

gers impartits a associacions o centres no governamentals. Aquests pares almenys tenen alguns fills, els més petits, nascuts al país d'acolliment, i, segons les situacions, fills escolaritzats a la Xina, que tenen un coneixement millor o pitjor del mandarí. Encara que saben prou castellà per poder comunicar-se amb la població autòctona, sobretot en tot el que fa referència a la seva activitat professional, tenen importants dificultats en la llengua escrita i en terminologies específiques, per exemple la de l'escola.

D'altra banda, encara que els seus fills coneixen la llengua materna, la qual fan servir per parlar amb ells, només en dominen un registre limitat a l'àmbit familiar, per la qual cosa hi ha la possibilitat que no puguin explicar als pares certs esdeveniments o preocupacions personals, ja que desconeixen els termes exactes en la seva llengua materna, i que els pares no els expliquin tot el que voldrien perquè no saben dir-ho en castellà.²⁵

Així doncs, per a aquests pares la preocupació no és que aprenguin castellà, ja que estan segurs que a l'escola aprenen no solament castellà sinó també català sense massa problemes, sinó mandarí, i per aprendre'l cal anar a l'escola:

Estan aprenent els dissabtes... per no perdre això, almenys jo prefereixo que puguin parlar amb la gent nostra, si no, no els entenen (P3).

L'idioma en què ens expressem no tan sols ens conforma el pensament — com ens deia el professorat català — sinó que a més a més ens aporta una identitat comunitària — com ens recorda l'anterior informant, «la gent nostra» —, identitat que està vinculada a una nació. Amb independència del plantejament dels pares pel que fa al seu futur i al dels seus fills, i atesa l'especial cultura familiar migratòria dels residents xinesos a l'Estat espanyol (cf. capítol 2), saber mandarí s'erigeix en un recurs més que amplia les possibilitats laborals dels seus fills, aquí i al seu país d'origen:

Ara és un país gran i saber xinès és bo, potser algun dia tornen a treballar a la Xina, és molt important... (P18).

5. Els alumnes adults xinesos i la llengua

Els alumnes adults xinesos de la nostra mostra fa pocs anys que viuen a Catalunya. En cert sentit constitueixen l'antecedent dels pares, ja que de la mateixa manera que ells, comencen a estudiar castellà durant els seus primers anys de residència al país d'acolliment. La immensa majoria dels ciutadans xinesos matriculats a les escoles de formació d'adults de Catalunya, hi va per aprendre castellà.²⁶

25. Naturalment, no volem dir que aquesta impossibilitat comunicativa entre pares i fills sigui la tendència general, simplement exposem una preocupació plantejada pels pares com una metàfora del distanciament cultural entre els pares, socialitzats i educats a la Xina, i els seus fills «espanyolitzats».

26. D'acord amb les dades de la Direcció General de Formació d'Adults, dels 632 matriculats xinesos als cursos acadèmics de 1995-96, 1996-97 i 1997-98, 531 ho van fer en castellà.

Estudien castellà «per tenir un futur millor» (A1). Un futur millor que no imaginem d'acord amb els valors o les possibilitats que pugui oferir la societat d'acolliment, sinó que s'inscriu dintre de la pròpia comunitat xinesa, dintre de l'estil de vida dels immigrants xinesos: aconseguir ésser propietari d'un negoci, ésser empresari:

Voldria tenir una botiga de roba (A1).

Bé, per a nosaltres els xinesos és tenir un restaurant [*rialles*], per això jo penso tenir el meu propi restaurant, el meu propi treball (A3).

Aprendre castellà no resulta fàcil. Els alumnes adults, en general, treballen als negocis propis del col·lectiu xinès, a vegades als restaurants —i botigues— dels seus familiars o coneguts. Treballar en un restaurant suposa tenir una jornada laboral extensa per les pròpies condicions del servei que s'ofereix als clients: dinars i sopars. Així, la major part del dia cal estar al lloc de treball, les hores lliures entre torn i torn no deixen gaire temps per dedicar-se a altres activitats. Els condicionaments laborals també influeixen en l'aprenentatge del castellà: tret de les hores en què hom assisteix a classe —tres hores per setmana, una hora i mitja cada dia— resta poc temps per estudiar i menys per practicar, ja que, com hem vist, el contacte amb els clients no permet un intercanvi idiomàtic ampli:

Hi ha molt poques oportunitats perquè treballi molt. Amb els clients del restaurant no es pot dir que practiqui i després de treballar estic molt cansada, així que me'n vaig a dormir, o sigui que no hi ha gaires oportunitats per parlar amb espanyols (A3).

De la mateixa manera que passa amb els alumnes xinesos escolaritzats a primària i secundària, el contacte amb la població autòctona accelera l'aprenentatge de l'idioma,²⁷ però les pròpies circumstàncies vitals dels alumnes redueixen les oportunitats per a un intercanvi eficaç des del punt de vista de l'aprenentatge. I sense perdre la perspectiva de l'aprenentatge, la relació amb els propis companys de classe tampoc pot ser gaire intensa. En primer lloc, perquè, encara que les dificultats en l'adquisició del castellà per a un alumne xinès i per a un altre de llengua romànica objectivament no són les mateixes, tots els companys són estrangers i, a més a més, no disposen de temps per conversar abans o després de la classe.

Dels informants adults, dos vénen al nostre país amb estudis superiors. Aquests alumnes (A4 i A5) ja han estudiat una llengua estrangera (anglès) dins del currículum dels seus estudis universitaris; per tant, per a ells l'adquisició d'una altra llengua estrangera resulta relativament més fàcil que per als altres. De fet, el seu nivell d'expressió, amb pràcticament el mateix temps d'estudi, és considerablement millor. Hi ha un altre factor que també incideix en la celeritat amb què s'aconsegueix parlar castellà. Es tracta de l'oportunitat d'interactuar amb la

27. Dues de les alumnes adultes entrevistades feia el mateix temps que estudiaven castellà. Amb una, l'entrevista es va portar a terme en mandarí i amb l'altra en castellà. La segona tenia una amiga de parla castellana —client del restaurant on treballa— amb qui mantenia un contacte regular.

població nadiua més enllà de les relacions comercials o de treball. Per a aquells que treballen als restaurants amb poc temps de residència a Catalunya, la vida quotidiana se circumscriu a l'àmbit del col·lectiu xinès. En general, viuen amb la mateixa gent amb la qual treballen, sempre sota l'empara del cap que ha contractat els seus serveis, per la qual cosa les relacions laborals es troben cobertes per una capa que uneix seguretat i control:

El cap té una casa i els treballadors vivim tots plegats. [...] Tothom es preocupa dels altres però a vegades és una mica incòmode [...] Perquè tots ens preocupem dels assumptes dels altres i hi ha gent que no li agrada... (A2)

Tret del contacte amb els clients, insuficient per practicar l'idioma, les relacions personals i laborals s'estableixen fonamentalment amb persones xineses. Les raons adduïdes per explicar(-se) per què és tan difícil entaular relacions amb els autòctons són culturals:

Bé, l'idioma sí que és un problema [*per tenir amics nadius*], però sobretot són els costums que no són iguals. Per a nosaltres és molt normal trobar-nos sovint amb els nostres amics i parlar, anar a visitar-los a casa seva, però aquí jo no tinc casa pròpia i no tinc lloc per invitar a ningú. A més, no tinc prou confiança per anar a casa de ningú, aquest és un aspecte negatiu a més de la llengua (A2).

Els alumnes adults perceben la població nadiua com a amable, educada, «bona gent amb els estrangers», francs en l'expressió dels seus sentiments, etc.:

Jo tinc un amic que un dia es va posar molt enfadat, vermell i parlant molt ràpid. Jo estava una mica espantat, però al dia següent estava igual que sempre, no havia passat res. Crec que aquesta manera de ser dels espanyols és molt bona, nosaltres som més reservats... (A4).

No obstant això, totes aquestes característiques valorades positivament per ells no són suficients per facilitar el contacte amb les persones nadiues. A més, el caire més difícil de les relacions personals, el cas més extrem que es pot donar, les relacions sentimentals, incrementa la distància entre uns i altres, ja que s'endinsen en una possibilitat on la ruptura de la més gran de les barreres es percep més infranquejable, la temença a casar-se amb un ciutadà nadiu, ja que és la concepció diferent de la família allò que separa ambdues comunitats:

Sí, aquest és un aspecte important, no ens refiem gaire dels estrangers [*persones occidentals, incloses les nadiues*]. Bé, aquest és un problema que en parlem molt [*entre les persones xineses*]. A mi em sembla que els estrangers són molt sentimentals, especialment en els assumptes familiars, però no són com nosaltres els xinesos: quan estan junts [*un matrimoni*] i tenen algun problema de seguida se senten malament i volen separar-se. Per a nosaltres les coses no són iguals, podem tenir molts problemes però estem junts. Pots veure matrimonis xinesos amb molt bona relació, però segur que han tingut molts problemes, així que, bé, no es pot dir que... (A2).

Pel que fa als matrimonis mixtos, tots els informants expressen les seves reserves sobre les possibilitats d'una relació estable i duradora. Malgrat que tots

ells coneixen alguna parella d'aquestes característiques que funciona bé, hom pensa que la majoria acabaran per separar-se. En aquest àmbit de relació entren en joc tots els condicionaments culturals que porten incorporats les persones socialitzades en els diferents mons, el xinès i l'occidental, sense que importi saber que l'espai cultural hispà, allò que podríem anomenar «món mediterrani», està més a la vora de les concepcions familiars xineses del que ho estan les pertanyents al «món anglosaxó», per exemple.

Resumint, per a les persones adultes entrevistades l'aprenentatge del castellà és una eina més que els pot ajudar en la consecució de l'èxit econòmic en un país estranger, expectativa per la qual van decidir esdevenir persones emigrants. El coneixement de la llengua del país on resideixen —per a ells també Catalunya és una regió de l'Estat espanyol— és una estratègia més per obtenir la seva independència econòmica. Independència que es tradueix en la possibilitat d'ésser propietari, el mitjà de mobilitat social ascendent per excel·lència en la cultura migratòria xinesa.

ESTUDI I APROFITAMENT ESCOLAR

Els alumnes xinesos d'incorporació tardana consideren que estudiar aquí, al país d'acolliment, és més fàcil que a la Xina. Aquesta afirmació no deixa d'ésser interessant, sobretot si pensem que justament aquí es troben amb un gran problema, el desconeixement de la llengua vehicular escolar.

Des de la perspectiva xinesa, estudiar fa referència no solament a l'aprenentatge de coneixements, sinó també a la manera d'obtenir-los. Per obtenir els coneixements no n'hi ha prou de memoritzar-los, sinó que cal saber com fer-ho, i per això és important la concentració. La manera de concentrar-se s'associa a una posició determinada: asseguts amb l'esquena dreta davant del pupitre net d'objectes o estris que no siguin indispensables i que puguin dispersar la ment de l'alumne i distreure'l de la seva comesa principal, la finalització d'una tasca. Els ritmes d'aprenentatge estan pautats pels professors, tots han d'aprendre el mateix, al mateix temps i de la mateixa manera, i hom els avalua amb criteris uniformes, bo i tenint en compte els resultats —exàmens— i no pas l'evolució en l'adquisició de coneixements. Estudiar significa aprendre una sèrie de comportaments i conductes que hom adquireix en els primers anys d'escolarització i que assegurin el futur escolar i acadèmic dels alumnes. Estudiar és un hàbit que s'aconsegueix fonamentalment mitjançant la disciplina escolar: ésser respectuós amb el professor, escoltar les explicacions que fa i els consells que dona, no interrompre'l, fer els deures a casa, tenir bones relacions amb els companys, aconseguir bones notes...

A classe has d'estar-te tot dret i no et pots moure [*asseguda dreta sense cap balanceig o moviment cap als costats*], i per llençar un paper o el que sigui has d'alçar la mà i el professor et mira i et pregunta què vols. Has d'estar a peu dret mentre parles amb el professor, perquè no pots estar assegut parlant amb el professor. Quan entra el profeta hem d'estar-nos sense dir res i quan entra hi ha una delegada que dirà «alceu-vos», ens posem drets i diem «bon, dia profe» i ens diu «seieu» i llavors ens asseiem (B1).

En canvi, aquí:

No són iguals. Allí [*els professors*] són molt estrictes, aquí no, si no fas les coses no importa, aquí els estudiants són molt naturals... (E6).

Aquí sembla que no importa el que facis... Aquí [*els alumnes*] són una mica més espontanis, naturals... (P10).

La relació professor/alumne, doncs, està perfectament tipificada en uns comportaments que els defineixen a tots dos en el procés d'ensenyament-aprenentatge. El professor ha de preocupar-se pels alumnes i premiar-los quan són bons estudiants, és a dir, quan es comporten segons les normes prescrites. Perquè si estudiar és una activitat reglamentada —no natural—, el bon estudiant gaudirà de l'aprovació, l'estima i la consideració de tots els membres de la comunitat educativa. Per això, estudiar a la Xina és més gratificant i estimulante que no pas fer-ho aquí i per la mateixa raó alguns dels alumnes, amb el pas dels anys a les escoles del país d'acolliment, es desmotiven i abandonen la disciplina xinesa de l'estudi.

Per als alumnes que segueixen mantenint la concepció xinesa, «estudiar és com un costum» (E7), que suposa un esforç:

Arribo a casa i jo també estic cansada de l'estudi, però ells [*els pares*] no ho entenen, ells pensen que l'estudi és un treball molt senzill que no costa gens... (B1).

I, a més a més, demana un ambient adequat:

Abans a V. treballava més, no ho sé, la gent de la meua classe també és quasi tothom de jugar i no treballem gaire i si tu estàs al costat de persones que no treballen et porten amb elles, això és una cosa. Un xinès ha dit una frase, diu «si tu estàs al costat dels bons vas millorant, si te'n vas amb els dolents t'acostumes a com fan ells i vas canviant»,²⁸ jo he canviat força, ja ho crec (E10).

Els altres, els que volen «aprendre coses» (E10) sense dedicar-s'hi, sense exercir d'estudiants xinesos, opinen que estudiar és «aprendre la llengua» (E5) i el bon estudiant és aquell que ho aconsegueix. Aquests alumnes, sabedors que el seu futur no està vinculat a l'estudi, sinó a la feina, consideren l'escola el millor lloc per realitzar un aprenentatge de l'idioma amb un cert nivell de qualitat; és a dir, tenen una visió instrumental de l'escola, que és on aprenen una llengua que necessiten per poder viure al país d'acolliment amb la màxima independència possible respecte als amfitrions i els altres membres de la comunitat.

1. Assignatures

Ja hem comentat que quan els alumnes d'incorporació tardana s'escolaritzen al país d'acolliment, els seus criteris i les seves opinions fan referència al sistema educatiu que coneixen, el xinès. Dintre d'aquest sistema, les assignatures més valorades són la llengua escrita xinesa i les matemàtiques, i entre elles es divideixen les preferències dels estudiants. Els alumnes xinesos comenten que al seu país estudien més que aquí, coneixen més matèria de matemàtiques:

Les matemàtiques aquí són fàcils, allí és més difícil, el que estic veient aquí és el que ja vaig estudiar allí (E5).

28. *Jin zhu zhe chi, jin mo zhe hei*, literalment, «el vermell crida el vermell, el negre el negre».

La base de matemàtiques que porten del seu país els permet de mantenir-se —competir— amb els seus companys autòctons, malgrat el desconeixement de la llengua escolar, del codi oral que es fa servir per explicar les operacions necessàries amb les quals es poden aconseguir els resultats numèrics exactes:

El que passa és que allí matemàtiques és molt més avançat que aquí, perquè el primer, bé, la primera assignatura, o sigui, a penes venir aquí, amb les matemàtiques doncs em vaig sorprendre, perquè vaig acabar quart d'EGB a la Xina i vaig començar cinquè aquí i resulta que el que estava fent ja ho havia fet feia una pila d'anys, a tercer d'EGB, i aleshores matemàtiques des del principi ja podia portar-la, així que m'agradaven molt les matemàtiques (B1).

A l'escola, la capacitat de càlcul dels alumnes xinesos és un fet acceptat i valorat pels professors. Hom l'adjudica a l'especial preparació dels alumnes per realitzar tasques de gran concentració, cosa que els permet calcular amb més velocitat i més exactitud que els alumnes autòctons i fins i tot que els professors.

Però molts dels alumnes expliquen que al seu país l'assignatura que més els agradava i amb la que més gaudien era la llengua xinesa escrita, i per a alguns les matemàtiques eren difícils i els costava força entendre-les:

Bé, hi ha coses que em semblen útils i hi paro atenció, però les matemàtiques em superen. Sí que estudio, però no em surt bé, és molt estrany.

Aleshores, quina assignatura t'agradava més?

Llegir i escriure xinès.

I les matemàtiques?

Bé, a casa val, però després no l'entenia gaire, per a mi eren difícils d'entendre (P9).

L'anterior informant és d'incorporació recent a l'escola catalana i encara es mou en els paràmetres escolars xinesos, ni tan solament ha fet el salt que una altra (B1) ens comentava abans: considerar que és l'assignatura que pot seguir millor. Aquest sol ésser el cas de tots els alumnes d'incorporació tardana el procés d'adaptació escolar dels quals al nou sistema va paral·lel al canvi d'assignatura preferida, de les lletres als números. En un context on no es domina la llengua vehicular de l'escola, ni a nivell oral ni escrit, les matemàtiques constitueixen en si mateixes un llenguatge conegut, ja que el sistema de signes mitjançant el qual s'expressen és igual al que ells porten des del seu país d'origen:

Sí, les matemàtiques són les que millor em surt (E10).

Quina assignatura t'agrada més?

Les matemàtiques.

Per què?

Perquè no se'm fan difícils (E2).

Amb independència que a la Xina tinguin més nivell en matemàtiques que aquí, i que, per tant, coneguïn la matèria, el que és evident és que als seus col·legis de la Xina van aprendre a interpretar i a escriure els signes matemàtics, escriptura que, sortosament per a ells, és la mateixa que a les escoles on ara estudien. Les

matemàtiques també permeten entaular i mantenir una relació entre els professors i els alumnes, relació que en moltes ocasions no és possible a causa de les barreres idiomàtiques entre ells. Mercès al «llenguatge universal» matemàtic, els professors poden conèixer alguna cosa dels seus alumnes xinesos, si més no que han estat escolaritzats i posseeixen certa capacitat de càlcul, i els alumnes poden demostrar que són estudiants tant des del punt de vista xinès com des del punt de vista català, ja que aquesta assignatura és l'única en la qual fins i tot poden destacar en un ambient escolar que, en general, no els afavoreix. Així, malgrat que la integració suposadament passa per l'aprenentatge de la llengua, la pràctica real ens descobreix les matemàtiques com la veritable artífex de la comunicació intercultural, amb l'avantatge que és un llenguatge ja conegut i que pot servir com a estimulants per als alumnes des dels primers instants de la seva escolarització.

Amb el pas del temps, dels cursos escolars, les matemàtiques deixen d'ésser l'«assignatura franca» de l'ensenyament per esdevenir una més que demana ésser estudiada com la resta, és a dir, incloent el llenguatge escrit i parlat a l'escola:

Per exemple, en matemàtiques aquest any també em costa.

Abans no?

Abans gairebé mai, allí és més alt el nivell que aquí, allí s'ensenya més que aquí. Per això quan he vingut aquí només segueixo les matemàtiques, la resta no puc al principi. [...] Ara alguna assignatura sobre la llengua ha pujat, però en matemàtiques ha baixat. [...] [*Ara cal estudiar*] perquè aquí a classe les matemàtiques ens pregunta i tot això no és molt lògic respondre amb numerets i tot això (B2).

A més a més de les matemàtiques i de les assignatures de llengua castellana i catalana (vegeu capítol anterior), n'hi ha d'altres que també agraden als alumnes xinesos:

I a la Xina, què t'agradava més?

M'agradava llengua, matemàtiques no, perquè són més difícils...

I aquí, quina és l'assignatura que t'agrada més?

Matemàtiques, plàstica, informàtica.

Per què t'agraden aquestes més que les altres?

Perquè jo les sé (P13).

Quina assignatura t'agrada més?

A mi educació física.

Les assignatures esmentades són les que es poden entendre («les saben», com diu P13) més enllà de la llengua emprada per explicar-les —en cap cas s'esmenten les assignatures basades en la transmissió oral o escrita dels coneixements. En aquelles assignatures, els alumnes poden progressar mitjançant la imitació de les conductes i operacions que realitzen els companys, o per la demostració del professor. Són les assignatures que possibiliten a tots ells (professors, companys i alumnes xinesos) establir una interacció escolar normalitzada.

Pel que fa als alumnes xinesos que inicien la seva escolarització a Catalunya, els seus gustos i preferències en relació amb les assignatures no responen a la

limitació oral i/o escrita de la llengua vehicular escolar, de la mateixa manera que tampoc no destaquen per si mateixos, pel fet de ser alumnes xinesos, en el càlcul matemàtic:

Home, els números si a mi me'ls expliquen bé jo ho entenc. El que passa que a vegades em donen mal de cap, quan em faig embolics em poso histèrica i ho haig de deixar. Jo suposo que és normal, però a vegades... (E7).

La seva relació amb el medi s'estableix a través de la llengua escolar i, en general, la coneixen prou per no sentir-se limitats per causa seva. En aquest sentit, la funció de «llenguatge universal» de les matemàtiques en els alumnes d'incorporació tardana deixa de tenir valor per als escolaritzats aquí, i el fet que els agradin o els desagradin els nombres i les altres assignatures respon a criteris d'estils cognitius, a la tasca dels professors, etc.

2. L'aprenentatge a l'aula

Els alumnes xinesos d'incorporació tardana solen tenir a classe un comportament molt discret. No pregunten directament al professor, al principi de la seva estada, perquè això no té cap utilitat, ja que no comprenen gaire el que passa al seu voltant, però quan ja fa temps que són a l'escola i poden parlar, tampoc no ho fan:

I quan no entens, no preguntes?

Hi ha molta cosa que no entenc, no puc preguntar cada moment i passo [rialles].

Mai preguntes?

Quasi mai he preguntat (E10).

S'estimen més preguntar als companys:

Si a classe hi ha alguna cosa que no entens, preguntes?

Si no entenc alguna cosa els pregunto als meus companys que estan més a la vora.

I amb això en tens prou, ells t'ho expliquen bé?

Sí, més o menys.

Alguna vegada t'ha passat que els companys t'ho han explicat i no ho has entès i ho has preguntat al professor?

No (B2).

La incomprensió s'associa sobretot amb la llengua escolar, de la qual hom té menys coneixement que del castellà. Però més enllà de la llengua, el comportament de la majoria dels alumnes està relacionat amb el saber estar de l'estudiant xinès (vegeu la cita de B1 al començament d'aquest capítol), ja que l'absència de preguntes directes als professors sembla ésser una constant, tant aquí com a la Xina.²⁹

29. En una investigació sobre les alumnes de la Universitat de Beijing, les informants afirmaven que només consultaven amb els professors en última instància. Primer de tot, estudiaven allò que no

En la mesura que l'alumne xinès no manifesta obertament els seus dubtes davant la incomprensió de les explicacions, siguin de la mena que siguin, busca vies alternatives que li permetin de seguir el ritme d'aquelles classes, assignatures, més accessibles:

La professora tampoc explica gaire. Quan ens dóna les instruccions fem el treball, deures. Si no entenc a la professora, quan veig als companys escriure jo puc copiar (P14).

Copiar no resulta difícil per als alumnes xinesos si tenim en compte que la grafia de la llengua catalana o castellana és força més fàcil d'adquirir que l'escriptura xinesa, especialment per a aquells alumnes que porten un bon nivell d'escolarització.³⁰ Tot copiant s'entrenen en l'escriptura catalana i castellana (vegeu capítol 6) i a base d'imitació aprenen les regles dels esports que practiquen a l'escola catalana. La imitació resulta un recurs didàctic —i relacional— important per als alumnes xinesos, i és així com poden eludir la pregunta directa al professor i acomplir el seu paper d'estudiants.

Quan s'acumulen deficiències a la llengua escolar, l'alumne no té prou base per determinar allò que tenen d'essencial els continguts de les assignatures. En aquest sentit, el guiatge del professor pot facilitar als alumnes saber el que han d'estudiar per superar l'assignatura:

Per exemple un tema que ens explica el profe i nosaltres, igual que aquí, prenem apunts i tot això. Al meu país també es fan els apunts a la pissarra i alguns els copiem o escoltem, i a Espanya algun professor solament explica amb la paraula, no escriu.

Et resulta més difícil?

Per a estrangers sí, per a espanyols no (B2).

La imitació, o còpia, fonamenta la seva eficàcia en l'ús de la vista, no pas de l'oïda, i a més, no cal dir-ho, de tot un coneixement pràctic incorporat de les lleis i regles que regeixen aquest tipus d'aprenentatge.³¹ Regles ja conegudes, car són alumnes escolaritzats. Si tenim en compte la limitació de comprensió oral i/o escrita dels alumnes d'incorporació tardana, és possible que el mètode demostratiu pugui resultar més escaient per poder explicar-los els continguts de les assignatures que ho admetin.³²

entenien, i si no n'hi havia prou, preguntaven als companys de classe, i tan solament s'adreçaven al professor si aquestes consultes eren infructuoses (Sáiz López, 1994).

30. Els mètodes d'ensenyament xinesos més recents a la RPX inclouen l'ensenyament de la fonètica i empenen una transcripció en caràcters llatins anomenada *pinyin* (utilitzada a l'escola xinesa de la RPX a Barcelona). Les escoles «clau» posen més èmfasi perquè els nens aprenguin també a escriure les lletres llatines, cosa que facilita l'aprenentatge posterior de llengües estrangeres occidentals, especialment l'anglès.

31. Recordeu que al capítol anterior hem comentat que a les escoles xineses inicien l'aprenentatge a partir de la repetició i la memorització.

32. Un informant comenta que la professora que més li agrada és la que a classe els fa subratllar el llibre de text, perquè així té una base sòlida per saber què ha d'estudiar a casa.

A més a més de les dificultats de la llengua escolar, els alumnes xinesos comenten un altre aspecte en el qual se senten en desavantatge respecte als seus companys autòctons: la impossibilitat que els seus pares els ajudin amb els estudis:

Els meus pares no m'han ajudat, jo he hagut de fer-ho jo tota sola (E7).

Crec que depèn dels pares. Per exemple, com que els meus pares gairebé no parlen, no poden ajudar-me, però si altres tenen els pares que sí que parlen espanyol, el poden ajudar i és més fàcil per ell (B2).

Tret de casos excepcionals, a la nostra mostra els alumnes confessen que no estudien gaire. Acostumen a fer-ho els dies anteriors a l'examen, si en tenen cap, i a més saben que els resultats no són determinants, ja que estan segurs del pas gradual dels cursos segons l'actual sistema educatiu imperant. De la mateixa manera que saben que la realització o no dels deures que puguin assignar-los a classe no té conseqüències, perquè fins i tot a vegades el professor no els corregeix, segons afirmen alguns informants. En general, llevat d'aquells que tenen bones expectatives escolars, l'assignatura que més estudien és la de llengua castellana. A més, comenten que no poden disposar de tot el temps que voldrien perquè han d'ajudar els seus pares a casa. No obstant això, la majoria admet que dediquen una part del temps a veure la televisió i a jugar amb aparells electrònics.

3. Expectatives dels alumnes xinesos

Dels alumnes de la nostra mostra n'hi ha un gran nombre que no saben o no han pensat per a què els pot servir estudiar a l'escola catalana. Alguns pensen que continuaran estudiant, però encara estan en l'espera del que pugui retre el seu futur immediat.

Hi ha un grup d'alumnes que veuen el seu futur en relació amb allò que coneixen millor, la feina de professor. Així, una informant vol ésser professora de castellà perquè els alumnes xinesos que vinguin a estudiar a l'Estat espanyol puguin tenir algú a l'escola amb qui poder comunicar-se; és a dir, perquè no els passi el mateix que a ella. Unes altres alumnes de primària també volen ésser professores, una d'anglès (P16) i una altra de matemàtiques (P8). Un alumne (P11) vol ésser metge per exercir a la Xina (després de més d'un any d'estada a Catalunya encara sent nostàlgia del seu país).

La majoria dels alumnes xinesos d'incorporació tardana saben que la seva obligació i el seu objectiu com a estudiants és aprendre la llengua:

Els meus pares volen que estudiï castellà... perquè ells no entenen castellà i volen que jo l'estudiï i quan ells no ho entenen jo els pugui ajudar (P9).

Perquè també saben que el seu futur és treballar, bé al negoci familiar bé als del col·lectiu xinès. Alguns, els menys, poden intentar d'allargar el temps d'estudi per, d'aquesta manera, retardar la seva incorporació a la feina:

Si començo a treballar ja, després ja no hi ha cole, no hi ha jugar i això... quan vaig a treballar ja, si començo a treballar ja no puc parar (E10).

Estàs a tercer i després un altre any a quart.

Però vull repetir tercer.

Per què?

Així estic més temps, perquè després a quart i ja està, i així estic un any més.

Després de quart no continuaràs estudiant?

No.

Treballaràs?

Sí (E8).

Un darrer grup és l'integrat per dos alumnes que fan batxillerat i per una futura estudiant universitària nascuda a Catalunya. De tots tres, un creu que no té prou nivell de coneixements per cursar els estudis que realitza i pensa que la informàtica o la mecànica són dues bones opcions per a un futur laboral. Les noies sembla que tenen possibilitats reals i ganes d'estudiar una carrera universitària. Encara no tenen clar quina, per bé que elles la situen a l'àrea de les ciències. No pensen exercir directament com a professionals o tècniques. La llicenciatura la consideren important per poder establir-se com a empresàries, però no al mateix nivell que els seus pares, propietaris de restaurants, sinó en un ordre qualitativament diferent. Ésser propietari d'una empresa que ofereixi serveis tècnics sintetitza l'èxit per a les dues cultures que conflueixen en aquests alumnes: la cultura de la família emigrant i la de la societat d'acolliment.

4. Conseqüències de l'escolarització

En aquest apartat volem ressenyar algunes de les conseqüències que a nivell personal té el fet d'ésser alumne procedent d'altres cultures a l'escola catalana, en relació amb dues de les variables fonamentals del present estudi: educació i integració, entesa, aquesta última, com el sentiment de «pertinença a». Hem triat tres situacions perquè ens semblen les més significatives i perquè completen el que fins ara s'ha dit de l'experiència educativa dels alumnes xinesos a l'escola de la societat d'acolliment.

En primer lloc, una referència general als sentiments de xenofòbia que es generen als centres educatius amb la presència de companys estrangers. Per exemple, hi ha situacions on el rebuig es manifesta mitjançant l'assumpció de la impossibilitat que un alumne d'incorporació tardana tingui resultats acadèmics brillants:

També hi ha gent racista que no li agrada i a vegades quan treus bona nota et diuen «no em puc creure que una estrangera tregui millors notes que jo». Aleshores, dius doncs a vegades et dóna, perquè no depèn de que siguis d'aquí o no.

Es tracta de l'expressió de l'amenaça que alguns sectors de la població autòctona senten amb l'arribada de persones d'altres països. En aquest cas concret, d'haver de competir en els estudis, també, amb emigrants econòmics de països

«menys desenvolupats» que el nostre, els que ocupen l'escalafó més baix en l'imaginari autòcton pel que fa als immigrants.³³

També es dona el cas del rebuig a la concentració d'alumnes de la mateixa procedència, que es puguin comunicar entre ells sense entendre'ls. A més encara que en general tenen un nivell de coneixement de l'idioma local no gaire alt, entenen més als autòctons que no pas a l'inrevés, la qual cosa subverteix la relació de poder entre la població nadiua i l'estrangera —ens referim sempre a immigrants econòmics procedents de països «menys desenvolupats» que el nostre—, ja que es pressuposa que pel fet d'estar al «nostre país» tenim més drets i posseïm (idioma, territori, educació, poder econòmic...) més que ells:

Aquí hi ha alumnes molt dolents, sempre ens diuen que en xinès, que no parlem en xinès. [*Es barallen*] només amb nosaltres.

I per què es barallen només amb vosaltres?

No sé, sempre diuen que els xinesos som tanoques i quan som al pati jugant a futbol amb llaunes ens vénen a treure les llaunes. [*Encara que peguen a tots els alumnes siguin autòctons o de fora*] ...però a nosaltres més.

I què en penseu vosaltres?

Doncs diuen que nosaltres som xinesos i no parlem castellà.

Pel que fa a l'èxit o fracàs escolar des de la perspectiva del sistema educatiu català, es dona un ampli ventall de situacions personals. Farem referència a dos casos, extrems entre si i des d'una perspectiva general, perquè entre ells abracen les situacions de tots els informants d'aquest treball. El primer cas és el d'alumnes d'incorporació tardana que per múltiples factors —no sempre relacionats directament amb l'escola— no han pogut seguir el ritme d'aprenentatge i es troben en una situació intermèdia quant al domini de l'idioma, tant del castellà i/o català com del xinès:

Aquí parla una mica de xinès; espanyol, malament. I això influeix negativament en el meu fill. Jo crec que ell té cap a l'espanyol una sensació no gaire bona... què hi farem, aquí sembla que no hi ha manera que pugui parlar bé xinès [*com si visqués a la Xina*] ni parlar bé castellà.

Pel que hem dit al capítol 6 sabem que l'idioma en què es parla incorpora la identitat personal i col·lectiva, que la llengua és el mitjà d'expressar-la i que si hom no pot fer-ho bé en cap,³⁴ és com una pèrdua d'identitat. Qui ets? D'on ets? són preguntes que afecten les persones immigrants de primera generació respecte als seus fills, fase actual de l'emigració xinesa a l'Estat espanyol.

Els alumnes que no adquireixen les competències educatives mínimes per continuar els estudis tenen més possibilitats que la seva vida estigui vinculada

33. Pensem, per exemple, si aquest tipus de frase es faria servir per fer referència a un company anglès o francès.

34. Cap llengua que generi una identitat fàcilment reconeixible, ja que la Xina és un país conegut per tots, no així Zhejiang, la província d'origen de la majoria de les persones xineses assentades a l'Estat espanyol i menys la seva comarca d'origen, amb llengua local pròpia.

totalment al seu col·lectiu, en els àmbits laboral, familiar i cultural; és a dir, que el seu món de representacions, valors i actituds estarà inscrit a la cultura de l'emigrant xinès. Aquells (darrer cas) que sí que tenen èxit als estudis —a la nostra mostra, les dones— es troben en una situació de cert desdoblament, en terra de ningú, davant dos camins, entre dos sistemes de pensament diferents: procedents de l'un s'apropen a l'altre, però saben que de moment no pertanyen a aquest que se'ls ha proporcionat. La seva família no vol que es desenganxin. El que a la Xina seria un motiu d'orgull, l'èxit acadèmic d'un fill, aquí és una amenaça per a l'harmonia familiar i, per tant, alguns pares, sobretot aquells que tenen una mentalitat tradicional, no transmeten als seus fills el seu orgull per l'èxit, sinó que es mantenen freds i distants com a estratègia per mantenir controlats els seus fills. En el cas de les filles, això s'aguditza per l'estructura jerarquitzada de la família xinesa, en la qual el lloc que hom hi ocupa, l'edat i el sexe continuen determinant en bona mesura el futur dels fills tant dintre de la família com a la societat:

A veure, per exemple, no puc parlar en família perquè sóc la més petita i filla. No en el sentit de nena, sinó que ells són els pares i nosaltres fills. Aleshores jo no puc donar la meua opinió, no puc oposar-me a ells. Encara que ells diguin alguna cosa que està malament, el que puc fer és que quan estiguin tranquil·litzats doncs els dic, segons la meua opinió. Però ells no tenen perquè fer-me cas ni res. Llavors diguem que l'opinió que dono a casa meua no serveix per a res, per a ells no serveix per a res. Aleshores jo, en canvi, quan surto amb espanyols veig que les meves amigues tenen un altre tracte amb la seva família. Aleshores no sé, em sento trista perquè no puc...

Per a aquesta generació d'alumnes escolaritzats amb èxit a Catalunya, que tenen la possibilitat d'accedir a la universitat i d'obtenir un títol universitari —la qual cosa és sens dubte un èxit per a tot el col·lectiu xinès—, malgrat que es tracta d'una perspectiva brillant, no és una perspectiva feliç, ja que ells, els protagonistes, saben el cost personal que això suposa. Cost perquè sense deixar d'ésser membres del col·lectiu d'origen, o sigui, xinesos emigrants econòmics, comencen a manifestar certes actituds i desitjos que no pertanyen del tot a aquesta cultura —com és la postergació de la satisfacció— i situen aquestes persones en relació amb el col·lectiu xinès i amb elles mateixes com una mica «estrangeres», estranyes, diferents, membres d'una altra categoria:

Bé, jo segueixo amb els meus costums i a vegades veig que hi ha un contrast, però no puc canviar tant, perquè als meus pares no els agrada que canviï tant. Perquè si canvio tant no podré comunicar-me amb ells, i ara ja em costa, perquè només porto 6 anys i mig vivint amb ells i ells no m'entenen, no em comprenen, perquè... ells no han viscut mai aquesta situació i no saben, no saben què és una vida al col·legi i què és una vida quan entres al col·legi, i que quan surts amb les teves amigues estiguis vivint en una societat espanyola i que quan tornes a casa estàs a una societat xinesa però molt antiga perquè com ells segueixen pensant de forma molt antiga perquè ells que estan a la Xina ja no pensen així com pensen ells.

La manera de vestir ja no els agrada. Imagina't, a veure, si jo portés un top o un tirant o el que fos, em criticarien no tan sols els meus pares, sinó també la societat que estem vivint entre els xinesos. Em criticarien per ser tan oberta, tan com espanyola...

No obstant això, a l'altra banda del mirall, a la banda de la societat d'acolliment, tampoc s'hi senten membres de ple dret, integrats completament, perquè la seva part xinesa els fa valorar les coses de manera diferent de com ho fan els autòctons:

El que no veig bé és que les noies fumen i van a la discoteca. No sé, la forma de gastar diners no m'agrada, perquè jo crec que es podria gastar en llocs més interessants: anar d'excursió per conèixer llocs, museus... Els joves normalment ara es gasten els diners en menjar, en música, en discoteca, no sé. El que passa és que jo veig, a la meua edat no hauria de pensar en això, però al tenir un canvi de situació del país, doncs m'ha madurat bastant i aleshores la meua forma de pensar i de ser és diferent als nens de la meua edat. [...] Els veig [*amics, joves de la seva generació autòctona*] que a vegades fan coses que ho veig bé, però a vegades fan coses que jo els veig com si fossin nens petits i no els dic res, perquè sé que no és el seu problema, que és el meu, perquè sóc diferent d'ells i no els dic res.

Aquesta generació d'alumnes amb èxit escolar de les famílies xineses immigrants genera una cultura nova i pròpia, en el sentit que tenen valors, actituds i representacions que disten —encara que no totalment— dels de les seves famílies, però que es distancien igualment dels de la societat d'acolliment. És un procés gradual, però no es pot representar com un continuum. No es tracta de sortir d'una societat per entrar en una altra, sinó de generar-ne una de nova, una tercera alternativa que permeti a aquests alumnes crear un espai propi i reconegut tant per la seva comunitat d'origen com per la d'acolliment:

Hauria de ser una vida diferent i, la generació que vindrà, jo crec que ells, la meua serà la més dura i el que ve serà una mica més fàcil perquè nosaltres que hem viscut aquesta situació que els pares no ens comprenen i tot això, doncs nosaltres no volem que els nostres fills treballin fins quan ell digui que treballarà i decideixi el treball que vol fer, i nosaltres li donarem el millor de tot, si vol aprendre doncs l'hi donem, si vol aprendre una altra cosa doncs l'hi donem, aleshores els diners que guanyem els gastàriem tots en el fill i a més d'això has de mantenir els teus pares, aleshores quan t'arribi a tu no et quedarà res i quan t'arribi a tu, quan estiguis jubilat, doncs els teus fills ja no tenen la idea de que ells t'han de cuidar només a tu, sinó que han fet la mentalitat de que tu has de cuidar-los a ells, aleshores és com si ningú et cuida a tu i tu has hagut de cuidar a tots els altres... jo crec que la meua generació ho hem de fer així perquè no volem que el que ve després segueixi amb això, que estigui al mig, sempre has de donar i mai rebre.

Aquesta via, que pot ésser l'única no esquizoide per a aquests alumnes, encara no és factible; per tant, veuen la impossibilitat de conjugar dues cultures en una i, de moment, l'únic camí real i accessible per dirimir aquest conflicte és substituir l'una per l'altra, triar-ne una de les dues: o el restaurant —i amb això el suport de la família i del col·lectiu xinès sempre que hom acati les normes cultu-

ral i familiar— o un treball a la societat espanyola, que és el mateix que dir l'allunyament del món conegut:

No pots mantenir-ne dues [*de cultures diferenciades*], perquè pensa que una és com en època de Franco i l'altra com en època moderna. Tu creus que una persona pot estar al mig, un moment Franco i un moment...?

ELS PARES XINESOS I L'EDUCACIÓ

Els pares entrevistats fa bastants anys que viuen a l'Estat espanyol, i alguns fins i tot han estat en altres països d'Europa. Aquests pares tenen una situació econòmica estable, ja han superat la primera fase de l'emigració, del seu assentament, i estan força interessats en l'educació dels seus fills ací. Malgrat les diferències entre ells —anys de residència, activitat econòmica, nivell d'estudis...— el seu discurs com a grup és bastant homogeni, per bé que no és representatiu de tota la comunitat xinesa, ja que els alumnes de la mostra els pares dels quals representen un altre sector del col·lectiu xinès, ens han facilitat un altre discurs.³⁵

La major part de les famílies dels alumnes entrevistats estan en una fase anterior del procés migratori, és a dir, al moment d'assentament econòmic al país d'acolliment, i en aquesta fase hom entén que la contribució de tots els seus membres és necessària per tal que el grup familiar pugui aconseguir el nivell d'ingressos acceptable que els compensi dels esforços i sacrificis que ha suposat emigrar i per apropar-se a les seves expectatives d'independència laboral. D'ací que aquests pares tinguin poc contacte amb els professors i les escoles dels seus fills, ja que el seu temps és acaparat completament per la feina i en general tenen poc coneixement de l'idioma. L'obligació dels fills consisteix a estudiar la llengua —castellana— i ajudar-los en els negocis familiars, així com és la dels pares posar els mitjans perquè els fills tinguin una vida millor. Aquests pares es preocupen d'aconseguir una escola per als seus fills, però un cop matriculats, en general ja no hi tenen cap altra vinculació: l'escola és cosa dels estudiants, i ells són treballadors.

Els pares de la nostra mostra, com assenyalàvem abans, ja han assolit una posició socioeconòmica folgada, i per tant tenen una actitud qualitativament diferent pel que fa a l'educació, l'escola, els professors i els estudis dels seus fills. No és casual que hagin accedit amablement a ésser entrevistats.

35. El plantejament original de la metodologia del treball de camp especificava parlar amb els pares dels alumnes entrevistats. La realitat ha demostrat la impossibilitat d'accedir-hi, perquè la relació que mantenen amb l'escola és mínima, fins i tot a vegades no es presenten quan són citats formalment per ser entrevistats pels centres educatius. L'accés als pares entrevistats ha estat indirecte, no a través de l'escola, i la majoria d'ells tenen fills a infantil i primària i a l'educació privada.

1. L'escola

Molts dels pares entrevistats tenen els seus fills en escoles privades. I els que estudien a centres públics mantenen la idea que l'escola privada imparteix un ensenyament de més qualitat. De fet, segons les dades del curs 1998/99, el 28% dels alumnes xinesos escolaritzats a Catalunya està a centres privats, un percentatge bastant elevat si el comparem amb altres col·lectius d'immigrants.

Les raons esgrimides sobre la bondat de l'escola privada són diverses. Per a uns, allò que és important és que el professorat té més autoritat moral i que, per tant, es preocupa més pels alumnes. En la mesura en què:

És molt important els primers anys d'escola, que són per posar els fonaments del que serà després (P1).

La incorporació de l'hàbit d'estudi i del bon comportament de l'alumne és l'objectiu del «bon» professor, i com que se sap que no és una tasca fàcil el professor ha de saber imposar-se, ja que per als seus alumnes representa l'autoritat moral. Per als pares xinesos, l'actitud severa del professor està justificada sempre i quan aconsegueixi que els alumnes, els seus fills, obtinguin bons resultats:

Jo veig que a vegades se n'ocupen més. Alguns són uns mala peça a casa seva, o el que sigui, i aleshores la senyoreta només s'ocupa d'aquests i no de la majoria. I també hi ha un endarreriment, perquè al col·legi de la meva filla hi ha una nena molt mala peça, i fins la senyoreta agafa un diari i li fa pum al cap, i ja la denuncia la família. Llavors, això pot afectar a la senyoreta perquè ja no se'n vol ocupar tant, ja no és seriosa ni res, aleshores és pitjor per a l'estudiant (P2).

L'interès que demostren els professors pels seus fills, que és la seva manera de mesurar la bondat i la qualitat de l'ensenyament rebut, també poden detectar-lo en el treball escolar. Un dels problemes comuns a tots els pares és el seu descoïnement de la llengua vehicular de l'escola, i per a alguns resulta força incòmode i poc pràctic que els seus fills aprenguin una llengua en perjudici d'altres, al seu parer més útils, com el castellà o l'anglès:

A l'escola [*pública*] on estava abans no estudiaven bé l'anglès; jo parlava amb ella i no l'entenia; a la d'ara [*privada*] el nivell és millor (P15).

On està el meu fill es nota diferent, del tot, però també interessa castellà, també gairebé tots els llibres en català. Ensenya anglès més i a mi m'interessa, cada dia tenen classe d'anglès i a la pública no, no sé, però hi ha un dia o dos i no és important per a ells, no s'esforcen, i allí [*escola del fill*] a anglès hi ha una senyoreta anglesa i allí segur ni una paraula d'espanyol, tot anglès (P2).

L'estudi de la llengua anglesa constitueix un dels indicadors clau per ajudar els pares a determinar el nivell d'ensenyament de les escoles. També n'hi ha d'altres, però, com ara els deures. Per a aquests pares que foren escolaritzats a sistemes educatius xinesos, ja sigui a la República Popular, a Taiwan o a Hong Kong, una bona educació s'aconsegueix a base de dedicació i treball escolar. El joc no és

l'únic mitjà vàlid d'aprenentatge: a grans dosis fins i tot pot ser perjudicial per als alumnes, ja que els resulta més divertit i els allunya de la seva tasca principal. El postergament de la satisfacció com a base del comportament vital de les persones xineses també s'aplica a la vida escolar dels seus fills. Els pares han d'ensenyar aquests valors i comportaments als seus fills amb l'ajut de l'escola, col·laboració que consideren imprescindible. Quan l'escola i els pares no estan en sintonia, els fills en pateixen les conseqüències, manifestades en els seus problemes escolars. Aquests problemes es donen tant en l'escola privada com en la pública, però hom creu que en general les escoles privades exigeixen més i es preocupen més pels seus alumnes. Els pares són partidaris del treball escolar dels seus fills, però no pas com un pur formalisme:

Sí, mira els treballs dels meus fills [*mostra quaderns de treball dels fills petits*], jo no entenc bé, però sembla que no importa, mira aquest dibuix, no està bé i la professora ha posat que val, no ho entenc... (P17).

Per a ells les coses només es fan d'una manera, i així cal aprendre-les; el component creatiu i la iniciativa personal dels alumnes no es poden valorar, o no és allò més important a valorar, als primers anys de l'ensenyament (en educació infantil i primària).

La creença que estudiar no és tasca fàcil i que demana el suport familiar i del professorat fa que hom decideixi dedicar-s'hi íntegrament:

És molt important per a l'educació pare i senyoreta, molt important, i el meu marit molta feina i jo amb el restaurant, per això quan neix el meu fill jo ho deixo tot, només amb el meu fill. En l'educació pares i senyoreta és molt important. Algun surt sol però molt poc, pot ser un si estudia sol... (P2).

Els pares de la mostra, sobretot les mares, estan en contacte amb els professors dels seus fills, especialment amb els tutors. Algun pare diu que no coneix els professors dels seus fills, però que no és important perquè no tenen problemes al col·legi, ni de relació ni d'aprofitament. Tot i això, pensa que si hi hagués contacte podrien ajudar-se mútuament —ells perquè coneixen més els seus fills, els professors perquè sabrien més sobre la personalitat i capacitats dels seus alumnes— i d'aquesta manera, col·laborant, fer dels alumnes uns bons estudiants. A la comunicació entre pares i professors la llengua és un inconvenient, però això es pot superar amb la voluntat d'ambdues parts. Algunes mares porten el diccionari quan van a parlar amb els tutors i el professorat; al seu torn, els professors fan servir el castellà per comunicar-s'hi, ateses les dificultats amb el català. Alguna mare comenta que les notes dels professors estan escrites en català, ella no ho entén i cal que alguna mare de les companyes de les filles les hi tradueixi; malgrat aquesta petita molèstia, això tampoc no suposa cap problema, ja que té una solució fàcil.

Parlar amb els professors no és res d'excepcional per a ells. Que els professors coneguin els seus fills sembla essencial per al desenvolupament escolar dels nens i adolescents, en especial si són d'incorporació tardana i presenten problemes d'adaptació escolar. Una mare ens explica la seva experiència amb dues professores del seu fill, la primera en una escola privada, la segona en un centre públic:

Per mi, la professora del meu fill del col·legi de F. era molt bona, es preocupava força pel meu fill. Els resultats del meu fill en aquesta escola van ser millors, havia millorat bastant, perquè en algunes escoles públiques no vull dir que els professors no siguin bons, però els alumnes no són gaire obedients i els professors no tenen gaire paciència... Les classes acaben a les cinc i la professora es quedava una hora més per ensenyar al meu fill i ajudar-lo amb els deures, crec que el meu fill en aquesta escola va progressar força i a més les relacions entre ells eren molt bones, semblants a les relacions entre mare i fill.

La família es va mudar de domicili i el fill fou inscrit en un centre públic:

En aquesta escola el meu fill no es trobava gaire a gust, deia moltes coses de l'escola que no li agradaven, ell estava acostumat a l'altra i a la seva professora i va decidir no anar a aquesta escola... Una vegada vaig anar a parlar amb la professora i em va dir que el meu fill era desobedient, que es barallava amb altres alumnes. La professora em parlava d'aquestes coses i jo vaig pensar que si era el professor del meu fill podíem parlar per conèixer la situació del meu fill, el seu caràcter, jo podia parlar-li dels aspectes més positius d'ell, però em vaig adonar que ella no m'entendria i per això li vaig dir que amb el meu fill hauria de ser estricta, perquè es una mica entremaliat i això dificulta que estudiï. Tot això l'hi vaig dir a la professora amb el cor a la mà, però em sembla que no va escoltar les meves paraules...

Finalment, l'alumne fou matriculat en una altra escola privada, on se sent més a gust per bé que els seus resultats no han experimentat gaire milloria.

La creença que són necessaris els esforços conjunts del professorat i dels pares en l'educació dels fills està força assumida pels pares de la mostra. Tots ells intenten ajudar els fills en els seus estudis fins al punt en què ho poden fer. El temps que poden acompanyar-los en els estudis està en funció, en primer lloc, del coneixement de l'idioma escolar, per a tots ells insuficient. Per als fills que han iniciat l'escolarització aquí no és cap problema, perquè poden parlar tant castellà com català. Una altra cosa és la llengua escrita, amb la qual quasi tots els pares tenen dificultats, per això se centren en el mandarí, ja sigui enviant els fills a les escoles xineses de Barcelona, ja sigui ensenyant-los-els mateixos, ja sigui contractant els serveis de professors particulars, bo i supervisant-ne l'aprenentatge (vegeu capítol 6).

Però en allò que tots ells poden ajudar els seus fills durant els primers cursos d'escolarització, és en matemàtiques. Per exemple, una mare ha ensenyat al seu fill a comptar fins a vuitanta, mentre que els seus companys només han arribat a quatre. Aquesta mare creu que el ritme d'ensenyament en aquest centre (públic) és molt lent i que el seu fill podria saber més coses. Comenta que a vegades el seu fill diu que «la meva professora no sap llegir». La mare és conscient que no té gaire sentit que el fill sàpiga coses en les quals, de moment, no aprofundirà a l'escola, però «és ara quan puc ajudar-lo, després no podré, jo no tinc un bon nivell d'espanyol».

Uns altres pares diuen que ajuden els seus fills a memoritzar la taula de multiplicar tot preguntant-los els diferents múltiples, i responen als dubtes que els plantegen en relació amb operacions o amb la solució de problemes de càlcul.

No sempre es mostren satisfets amb l'aprenentatge dels fills, però són cons-

cients que el sistema educatiu català és diferent del que ells han conegut. En la mesura que els seus fills estan estudiant aquí, i suposen que continuaran vivint en aquest país, consideren que, si més no pel que fa a coneixements, estaran en les mateixes condicions que els seus companys autòctons, encara que això impliqui una certa pèrdua d'identitat xinesa. Perquè, tot i que és cert que en termes generals pensen que els seus fills són ben tractats per la comunitat escolar, l'escola tendeix a unificar els modes i estils de vida d'acord amb els costums de la societat d'acolliment. Per exemple:

I quan els nens tornen a classe després de l'estiu fan redaccions sobre les vacances, on han estat i què han fet. Però els xinesos no tenim vacances: com poden escriure, els nens? I si no ho fas, ja ets diferent dels altres... (I1).

Situacions com aquesta i unes altres de semblants, circumstàncies innocents o innòcues als ulls dels autòctons, poden arribar a produir en aquests alumnes una assumpció distorsionada de la seva pertinença a la societat d'acolliment, ja que el xoc entre la família i l'escola es va engrandint amb el pas del temps, amb el pas dels nivells educatius.³⁶ És a dir, encara que el tracte no sigui diferencial, la manera de viure la diferència és present en els estudiants, ja que l'educació en la diversitat no està plantejada des de la quotidianitat dels alumnes procedents d'altres països, amb uns altres paràmetres culturals i unes altres circumstàncies vitals.³⁷

1.1 Valoració del sistema educatiu³⁸

Des de la perspectiva global ja hem vist que l'escola privada, per als pares xinesos entrevistats, està més ben considerada que no pas la pública. El ritme, la intensitat i el nivell d'ensenyament, com també la qualitat del professorat en relació amb la preocupació, l'interès i la paciència amb què tracten els alumnes, es vincula més a la institució privada. Però per sobre d'aquestes consideracions, les persones xineses respecten la figura i la persona del professor i no li fan gaires crítiques. Si es dona el cas que no els fa el pes el treball d'algun professor, acostu-

36. Aquesta mare explicava el cas concret d'una alumna xinesa de secundària davant d'un treball escolar, per al qual no trobava una solució fàcil, pel fet d'ésser recurrent. En aquesta ocasió, havia de fer una redacció contant què havia fet el diumenge. El pare li deia que escrigués que havien anat amb el seu cotxe a passar el dia a la platja d'una localitat propera a Barcelona, on havien nedat i menjat i a mitja tarda havien tornat a casa molt contents d'haver passat un dia tan fantàstic. De fet, el pare s'havia passat el diumenge treballant al restaurant i no tenia cotxe. La filla li va dir al pare que això no era veritat i que ja estava farta de dir mentides.

37. Una professora de primària explicava que els seus alumnes marroquins no van assistir a classe un dia perquè celebraven una festa. El dia següent, ella els va obligar a fer les tasques del dia abans. Més tard es va assabentar que la festa celebrada pels seus alumnes era «tan important per a ells com el Nadal per a nosaltres». Aquesta descoberta va fer que se sentís molt malament amb ella mateixa a causa de la seva ignorància i per la desconsideració que suposava envers els seus alumnes.

38. Tot el que hem dit fins ara suposa una valoració del sistema educatiu i de l'escola per part dels pares. En aquest apartat ens limitarem a alguns temes que han estat manifestats per ells de manera espontània i que pensem que formen part de la seva concepció de la societat on estan vivint.

men a ser cauts en els seus comentaris i cerquen més opinions, especialment dels pares autòctons, ja que per a ells són aquests els més legitimats per jutjar la feina dels seus compatriotes:

A vegades parlem entre les mares. Jo, quan noto que una professora està bé, tot-hom pensa el mateix. Quan em va tocar aquesta professora [*que no es preocupava gaire per la meua filla*], jo deia que entrava molt tard i sortia molt aviat, i moltes vegades no ve, i no sé. I ens vam queixar moltes mares (P3).

Quant al tipus d'alumnat que correspon als seus fills (alumne d'incorporació tardana, escolaritzat a Catalunya o prèviament escolaritzat en una altra ciutat de l'Estat espanyol), els pares valoren dos aspectes del sistema educatiu català (inexistents al sistema xinès) de diferents maneres.

Els pares dels fills que han iniciat la seva escolarització a Catalunya veuen positiu el fet que els professors respectin els diferents ritmes d'aprenentatge dels alumnes:

Sí, es diferent. Jo, mira, quan jo estudiava a la Xina, quan es comença a llegir, pel que jo els veig a elles, cadascun llegeix el que és seu, si ella no sap i repeteix, repeteix, i allí no, les professores ensenyen aquest, demà un altre, i si tu no entens és igual, tu has d'estudiar a casa amb els pares però aquí està bé, ells van cadascun al seu ritme, jo crec que està bé (P3).

Els pares d'alumnes d'incorporació tardana no entenen l'assignació de nivell escolar dels alumnes:

A Espanya és així: si tens una edat et posen a la classe amb companys de la teva edat, no et posen a una classe d'una edat inferior a la teva. A la Xina estava a una classe de cinquè i aquí també, però ell no entén res. Jo crec que en aquest aspecte el mètode d'ensenyament no és correcte (E12).³⁹

L'escola és el lloc on els fills s'instrueixen per esdevenir ciutadans del país d'acolliment, on «s'aprenen els aspectes de la cultura i els costums espanyols» (E12). Aquesta és la funció principal que hom li assigna i en la qual hom confia per assegurar que els fills tinguin en aquest país una vida millor que la que hi han tingut i hi tenen ells mateixos. Escolaritzar-se aquí pot ésser el camí per acabar amb l'associació persona xinesa/immigrant, bo i possibilitant vies alternatives a les relacions entre el col·lectiu xinès i els ciutadans autòctons.

2. La casa

Els pares no obliden que pertanyen a un col·lectiu ampli que manté un sistema de valors, una manera de viure i uns costums arrelats en els seus pobles d'ori-

39. A algunes escoles de la Xina es pot donar l'avinentsa que alumnes de diferents edats cursin el mateix nivell.

gen, cosa que els identifica més enllà del fet de sentir-se immigrants, ja que se saben pertanyents a una de les civilitzacions actuals més antigues. L'orgull de saber-se xinès és comú a totes les persones que pertanyen a aquest grup, per sobre fins i tot de les seves nacionalitats (de la República Popular, de Taiwan, d'Indonèsia, dels EUA, d'Espanya, etc.).

Una de les obligacions dels pares envers els fills és transmetre'ls el sentiment de pertinença a una comunitat especial i específica. Per fer-ho, cal que els ensenyin els seus valors i les seves creences, un procés que es porta a terme de manera pràctica, diària, i en relació amb la quotidianitat. No obstant això, mentre que la seva vida habitual està adscrita pràcticament sempre al col·lectiu xinès, la dels seus fills es reparteix entre aquest col·lectiu i l'escola, lloc on, no ho oblidem, «s'aprèn la cultura i els costums espanyols». Atesa la importància i el valor que hom concedeix a l'educació com a formació de la persona, existeix la temença, a vegades manifesta, a vegades latent, «de perdre» els fills, que oblidin d'on procedeixen, la qual cosa és com dir que oblidin com són i com es comporten a la vida. Per exemple, un dels puntals de la societat i de les famílies xineses és el respecte envers els grans, la pietat filial que assegura que els pares quan els arribi la vellesa siguin cuidats i degudament atesos pels fills. La temença que els fills es «culturitzin» i «assimilin» excessivament, i incorporin, valors com ara la independència, l'individualisme i el consum hedonista, situa els pares en un dilema, en una situació de sentiments enfrontats a la qual han de posar solució.

D'una banda, hom confia en la capacitat d'influir en la conformació dels fills com a persones xineses mercès a l'efecte socialitzador de la llar, de la família:

Per això a casa, com que està amb mi, li ensenyo la manera de pensar xinesa per damunt de tot. A l'escola aprèn els aspectes de la cultura i costums espanyols; a casa, jo li explico els costums xinesos. Per això penso que, si no se separa de mi, amb el temps veurà la vida una mica a l'estil xinès. Per què? Perquè quan explico als meus fills alguna cosa sempre és segons la mentalitat xinesa. Segur que quan es faci gran també tindrà una mica la nostra mentalitat. Per què? Perquè a casa està amb persones xineses que tenen mentalitat xinesa, encara que ella sàpiga espanyol. En relació amb l'escola serà igual que els espanyols, però *en la feina i en els costums serà xinesa* (E12).

No són solament els costums allò que garanteix la «sinicitat» de les persones. La feina, com es fa, per què i per a qui, són aspectes fonamentals per mantenir l'estructura familiar xinesa, que, com a partícip de la cultura dels emigrants xinesos, passa pel desig i aspiració de l'autonomia, ésser empresari.

Però a vegades hom pensa que no n'hi ha prou amb la influència familiar. Les dificultats idiomàtiques col·loquen els pares en una situació de desigualtat en relació amb els fills, ja que no poden saber ni controlar tots els missatges, actituds i valors que els són transmesos pels mitjans de comunicació, les amistats, les lectures, etc. No desacrediten la tasca de l'escola, però manifesten la necessitat que aquesta, pel que per a ells té d'institució legítima en la transmissió de sabers, valors i costums, també es faci càrrec d'educar els seus fills en la llengua i la cultura xineses:

Arribarà un moment en què no podrem parlar amb ells, perquè ara aprenen vocabulari de l'escola que no sabem... Som xinesos, i ells també han de saber la nostra llengua i cultura.

I com l'aprendran?

L'escola d'aquí hauria de tenir assignatures de llengua i també de la nostra història, cultura. Nosaltres a casa no els podem ensenyar aquestes coses, no tenim temps ni tampoc tots els coneixements. Ha de ser l'escola la que se'n faci càrrec (P4).⁴⁰

Alguns pares pensen que perquè els fills tinguin una vida millor en aquest país cal que experimentin l'aculturació en major o menor grau. Aquesta certesa incideix en la idea de pèrdua d'identitat comuna, entre els pares i els fills:

Em sembla que ells ho tenen més difícil que nosaltres. Ells ja no saben tant dels costums xinesos com nosaltres, perquè aquí celebrem el Cap d'Any, però tu saps que no és igual que allí. Crec que ho tenen pitjor, perquè mai no seran espanyols de veritat i tampoc no seran xinesos (I1).

3. Expectatives sobre els fills

La família xinesa és una unitat atemporal, en el sentit que uneix passat i futur, una cadena les armelles de la qual s'hi van afegint amb el pas de les generacions, unes vegades tot seguint la línia contínua, unes altres alternant-se i superposant-se. L'obligació de les generacions venidores és procurar superar el nivell material, de vida i de prestigi social, assolit per les precedents. Els fills formen part d'aquesta continuïtat, de manera física, simbòlica i material.

Així, la vida futura dels seus fills la veuen com una extensió de la pròpia, de manera que les seves expectatives respecte a ells es poden entendre com el complement a la seva idea d'èxit en alguns aspectes que no han pogut superar o en aquells en què es veuen discriminats o disminuïts. Tots desitgen que els seus fills tinguin una activitat laboral més prestigiosa que la seva. El prestigi s'associa a la importància social que hom dóna a aquesta ocupació, importància dintre dels paràmetres del col·lectiu xinès:

T'agradaria que els teus fills tinguessin restaurants?

No pot ser, per això no hem estat tant temps treballant. Han de tenir una altra cosa, estan estudiant aquí (P4).

Si les teves filles tenen restaurant...

No, això és per gent com jo, la gent amb estudis no treballa a un restaurant. [...] Almenys acabar la universitat, perquè avui dia si no acaben la universitat em sembla que tenen un nivell molt baixet. [...] El seu pare vol que sigui doctora, ja ho veurem (P3).

40. Aquests pares saben que existeixen escoles xineses on s'ensenyava mandarí. No obstant això per a ells no n'hi ha prou, perquè la dedicació es redueix a unes hores a la setmana concentrades en un dia. A més, no els sembla pertinent separar l'ensenyament de la seva llengua i cultura de l'educació de l'escola autòctona, perquè al seu parer els fills poden associar-lo a un aprenentatge secundari, no tan important com l'educació reglada.

Però també una part directament relacionada amb el prestigi són els guanys econòmics que genera l'activitat laboral, una activitat que s'associa al sector privat, preferentment a tenir una empresa pròpia. A un cert nivell, no sembla que això sigui gaire diferent del que han aconseguit ells, ésser propietaris de botigues o restaurants, però que, com es veu a les cites anteriors, els sembla insuficient en la seva escala de valors. En les activitats comercials tenen un paper important els negocis d'importació i exportació, en els quals els idiomes es consideren com un capital en si mateix, i aquell que sap idiomes, és a dir, qui els ha estudiat, és qui s'hi dedica. El domini de l'anglès, el xinès mandarí i el castellà constitueix la trilogia idiomàtica desitjable per als fills, ja que si hom els sap:

Pots anar on vulguis, són les tres llengües més importants del món (P15).

M'agradaria que ella parlés espanyol, xinès i anglès, crec que perquè la meva filla pugui fer treballs relacionats amb el comerç aquestes llengües són molt importants (E12).

Sense projectar un futur tan internacional per als seus plançons, hi ha pares que volen que els fills aprenguin bé el castellà perquè ells no ho podran fer, i així els podran ajudar en els negocis. Però a més de la llengua hi ha uns altres coneixements necessaris per a la seva vida actual:

Bé, no hi he pensat gaire, en això, perquè abans pensava, nosaltres som xinesos i no sabem l'idioma i això ens crea molts problemes amb el govern i l'administració. Quan la meva filla es faci gran m'agradaria que fos advocat, perquè tots aquests aspectes ara em preocupen força, perquè crec que si ella pot ser advocat puc... Perquè aquí nosaltres no hem tingut altra possibilitat que treballar, no hem pogut estudiar, però a vegades és molt complicat, perquè ens diuen que per fer el permís nou hi podem anar tal dia i aleshores està tancat i no podem solucionar els nostres problemes, no podem reclamar res, i d'altra banda si tinguéssim més força tampoc passaria... Crec que si el meu fill fes bé els exàmens, estudiés bé, podria ser advocat i ajudar-nos a les persones xineses a defensar-nos... però les persones xineses, quan veiem aquestes coses [*compatriotes amb una situació legal dolenta i sense poder defensar-se*] sentim molta llàstima. Si jo estigués a la Xina no tindria aquest sentiment, segur que podria parlar amb la policia i el govern, dir-los el que penso. Jo tinc la força i puc canviar-ho, però aquí no sé l'idioma i hi ha moltes lleis diferents, en molts casos sempre hi ha problemes (E12).

Els problemes legals de les persones emigrants és un tema que preocupa els pares. No oblidem que ells són immigrants i que estan sotmesos a unes lleis que cataloguen de restrictives, ja que els situen en una posició social de segona categoria:

A Espanya es viu millor que a altres països d'Europa, la gent és amable i menys racista que a d'altres llocs, però la llei és molt limitada, ens obliga a mentir, perquè si no no podem viure aquí i venim perquè són coses de la vida (I1).

Aquí sempre s'ha d'esperar. Per això espero que quan els meus fills es facin grans puguin parlar l'idioma, perquè si jo sabés l'idioma i les lleis podria parlar amb el teu govern. Per què haig d'esperar tant temps? Però jo no puc fer això (E12).

L'esperança és que els seus fills, alguns de ja nascuts i nacionalitzats aquí, uns altres d'escolaritzats i amb bones perspectives acadèmiques, puguin arribar a viure en aquest país en igualtat de condicions que la resta dels ciutadans, coneixedors dels seus deures i sense haver d'amagar-se, mentir o emmascarar la seva identitat de persones xineses.

D'altra banda, la projecció en els fills d'allò que els pares no han assolit s'expressa en la intenció que aquells se sentin d'aquí, persones a qui tot pot estar permès, fins i tot el matrimoni amb autòctons:

I si es casessin amb algun espanyol, català o d'un altre país?

[Rialles] A mi em sembla bé, jo no podria, els meus pares no em deixarien.

Per això t'ho dic.

Ara ja no, la gent és més oberta, els meus pares no m'haurien deixat.

Per què?

Perquè si no es fa això no es respecta, és la tradició de la Xina, és la família.

I hi estàs d'acord?

Jo perquè es respecta, si no s'enfaden. A mi em cau malament, no m'agrada, cadascú té la seva llibertat.

A la Xina no es fa així?

Depèn d'on. A les ciutats no, però als pobles més petits la gent és més tancada, són més tradicionals. La gent de la ciutat no, es casa amb estrangers. És diferent, ja (P5).

Amb independència que el matrimoni acabi celebrant-se, el discurs ens remet a una concepció de modernitat associada a l'estil de vida urbà, estil de vida que és dominant en les destinacions de l'emigració d'aquestes famílies, que en la majoria dels casos procedeixen d'una àrea rural de la Xina. Segons aquesta visió, la modernitat demana que la mentalitat pròpia s'obri a nous plantejaments vitals per poder-hi incorporar la vida futura dels seus fills, ja que se sospita que inclouran nous valors i que per mantenir l'harmonia familiar hauran d'assimilar-los en els seus esquemes de la mentalitat xinesa.

ELS PROFESSORS. LA DIVERSITAT CULTURAL A L'ESCOLA EN RELACIÓ AMB ELS ALUMNES XINESOS

En aquest capítol, el nostre objectiu se centra — més que no pas a fer una descripció acurada del món institucional educatiu català i del seu aparell tècnic-legal i administratiu en relació amb la diversitat cultural— a reflectir l'estat present de la qüestió a partir de les entrevistes realitzades a diferents membres del col·lectiu de l'ensenyament amb distintes competències i especialitzacions —directors de centres escolars (CEIP, IES), professors del Programa d'Educació Compensatòria (PEC), professors de l'Equip d'Assessorament Psicopedagògic (EAP), professors de reforç de llengua catalana (SEDEC), caps d'estudi, coordinadors de cicle, professors tutors, professors d'educació primària i d'educació secundària, etc.—. Totes les persones entrevistades van ser seleccionades perquè en algun àmbit del seu treball estan en contacte amb alumnes xinesos, tema principal d'aquesta investigació.

Les entrevistes realitzades, per bé que no eren exhaustives en el seu plantejament original, permeten de conèixer el marc general de la institució escolar i del sistema educatiu on s'insereixen els nens xinesos, a més de mostrar la diversitat dels agents educatius amb els quals interactuen. Els professors descriuen la problemàtica de la interculturalitat a cada centre a partir de la seva experiència personal amb els nens procedents de diferents cultures, bo i posant un èmfasi especial en l'especificitat aportada pels nens xinesos a l'aula, tant en els aspectes considerats positius com en les dificultats observades. Entre altres coses, hi apareix una varietat d'opinions i d'ideologies subjacents a la recepció i el tracte que es dona als nens procedents de diferents col·lectius d'immigrants, encara que en aquest treball ens centrarem concretament en el cas xinès.

La diversitat dels centres on ha estat realitzat el treball, amb les seves diferents aproximacions a la interculturalitat, les seves històries i contextos específics, ens permet elaborar una perspectiva que abraça i reflecteix distintes experiències. Per conèixer més profundament el marc legal i administratiu actual que forneixen la LOGSE i la LOPEG, juntament amb la política educativa i la normativa específica desenvolupada per la Comunitat Autònoma de Catalunya, remetem a dos estudis publicats recentment sobre immigració i educació, fruit d'investigacions coordinades i promogudes per la Fundació Jaume Bofill, de Barcelona (Eliseo Aja, *et al.*, 1999; Francesc Carbonell, coord., 2000).

A partir de les entrevistes hom observa, en primer lloc, una diferència sobre el que suposa la presència de nens xinesos i d'altres col·lectius d'immigrants als centres escolars i a les aules, que està en funció de la relació directa que es tingui

amb ells. De fet, els directors són els que hi tenen menys tracte, i els tutors (i mestres) i els professionals d'Educació Compensatòria són els que n'hi tenen més. I d'aquests darrers són els de Compensatòria els que, a causa de la seva dedicació concreta als alumnes amb necessitats educatives especials, on s'inclouen la majoria dels immigrants que no parlen català ni castellà, tenen una visió més elaborada respecte als alumnes xinesos.

1. Imatges i estereotips

Diversitat total, de llengua, de signes i de tot.

(Professor català)

En general, la Xina representa per a les societats receptores dels seus immigrants a llocs situats a l'Europa occidental, en aquest cas Catalunya, l'«altre» per excel·lència. Es tracta d'una societat i d'una cultura molt allunyades i desconegudes (per exemple, la seva mateixa posició geogràfica se sol anomenar «Extrem Orient» o «Orient Llunyà», és a dir, per ésser d'on són ja es troben intrínsecament allunyats) sobre les quals es projecten una sèrie d'estereotips i imatges.

L'afirmació repetida constantment pels membres de la comunitat educativa catalana que la Xina és molt desconeguda, que hom no en sap res, no es queda en una simple *tabula rasa incognita*, perquè aviat apareixen un seguit d'estereotips compartits per la societat en general i aparentment refermats en la interacció quotidiana amb els alumnes xinesos dins el marc escolar. Aquestes imatges són compartides per tota la societat, formen part del que podríem anomenar una «visió occidental» que ha estat conformada per la nostra exposició quotidiana als mitjans de comunicació, per la influència cultural dels EUA i d'altres països amb cultures considerades de prestigi pel nostre entorn social (França, el Regne Unit, Alemanya, etc.) des de, pel cap baix, la segona meitat del segle xx. Les pel·lícules, les novel·les, els mitjans de comunicació, i el món polític i l'acadèmic en general, han elaborat unes determinades imatges associades amb allò que és xinès que inclouen des del «perill groc» esmentat per Bonaparte i ressuscitat al període de la guerra freda, als culis que van construir grans vies de ferrocarril (per exemple en la sèrie de TV *Kung Fu*), tot passant pel malvat Fu Manchu de principis de segle, l'espiritualitat budista i zen que ens va arribar a partir de la seva transformació a la Califòrnia del 1968, fins a trobar-nos amb els titulars dels diaris actuals que no paren de parlar de les «màfies» xineses dedicades al tràfic d'immigrants.

Una sèrie d'assumpcions essencialistes, d'immobilitat, caracteritzen la cultura xinesa tal com és vista per la societat receptora: la seva antiguitat, permanència, la successió inalterable d'una generació per una altra, la repetició constant de les seves formes d'actuar, la continuïtat de les seves creences, que es considera que sempre han estat les mateixes, des dels temps més remots, etc. Tot això suposa que per a les persones xineses el canvi sembli una tasca gairebé impossible, a causa del llast de la seva cultura mil·lenària, i alhora ofereix un contrast per a la nostra societat, considerada un resultat de riques barreges, de superposicions d'elements procedents d'altres cultures, d'avenços i progressos al llarg de la història a

través dels quals han estat desestimats costums i pràctiques arcaics, poc funcionals per a la vida moderna. La Xina apareix llastada per un passat que la immobilitza i estanca, enfront de nosaltres que aparentment hem superat aquest passat.

Hom imputa les dificultats per tractar amb els nens xinesos al «tipus de cultura que porten», qualificada de «diferent». Un dels aspectes més destacats pels professors és que els xinesos es caracteritzen pel seu «silenci». Afirmen que «en principi ells no es comuniquen», que són molt callats. La comunicació per mitjà de gestos també és problemàtica, atès que també són diferents. A més, els nens xinesos participen molt poc, «acostumen a estar a l'expectativa» i «costa força saber el que senten, no són expressius». La incapacitat de comprendre els seus gestos es palesa en la suposada inexpressivitat de les seves emocions. D'una banda, una característica valorada positivament, en la qual coincideix la majoria dels membres de la comunitat educativa consultats, és la disciplina mostrada pels alumnes xinesos, tant pel que fa a la manera de comportar-se («conducta diferent») com pel que reflecteix el seu mateix cos («acostumen a estar-se bastant quiets»).

A nivell comparatiu, per als directors d'escola, el col·lectiu xinès sembla que no ofereix cap problema a l'hora de l'escolarització, al contrari del que passa amb els immigrants procedents d'altres llocs. Una manifestació d'això que diuen és l'apreciació que sempre segueixen les normes de l'escola, sense cap problema. Aquesta visió es va matisant segons anem recollint les opinions d'aquells que estan en contacte directe amb els nens. Els alumnes xinesos han esdevingut un model idealitzat per molts d'aquests directors, que no dubten a afirmar que són els alumnes més brillants i els més disciplinats entre els immigrants.

L'experiència quotidiana d'interacció amb els nens xinesos a les aules sembla que referma les imatges prèvies que en tenien els professors, per bé que a voltes reflexionen críticament i les qüestionen. Per exemple, una professora ens explica que «l'afirmació típica» (estereotip) que als xinesos no els agrada que els toquin gaire, no sempre és certa, perquè ha comprovat que «a vegades són ells els qui et busquen a tu» [*perquè els toquis*].

2. Experiència docent amb alumnes xinesos. Les representacions i la pràctica

El sistema educatiu de l'Estat espanyol posseeix uns principis generals i una ideologia que contempen la presència de diversitat a l'escola. La societat que ens envolta també és conscient d'aquesta diversitat. Els principis, la ideologia i la consciència de la societat, del sistema educatiu i dels membres de la comunitat escolar que admeten la diversitat constitueixen allò que anomenem «les representacions». La pràctica, d'altra banda, serà el que realment es fa respecte a la diversitat en situacions quotidianes concretes, més enllà del que es diu, o dels principis fonamentals «políticament correctes» que apareixen, per exemple, a la LOGSE. Afirmacions de docents com «es fa el que es pot», o «els immigrants han vingut de sobte i ens han agafat de sorpresa, desprevinguts», «hem d'improvisar sobre la marxa i emprar els recursos de què disposem», ens mostren les dificultats de posar en pràctica els principis o, el que és el mateix, que el món està

ben allunyat de les «representacions», amb els seus discursos i lleis, de la «pràctica» de relació i de la docència quotidianes. Tot seguit esbossarem les pràctiques dels professors, especialment la seva relació amb els alumnes xinesos, tal com ells mateixos ens les expliquen, sense entrar en les contradiccions que existeixin amb les representacions, llevat que les expressin amb les seves paraules.

L'experiència personal i professional dels educadors que estan en contacte directe amb els alumnes xinesos mostra, en primer lloc, els problemes de comunicació, la seva suposada manca d'expressivitat («estan impassibles»), l'absència de demandes («no pregunten»), l'autodisciplina i el fet que no criden l'atenció. Les conseqüències més extremes de la incomunicació es tradueixen en una de les dues alternatives següents:

1. L'actitud de mostrar indiferència envers ells, és a dir, d'oblidar-se que aquests alumnes són a l'aula.

2. La sensació d'angoixa i impotència («amb qui pitjor m'he sentit és amb aquests alumnes»), sentiments d'inseguretat i bàsicament d'incapacitat de comunicació («és molt difícil arribar a ells»).

Els nens xinesos, com les seves famílies, tenen l'actitud d'ésser o considerar-se «convidats» a l'Estat espanyol. La lògica utilitzada del que significa ser un «convidat» a la Xina, és a dir, allò que constitueix el punt de referència per al seu comportament durant una primera fase d'assentament, implica que no han de fer demandes («no pregunten»), no han de molestar («són disciplinats»), no han de fer mostra de sentir-se incòmodes («són impassibles»), ni «cridar l'atenció». El convidat ha de conservar un capteniment humil, aparèixer modest i no fer mai demandes ni importunar els seus amfitrions. Si hi afegim que els acabats d'arribar d'incorporació tardana no entenen la llengua vehicular de l'escola ni la del carrer, òbviament no és pas estrany que «no preguntin». A més a més, al sistema educatiu xinès es considera una falta de respecte molestar el professor. Els alumnes només parlen quan el professor els pregunta directament. En tot cas, per als docents, la principal raó de l'endarreriment relatiu en la seva adquisició de la llengua, en comparació amb nens immigrants d'altres col·lectius, és que posseeixen una base lingüística molt diferent. El respecte que els alumnes xinesos mostren envers els seus professors es transforma, segons afirmen alguns docents, en el fet que no saben si entenen o no les seves paraules, si els seus «sí» signifiquen de debò sí o no.

Pel que expliquen els professors, una de les estratègies emprades pels alumnes xinesos per seguir les classes és observar com realitzen les tasques els seus companys i després imitar-los, és a dir, que fan les coses no perquè entenguin les explicacions del professor, sinó perquè veuen el que fan els altres i s'hi fixen. Al principi, sembla que aquesta és l'única manera de seguir a la classe i participar-hi. Però no hem de pensar que és l'única manera, és a dir, que els alumnes xinesos l'únic que saben fer és imitar. La clau, un cop més, rau en la impossibilitat de comunicació.

«Segons augmenta el seu nombre a les aules hom observa que necessiten comunicar-se menys, perquè el grup que ells formen és més gran». Aquí apareix

d'una manera indirecta el tema de la guetització, de l'excessiva i, sovint, artificial concentració de nens immigrants a determinats col·legis i aules. És cert que el nombre de nens xinesos escolaritzats augmenta ràpidament, però també ho és que a vegades hom els destina a un mateix grup-classe sense causa justificada. D'altra banda, la presència de diversos nens xinesos en una mateixa aula no significa necessàriament que s'aïllin més («necessiten comunicar-se menys»), ja que aquesta podria ser una circumstància que servís per accelerar el seu procés d'adquisició de la llengua. Per exemple, si n'hi ha un que coneix millor la llengua vehicular de l'escola pot fer d'intermediari amb els seus companys que en tenen un coneixement inferior o fins i tot nul.

La justificació que sovint s'addueix per no dedicar-los més atenció és que «els alumnes xinesos són més tancats, per la seva cultura són més introvertits». El resultat és una situació d'aïllament: «no s'entenen amb ningú». Tots els docents reconeixen que l'aspecte oral, expressar-se, és el que presenta més dificultats per a ells. Insistim a dir que el seu aïllament a l'escola no és un problema «cultural», sinó lingüístic. La cultura no justifica que «siguin més tancats, més introvertits», mentre que sí que ho explicaria la seva incapacitat de comunicació. El fet que «no s'entenguin amb ningú» no és un problema cultural, sinó idiomàtic, igual que els problemes que tenen a l'hora d'expressar-se. En general, els alumnes xinesos tenen moltes dificultats per començar a comunicar-se i a parlar, cosa que es fa palesa en el fet que són «més callats i retrets», i habitualment hom confon la seva incapacitat lingüística amb característiques de la personalitat que són atribuïdes a la cultura. Normalment, passen una època relativament llarga en silenci, observant i escoltant. Solen adaptar-se a les pautes que veuen, i se senten desconcertats quan no estan gaire ben establertes, perquè no són capaços de veure'n els límits, sobretot quan són adolescents.

La tasca més urgent a l'inici de la seva escolarització és que adquireixin vocabulari com més aviat millor per tal que es puguin entendre a classe, a més d'uns hàbits mínims. Malgrat que la prioritat d'aquesta tasca és reconeguda nombroses vegades, la pràctica del sistema educatiu no la fa realitat, en gran part a causa de la manca de mitjans i recursos. Aquesta és una de les dificultats més greus i de més transcendència que pateix el professorat en l'escolarització dels alumnes xinesos, especialment en la dels d'incorporació tardana.

L'objectiu dels docents és que els alumnes, més enllà del «somriure i la bona cara que mostren des del primer dia, es comportin d'una manera espontània com a nens que són». Aconseguir que aparegui l'espontaneïtat sembla que és la tasca més costosa, però un cop assolida s'accelera el procés d'aprenentatge, perquè el més important és que se sentin bé, «que no es captinguin forçats, amb el somriure típic i fent que sí a tot». Curiosament, aquesta afirmació que d'una manera tan clarivident i expressiva és capaç d'explicar el procés d'adaptació a la classe i l'evolució de l'aprenentatge, que cal que passi necessàriament pel sorgiment de l'espontaneïtat, contrasta amb la presència d'estereotips compartits per tota la societat, és a dir, que els xinesos mai no són naturals («estan forçats»), sempre estan rient («el somriure típic») i no saben dir que no («fent que sí a tot»). De fet, la pràctica i la interacció amb alumnes xinesos revela i confirma que són capaços d'ésser espontanis, la qual cosa contradiu els estereotips previs.

Per tal de promoure i provocar la comunicació, alguns professors empenen el recurs d'aprendre alguns mots xinesos, i la reacció dels alumnes és força positiva. Uns altres manifesten la necessitat que en la seva adaptació escolar hi participin persones que «sàpiguen arribar a ells». Així, una estratègia utilitzada amb freqüència és recórrer a alumnes xinesos que tinguin més bona comprensió de la llengua vehicular de l'escola perquè expliquin les coses als nous, o demanar als companys de classe que ajudin els alumnes xinesos a entendre les explicacions, per bé que amb prou feines tenen temps ja que estan ocupats amb les seves pròpies tasques. El problema amb els alumnes xinesos és que s'avorreixen en una classe on no entenen res. Els educadors quasi no tenen temps per dedicar-s'hi exclusivament en el context de la classe, on han d'atendre el grup en conjunt.

Segons manifesten els professors, els mitjans que actualment s'esmercen en aquests alumnes resulten insuficients. Suggereixen la necessitat, per exemple, de dedicar més temps al reforç de la llengua, ja que consideren que un cop la setmana, com succeeix en moltes ocasions, és clarament insuficient. La pràctica docent, però, porta a collació les mancances del sistema i dels mitjans que s'esmercen en aquests alumnes, incapacitats bàsicament per problemes lingüístics.

3. Acolliment. El primer contacte i l'avaluació inicial

Els centres escolars visitats es trobaven en ple procés d'elaboració dels seus plans d'acolliment, i cada un feia el que podia, tot improvisant amb els recursos i el personal disponible. Pel que sembla, actuen en funció de les necessitats. Segons van sorgint i canviant els contextos reaccionen per fer-hi front en la mesura de les seves possibilitats. Són conscients de les mancances i demanen més recursos i mitjans, com ara professorat especialitzat en el tracte a la diversitat i informació sobre la cultura i les zones d'origen dels alumnes. Per a la major part dels centres, la presència significativa d'alumnes procedents de la immigració és força recent.

La prova diagnòstica per als nous al començament del curs escolar i per als d'incorporació tardana, encara no és una pràctica institucionalitzada que s'apliqui d'una mateixa manera a tots els escolaritzats i a tots els centres. La varietat de situacions que es troba als centres escolars va des dels que simplement no la fan als que només la fan als alumnes la llengua materna dels quals és el castellà, o a aquells que procuren que tots la facin. Pel que fa concretament als alumnes xinesos, es necessita un traductor, i no totes les escoles coneixen la possibilitat de facilitar-los-en un que brinda la Generalitat, o la troben força problemàtica, ja que cal sol·licitar-lo amb molta antelació, fixar dates d'entrevista, convocar els pares perquè hi vagin el mateix dia i hora que el traductor, amb la dificultat afegida que molts pares xinesos no s'hi presenten.

La manca d'informació sobre els antecedents socioeconòmics i educatius familiars i sobre les dades de l'escolarització prèvia dels nens pot dificultar la valoració inicial dels seus coneixements i l'estat de les seves necessitats específiques d'aprenentatge. Alguns professors de Compensatòria, com a iniciativa personal, han traduït al xinès una sèrie de proves amb l'objectiu d'avaluar mínima-

ment aquests nens. Aquests esforços aïllats haurien de ser coordinats amb una política escolar més seriosa d'acolliment i d'adaptació curricular pel que fa als alumnes xinesos, i no deixar que fossin assignats a les classes seguint la intuïció, l'atzar o els interessos i les necessitats del centre.

Una pràctica habitual consisteix a assignar els alumnes xinesos d'incorporació tardana a un nivell inferior al que els correspondria per la seva edat. La raó que alleguen alguns docents és que així «avancen d'entrada la possibilitat que tenen de repetir un cop de curs, bo i pensant que com més aviat ho facin millor». A d'altres escoles van directament al curs que els correspon per edat, sense cap mena de prova inicial. Assignar-los a un curs inferior a la seva edat no sembla que tingui gaire sentit, ja que fins que no dominin la llengua de l'escola els resultarà totalment impossible de seguir la majoria dels continguts de les diverses assignatures. El fet d'estar en un curs inferior no els permetrà pas conèixer més i millor els continguts ni avançar més ràpidament en l'adquisició de la llengua. Davant de la seva manca de competència lingüística, i de la inexistència als centres escolars de mitjans elaborats per determinar els seus coneixements, resulta arbitrària l'assignació «per sota del que els correspondria».

D'altra banda, també sol passar que, per bé que inicialment hom els posa al grup corresponent a la seva edat, acaben repetint curs, ja que són avaluats com els alumnes autòctons. La necessitat de repetir curs no es justifica per la manca de progrés en l'adquisició dels coneixements i de les actituds que s'imparteixen a classe, sinó per la incapacitat de comunicació lingüística. Tampoc no està gens clar que repetir curs acceleri el seu procés de comprensió lingüística, perquè, independentment del curs on es trobin, les seves dificultats lingüístiques seran similars. El fet de repetir fins i tot pot arribar a ésser una manera d'endarrerir-los, perquè es trobaran amb un grup nou amb el qual hauran d'establir noves relacions d'amistat i en canvi en el seu antic grup-classe ja els coneixien i podien haver entaulat algun tipus de relació afectiva amb els companys.

Alguns professors fins i tot afirmen que, pel seu nivell de coneixements, els correspondria un curs molt més baix. El que es fa difícil, quan la comunicació sembla ésser quasi impossible, és saber com aquests professors han determinat aquest nivell de coneixements. D'una banda, sembla lògic pensar que els alumnes prèviament escolaritzats a la Xina tinguin un nivell de coneixements més baix que els seus companys autòctons en les assignatures més etnocèntriques, com ara les que pertanyen a l'àmbit de les ciències socials. D'altra banda, la majoria dels professors reconeix que el nivell de matemàtiques que posseeixen acostuma a ésser bastant bo, i que fins i tot pràcticament des del primer moment poden seguir les classes. El problema fonamental no és tant el nivell de coneixements, encara que no dubtem que en algun cas pot arribar a ésser determinant, sinó el nivell de llengua.

En general, durant el primer curs d'escolarització els alumnes xinesos d'incorporació tardana gairebé no es comuniquen, i només al final comencen a fer frases i a entendre una mica la classe. Des del començament es constata d'una manera indirecta que han tingut una escolarització prèvia, ja que són capaços de copiar. La major part pot copiar sense grans problemes, encara que habitualment no entenen allò que copien.

Una proposta realitzada pels professors és la necessitat d'un «període adaptatiu en el qual intervingui algú que conegui l'idioma i la seva manera de pensar per explicar-los el sistema que ací se segueix, de manera que no triguin tant de temps a adquirir les nocions bàsiques». Aquest seria un mitjà per accelerar el seu procés d'adquisició de la llengua escolar i d'adaptació al sistema.

4. L'escola i l'educació intercultural

La nostra tasca consisteix a dignificar la persona que es troba «fora del seu lloc».

(Professor català)

La diversitat de l'alumnat procedent de collectius d'immigrants extracomunitaris és un fenomen recent, de si fa no fa sis anys. Encara que sempre hi ha hagut alumnes procedents de la immigració, des de fa poc el seu volum és cada cop més significatiu i notable i introdueix un factor de diversitat més important a les aules.

Als professors consideren molt enriquidor el fet de tenir alumnes de diferents cultures, i tracten d'allunyar-se de l'associació freqüent que es fa entre diversitat i conflictivitat. Els alumnes són diversos, però això no significa necessàriament que siguin conflictius. En el pla discursiu tothom accepta la diversitat, la reconeix i la valora positivament. Això s'emmarcaria dintre d'allò que abans hem anomenat «les representacions». Una altra cosa és la pràctica i el tracte quotidià amb alumnes diversos. La pràctica acostuma a allunyar-se de la representació, fins i tot la contradueix, i moltes vegades succeeix d'una manera inconscient, sense premeditació. Els principis d'allò que en aquests moments és considerat «políticament correcte», recollits a la declaració de la LOGSE, a les facultats de magisteri i de pedagogia i a nombrosos curssets d'especialització dedicats als docents, resten sempre en l'àmbit de la teoria. En aquests moments hom debat el contingut de la interculturalitat/multiculturalitat, l'orientació que hauria de prevaler, les bases político-ideològiques que impregnen cada alternativa. Es critiquen molt aquelles actuacions educatives que des de determinades posicions es consideren errònies i perjudicials per a l'escola i per al model de societat defensat com a ideal. Però la pràctica, moltes vegades, per molt ben intencionada que sigui i per més que es justifiqui amb arguments interculturals progressistes, acaba estant tenyida de nocions i actuacions que denoten un gran paternalisme, superioritat cultural i processos d'adaptació i integració que es limiten a l'assimilació o la pèrdua de la identitat i dels valors d'aquells que entren diversos a l'escola i hom pretén que en surtin homogenis i uniformitzats després de patir una normalització en nom de la igualtat d'accés i d'oportunitats, que no deixa de ser una declaració de principis més, mancada de contingut, mentre no es transformi la societat en la seva totalitat.

La interculturalitat, hi insistim, és un concepte molt debatut que sol quedar en la mera teoria. El potencial de creació i l'aportació de novetats a la societat general per part d'aquells que han vingut d'altres terres amb històries i cultures diferents, es redueix en la pràctica a quasi res. Vivim immersos dins una cultura

hegemònica i dominant que la institució escolar s'encarrega de transmetre i re-produir, i que no està disposada a tractar com a igual ni a negociar amb persones d'altres llocs, a excepció feta d'aspectes que podríem anomenar «exotistes», «folklòrics» o, en definitiva, superficials.

Els docents manifesten la necessitat de disposar de més informació i de tenir una base més gran de coneixements al voltant de les cultures dels seus alumnes per poder tractar-los millor. Hom dóna per fet el respecte, però la informació ajudaria a conèixer-los millor. Tanmateix, amb la informació no n'hi ha prou, el pas següent consistiria a introduir-la i a dotar-la de sentit per a tots els membres de la comunitat escolar, alumnes i professors inclosos. Fins que no s'aconsegueixi això, cosa que, al seu torn, cal que vagi acompanyada de transformacions en la societat general, la pràctica es reduirà a una successió d'estereotips, malgrat les bones intencions.

A tall de mostra direm que un dels exemples recollits per la LOGSE esmenta la necessitat de realitzar adaptacions curriculars personalitzades per a aquells nens amb necessitats educatives especials, però la dinàmica de la classe, amb la presència d'una gran diversitat, impedeix la dedicació personal a cada un dels alumnes, dedicació que moltes vegades necessitarien els alumnes xinesos per poder seguir-la. Les adaptacions curriculars personalitzades amb materials específics resulten una tasca impossible en moltes ocasions: aquesta és una mostra de la pràctica quotidiana de la interculturalitat a les aules.

La desmotivació dels alumnes xinesos, que a classe es dediquen simplement a estar-hi, especialment quan s'adonen que passen de curs i de nivell sense que els calgui esforçar-se, acostuma a estendre's entre les seves files: una altra conseqüència de la pràctica de la interculturalitat i de l'educació tal com l'entén la LOGSE.

La frase que obre aquest apartat, «dignificar la persona que es troba fora del seu lloc», cita textual d'un consciencios professional de l'educació, recollida durant el treball de camp i que descriu amb tanta força la tasca dels docents davant del repte de la interculturalitat, continua, de moment, essent una utopia.

5. Mitjans i recursos

5.1 *El treball de professor*

Som d'on vivim, amb qui vivim i allò que fem.

(Professor català)

Alguns professors s'han trobat desbordats a l'hora de fer front a la diversitat cultural creixent a l'aula. Tot i que la LOGSE la reconeix i promou l'elaboració de mesures i regulacions que articulin el treball educatiu amb la diversitat, la realitat és que encara no estan gaire ben definides, i molts educadors se senten desorientats i aïllats en la seva tasca docent. Els professors de primària són els que d'alguna manera estan més familiaritzats amb la feina amb alumnes procedents de col·lectius d'immigrants, però a secundària la recent novetat de la presència d'aquests alumnes els ha agafat despreveïts dels mínims instruments per abordar-la.

Molts professors reclamen la necessitat de més mitjans, orientacions i ajuts. Se senten sols i passen molta angoixa. Tenen dubtes sobre si fan «allò que és correcte» i reconeixen que la diversitat ha arribat de cop i volta i que han d'acostumar-se a la nova situació.

La casuística trobada a l'atzar a la nostra mostra recull una gran varietat de situacions, i el tracte als alumnes xinesos d'incorporació tardana és abordat de distinta manera segons cada centre escolar. Davant el reconeixement que és imprescindible el reforç en llengua i que el que reben és insuficient, alguns centres s'han organitzat perquè a més a més de l'auxiliar de conversa que hi va un cop la setmana, algun dels professors del centre s'encarregui de la tasca d'estar amb els alumnes immigrants. A vegades s'aprofiten hores lliures que tinguin altres professors per tal que els dediquin aquest temps. A d'altres llocs, els professionals de l'EAP i de Compensatòria també utilitzen part del seu temps per fer classes de reforç de llengua, ja que és la necessitat bàsica i urgent especial d'aquests alumnes. Els membres del SEDEC als TAE també es dediquen fonamentalment a la llengua.

La sensació general davant la diversitat d'alternatives és la manca de coordinació i de personal especialitzat. Cada centre fa el que pot, sobre la marxa i no sempre amb suport exterior, i quan n'aconsegueix, sovint és insuficient. Els professionals d'Educació Compensatòria són els que tenen més experiència amb aquests alumnes. En la seva activitat es veuen sovint obligats a reforçar la llengua, però ni tan solament amb la seva ajuda d'unes hores la setmana s'accelera el procés. Ensenyar llengua catalana o castellana a estrangers que no la parlen, ja siguin nens o adults, demana una especialització important que molts docents no tenen, per bé que cal reconèixer que hi esmercen esforços, interès i bona voluntat.

5.2 *Intèrprets*

La comunicació, les barreres lingüístiques, és el problema principal. L'escola disposa en aquests moments de l'accés a intèrprets per a casos concrets, si són sol·licitats amb antelació. Una d'aquestes avinenteses especials són les entrevistes amb els pares, encara que moltes vegades no es presenten després d'haver estat convocats. Algunes escoles, tot aprofitant els intèrprets que hi han anat algun cop, s'han preocupat per traduir al xinès un formulari de convocatòria per als pares. Sense negar la bondat i la necessitat d'aquest sistema, determinats professors es queixen del canvi d'intèrpret d'una vegada per l'altra, la qual cosa dificulta la comunicació amb els pares, que cada cop tenen un nou intermediari.

A causa de les dificultats administratives que suposa haver de sol·licitar un intèrpret amb antelació i del desconeixement en alguns casos d'aquesta possibilitat, el recurs més habitual, per la seva immediatesa, és aprofitar alumnes xinesos avantatjats i amb un bon nivell de llengua catalana o castellana perquè ajudin el professor a traduir el que necessita. Acostumen a ésser situacions quotidianes i no pas formals. En algunes ocasions, aquests alumnes s'han negat a exercir aquest paper perquè a casa seva els ho han prohibit explícitament tot adduint que si des-

prés passa alguna cosa la culpa serà seva. Aquests alumnes que fan de traductors són una gran ajuda per a l'escola, a vegades l'única. La seva bona voluntat facilita moltes coses i hom sol dependre en gran manera de la seva col·laboració.

Al moment de la matrícula, els pares xinesos solen recórrer a parents, amics o companys que els acompanyen i els fan de traductors. Les entrevistes inicials a l'hora de la matrícula són allò que dóna més informació, car són els mateixos pares els que aporten el traductor, per la qual cosa s'hi senten més còmodes. Ells fan servir els seus propis recursos en cas de necessitat.

ELS CIUTADANS XINESOS I LA INTEGRACIÓ

La integració és un concepte que encara no està gaire ben definit i que cal sotmetre a un intens debat tant a la societat general com en l'àmbit més concret de l'educació. Remetem a F. Carbonell (1999) per a una anàlisi de l'estat de la qüestió a l'escola. Un dels objectius d'aquest treball és oferir la visió pròpia del col·lectiu xinès, tractar de descobrir i descriure la perspectiva que tenen pel que fa a la seva integració social i escolar a Catalunya; quines demandes plantegen en aquest sentit i quina és la problemàtica a la qual s'enfronten segons les pròpies referències.

A la primera part d'aquest capítol descriurem com aborda la societat xinesa la diversitat cultural al seu propi si i quina mena de relació estableixen habitualment amb els estrangers. Aquests paràmetres constitueixen un punt de referència «cultural» que, afegit a les circumstàncies objectives dels immigrants xinesos, serveix per emmarcar les experiències i les expectatives d'assentament d'aquest col·lectiu a Catalunya, i també les esperances sobre l'escolarització dels seus fills. D'altra banda, també exposarem la diversitat de discursos que els professors han elaborat al voltant de la integració, i la seva visió concreta del col·lectiu xinès, que reflecteix i és una extensió de la que en té la societat general en la qual vivim. Els professors distingeixen tres àmbits d'integració dels nens xinesos: l'aula, els centres escolars i la societat. Habitualment consideren que la «cultura diferent» és la responsable de tots els problemes presents i de la integració o manca d'integració.

La integració no hauria de reduir-se a l'aculturació, l'assimilació i la pèrdua d'identitat, com es desprèn de la majoria d'opinions i pràctiques de les persones que pertanyen a la societat d'acolliment, aquella que té el poder, que és dominant i que imposa les seves normes. L'única manera d'integrar la diversitat, allò que és diferent, és ampliant l'heterogeneïtat ja existent i no pas obligant els altres a participar d'una homogeneïtat fictícia que suposadament ens defineix. Tenint en compte que vivim en un món on cada persona és portadora d'identitats múltiples d'una manera simultània, la integració del col·lectiu xinès només es produirà quan s'accepti, de manera normalitzada, la possibilitat de tenir una identitat xinesa que s'afegeixi a les ja reconegudes, integrades i integrants de la societat.

1. Aproximació a la integració de la diversitat cultural al món xinès

Per comprendre les diferents actituds dels immigrants xinesos envers la integració en la societat i l'escola catalanes és important, abans de tot, revisar unes nocions bàsiques referents a la manera com la cultura i la societat xineses han conceptualitzat la diversitat cultural al seu propi si i a l'actitud mantinguda cap als estrangers. La mida (continental) del país, i el volum (mil milionari) de la seva població suposa, d'entrada, que la diversitat interna de pobles i d'àmbits culturals és un fet històric i quotidià. Abans de continuar en aquesta línia d'anàlisi, però, aturem-nos un moment en el mateix nom del país. «Xina» és una denominació eurocèntrica que fem per fer referència a aquesta part del món. Fet i fet, els seus habitants no anomenen «Xina» la seva nació, sinó *Zhongguo*, que literalment vol dir «el país del centre». Així, els ciutadans xinesos, cada cop que diuen que ho són, el que en realitat, i literalment, diuen, és que són «persones del país del centre» (*zhongguoren*). Xina ha estat fins fa relativament poc temps la potència hegemònica d'Àsia Oriental, amb una profunda influència sobre els seus veïns més propers, sobretot Corea, el Japó i Vietnam.

La visió tradicional de la seva posició al món consistia a situar-la en un lloc central, com el seu propi nom indica. El territori regit per l'emperador era on s'havia desenvolupat la civilització més avançada, mercès a la intervenció del «fill del cel» (emperador), encarregat de mantenir l'harmonia entre el cel, la terra i els éssers humans. El seu sentiment de superioritat, corroborat per l'absència de sistemes sociopolítics i econòmics als voltants que rivalitzessin amb l'esplendor dels seus assoliments, es refermava en el tracte donat als veïns i a les regions llunyanes, els quals per entaular i mantenir relacions amb l'imperi havien de retre tribut a l'emperador en senyal de reconeixement simbòlic de subordinació. Aquesta visió tradicional del món fou destruïda per la força militar de les potències colonials europees, a més a més del Japó, que van imposar una nova manera d'entendre les relacions internacionals.

La Xina considerava bàrbars els pobles que dintre dels límits de l'imperi no compartien els valors de la cultura dominant, i també tots els estrangers que ni coneixien ni reconeixien la superioritat de la seva civilització, inclosos tots els europeus. En la mesura en què estiguessin sotmesos al control imperial, i tractessin de canviar els seus costums per adequar-los als dominants, els bàrbars passaven d'estar «crus» a «coure's», forma xinesa d'expressar un continuum que descriu el procés d'assimilació i adaptació a l'ortodòxia de l'hegemonia dominant.

Actualment, la Xina compta amb 56 nacionalitats, una de dominant anomenada Han i 55 de minoritàries que sumen en total 100 milions de persones, un 8% de la població. La política seguida per tractar les minories nacionals ha evolucionat amb el temps: s'ha passat d'unes consideracions que únicament contemplaven l'aculturació i la homogeneïtzació, amb la corresponent desaparició de les diferències entre els pobles —el somni del comunisme—, a unes altres —etapa actual— de més respectuoses amb la diversitat, que reconeixen la dignitat de tots i protegeixen les característiques particulars. Sovint hom confon ésser un ciutadà xinès amb el fet de pertànyer a la majoria Han, oblidant que els membres de les minories nacionals també són «persones del país del centre». Però la complexitat

de la diversitat cultural no s'acaba amb les interrelacions entre la majoria i les minories nacionals. Els Han (1.200 milions d'habitants), per la seva banda, no constitueixen un grup ni culturalment ni lingüísticament homogeni. Tenen vuit «dialectes», que en realitat són equivalents a les llengües romàniques pel que fa a les diferències que hi ha entre ells i la incomprensió mútua. Ultra llengües diferents, també hi trobem costums, creences, hàbits dietètics i culinaris, formes d'organització social, habitatge, vestit, etc., que delimiten grups ètnics diferents a l'interior del macrogrup Han. La unitat i l'aparent homogeneïtat del poble Han és un mite, producte d'una imposició realitzada al llarg de la història, basat, entre altres coses, en la creació d'un sistema polític burocràtic centralitzat d'ampli abast i en l'ús d'una llengua escrita comuna a tots els «dialectes» xinesos, que oralment són incomprensibles entre ells.

1.1 *Neiwai youbie* (no és el mateix el de dins que el de fora)

La consideració xinesa envers «els de fora» (*wai*), els forasters, els estranys i els estrangers és molt marcada. Els de fora són sempre potencialment perillosos i hostils, persones amb les quals no hi ha confiança per establir-hi relacions de reciprocitat semblants a les que hom té amb «els de dins» (*nei*), amb els coneguts o amb qui es comparteix una determinada identitat. Els estrangers, segons aquestes nocions i prejudicis tradicionals que encara perduren, són incapaços d'entendre les normes cerimonials i de convivència que regulen el món xinès, un món superior que manté l'harmonia i evita el conflicte, perfectament estructurat i jerarquitzat, on cadascú ocupa una posició ben definida i ha de comportar-se d'acord amb els rols prescrits. El tracte amb els estrangers consisteix bàsicament a mantenir les distàncies, a mostrar una actitud de respecte, el mínim necessari per continuar-ne allunyats, perquè hom pressuposa que mai no podran ésser com els xinesos ni compartir els seus valors. De fet, és pràcticament impossible que un estranger obtingui la nacionalitat xinesa, i l'estat, d'altra banda, fins fa molt poc temps reconeixia tots els emigrants i fills d'emigrants residents a l'estranger com a xinesos, amb independència de la nacionalitat que tinguessin. En aquest sentit, ésser xinès és quelcom que aparentment es transmet de pares a fills, per parentesc i filiació, quelcom que es porta a «la sang». Per tant, resulta gairebé impossible assimilar-se a allò que és xinès, fer-se xinès algú que no ho és per origen. I un cop s'és xinès, resulta gairebé impossible de perdre aquesta identitat. Aquesta perspectiva sobre el manteniment de fronteres i límits amb els estranys, pròpia de la societat xinesa, es reproduïx a qualsevol lloc on hi hagi xinesos.

Estranger, comptat i debatut, és tot aquell que no comparteix els valors de la societat i de la cultura xineses. Si a ells els costa molt acceptar com a iguals aquells que des de la seva perspectiva no ho són, no els sembla realment estrany que aquí tampoc no s'accepti els estrangers com a iguals i que la integració, en cert sentit, sigui una utopia:

Els meus fills mai podran ser espanyols. No ho són perquè la seva família i la seva cultura no ho és. Jo vull que la meua filla vagi els dissabtes a l'escola xinesa i quan sigui

gran vagi a la Xina l'estiu a estudiar o visitar la família. Ha de conèixer la cultura xinesa perquè ella no és totalment una dona espanyola. Si puc, segur que estudiarà una mica de xinès, perquè, és que no som xinesos? Jo intentaré que compregui la cultura xinesa, que llegeixi en xinès, i amb el temps l'entendrà. És molt important que sàpiga coses sobre la Xina, la cultura xinesa és molt important perquè jo sóc xinesa. Cal conèixer els costums xinesos. Encara que ella es faci gran a Espanya i conegui la cultura espanyola, és xinesa. Nosaltres estimem molt el nostre país malgrat que estiguem aquí. A casa li ensenyem la manera de pensar xinesa sobre totes les coses.

2. El col·lectiu xinès d'immigrants i la integració

Dintre del context de la immigració internacional, l'experiència de les comunitats xineses establertes arreu del món ha estat generalment de rebuig per part de les societats d'acolliment. A diferents països i èpoques han estat sotmesos a tota mena de mesures discriminatòries, han estat elaborades lleis contra ells, les quals els impedièren exercir determinats oficis i professions, ésser propietaris d'empreses, tenir escoles on ensenyar fent servir la seva llengua, hom els ha prohibit d'immigrar, reunir-se amb els familiars, aconseguir la nacionalitat tot i reunir tots els requisits que eren exigits als altres immigrants en la mateixa situació, i en casos extrems han estat objecte de massacres i genocidis, en ésser perseguits i assassinats.

Habitualment s'han vist forçats a desenvolupar comunitats relativament aïllades de la societat general, a ser pràcticament autosuficients i a dependre exclusivament dels propis recursos. A vegades han creat nínxols econòmics ètnics, en el sentit de concentrar-se en una determinada activitat econòmica, tot i que han procurat evitar la competència en un mercat laboral obert. Ja sigui per les actituds racistes envers ells, legitimades a vegades per les lleis i les regulacions dels països on resideixen, ja sigui perquè les vies obertes perquè reïxin depenen del suport i dels recursos dels seus compatriotes que han format comunitats ben estructurades, la seva vida tendeix a desenvolupar-se dintre del col·lectiu, i la necessitat de contacte amb la societat d'acolliment es redueix al mínim.

Una part de la segona generació se socialitza simultàniament en dues maneres d'entendre el món i en dos estils de vida. Dins del col·lectiu, hi poden trobar el suport i els recursos per a la supervivència i la millora social que la societat general no els ofereix. A mesura que millora el nivell econòmic familiar, és possible que comencin a pensar a esmerçar una part dels seus recursos a proporcionar estudis a algun dels fills per tal que tinguin possibilitats de competir en igualtat de condicions amb la societat general, en treballs d'una altra qualificació i que generen més ingressos, la qual cosa podria portar-los fins i tot a abandonar la dependència respecte al col·lectiu per aconseguir l'èxit social. Això constitueix una aspiració més o menys llunyana per a la majoria de pares i fills xinesos que actualment resideixen a Catalunya. Si per una banda es pot interpretar que un cop assolida aquesta situació és el moment en el qual es produeix la integració en el sentit de disposar realment d'una igualtat d'oportunitats amb la resta de la societat, per una altra els pares tenen por que els fills oblidin els valors xinesos que tant aprecien i que els han ajudat a atènyer, precisament, aquesta situació. Tan-

mateix, només aquells nens nascuts a Catalunya i escolaritzats des del primer moment quan van arribar a l'edat escaient, juntament amb aquells que s'han reunit amb els seus pares en edats més precoces (una minoria), han estat capaços de completar els estudis amb un nivell acceptable de català i únicament una minoria és en aquests moment capaç de prosseguir en l'educació superior. Tot depèn de la situació econòmica de l'empresa familiar quan arriba el moment de decidir si els fills aniran o no a la universitat. Per normalitzar en igualtat de condicions les possibilitats dels nens xinesos pel que fa a l'accés a estudis superiors encara cal una generació més. Seran els fills dels nens que es troben en aquests moments escolaritzats els que, de manera generalitzada, començaran a tenir l'oportunitat de realitzar estudis superiors.

Integrar-se a la societat general no hauria de ser simplement un procés de pèrdua d'identitat i de valors per tal d'imaginar-se homogeni i normalitzat respecte a la resta. Les actituds racistes quotidianes que encara són presents a la nostra societat els recorden que és molt difícil deixar de ser xinès, perquè encara que canviïn de mentalitat, encara que parlin la llengua de la societat d'acolliment, continuaran tenint uns trets físics particulars dels quals no poden desfer-se fàcilment.

Els immigrants xinesos, pel que fa al nivell econòmic, en determinats aspectes estan perfectament integrats, són empresaris, treballadors autònoms en una gran proporció, i cotitzen a la seguretat social, a més a més de pagar tots els impostos especials que són exigits als propietaris de negocis. Creen llocs de treball i, a vegades, contracten mà d'obra autòctona, normalment cambrers, atesa la seva manca de domini de la llengua o la manca de disponibilitat de mà d'obra familiar o de persones xineses en un moment determinat. Els cal comprar productes frescos per al menjar que ofereixen: verdura, carn, etc. També han de proveir-se de beguda. Inverteixen en la compra i lloguer d'immobles, habitatges i locals comercials. És a dir, que el seu capital també circula dintre de la comptabilitat econòmica de l'Estat espanyol i de Catalunya i contribueixen a la creació i l'augment de la riquesa nacional. Altrament, posseeixen tota una sèrie de mecanismes i institucions informals d'autoajuda i amb prou feines recorren als serveis socials de l'estat. Les crisis personals de manca de feina, malaltia, accidents, mort, separacions matrimonials, etc., són resoltes preferentment dintre del col·lectiu o recurrent a les seves pròpies xarxes socials ètniques. Les úniques demandes que fan a l'estat tenen a veure amb l'educació dels seus fills que viuen aquí i amb el sistema de salut en casos d'urgència o gravetat. Tot i que són uns contribuents nets a l'economia nacional es continuen considerant convidats que no han de molestar els amfitrions, segons assenyalava el protocol xinès, la qual cosa explica les seves demandes en general escasses.

La major part dels xinesos establerts, si més no momentàniament, a Catalunya, estan en la fase del procés migratori de la reunificació familiar dels grups domèstics formats pel matrimoni i els fills solters, però alguns membres dels seus grups familiars encara són a la Xina o estan assentats en altres llocs. Els grups domèstics complets reproduïen un col·lectiu estructurat en què hi ha proporcionalment tots dos sexes i tots els grups d'edat, nens inclosos. A hores d'ara, els nens escolaritzats aquí sembla que indiquin una expectativa clara d'assentament

a llarg termini, per bé que en realitat l'única cosa que mostren és una possibilitat. No obstant això, el que sens dubte es pot afirmar de segur és que aquests nens formen part d'una estratègia econòmica que busca sobretot l'autonomia, en la qual ells ocupen una posició important, ja que a més de furnir amb mà d'obra l'empresa familiar, també hi poden aportar els coneixements de la llengua de la societat d'acolliment que han adquirit a l'escola.

2.1 *Expectatives d'assentament i de retorn*

Abans que la Xina esdevingués un país socialista, la majoria dels seus emigrants que s'estaven a Europa van tornar-hi, especialment quan la guerra va assolir el continent. En aquella època, les seves expectatives consistien a treballar uns anys a l'estranger per tal de tornar amb els estalvis aconseguits i invertir en la compra de terra o en l'obertura d'algun negoci. Durant la primera etapa del nou règim encara hi van tornar molts emigrants que responien a la demanda que va fer l'estat de mà d'obra per a la reconstrucció nacional; a més, això va coincidir amb la terrible persecució i discriminació que van patir a determinats països colonials al moment de la seva independència. Però a mesura que va anar avançant la col·lectivització de la terra i de la producció, els somnis d'independència econòmica del grup familiar que havien motivat la seva sortida del país van quedar congelats, de manera que van canviar les seves idees respecte al retorn, si més no temporalment. Després del canvi de direcció política, amb les reformes econòmiques i l'obertura al món exterior iniciades el 1979, es va produir una primera fase d'augment de l'emigració, que buscava noves oportunitats de desenvolupament econòmic que encara no s'albiraven a l'interior de la Xina. A la dècada dels anys noranta, especialment després del 1992, les condicions econòmiques del país van canviar molt. La iniciativa privada va prendre de bell nou el protagonisme d'ésser el motor econòmic i ara a la Xina hom pot obrir empreses i fer negocis amb gran èxit. A més, hi ha augmentat espectacularment el nombre de rics i també les possibilitats de prosperar, aquesta vegada sí, a escala individual o familiar.

El canvi de situació que hem descrit implica que per a les persones que abans no veien alternatives de millora econòmica fora del context de l'emigració, en aquests moments, quan a la Xina hi ha possibilitats de fer-se ric, l'emigració ja no és l'únic camí. Si en algun moment l'establiment de negocis sòlids i fermes a l'estranger fou considerat l'objectiu d'una generació d'emigrants, ara el retorn es contempla també com a possibilitat. No tots els emigrants veuen satisfetes les seves expectatives, no tots triomfen ràpidament, i alguns pensen, i de fet ho fan, a tornar. Tanmateix, encara que s'estableixi aquí una branca del grup familiar, els contactes i les relacions amb els parents que resten als pobles d'origen no es trenquen i en molts casos en depenen per aconseguir l'èxit econòmic i familiar.

Estant allí no sabem com és la vida a l'estranger. Ara ja hi ha moltes persones xineses que ja saben com són les coses aquí i tornen a casa. Encara que no són molts, hi ha gent que torna. Perquè tots nosaltres pensem a tornar a casa nostra. És possible que els fills visquin aquí, però jo penso en el retorn, perquè ara la Xina s'està desenvolupant

molt i ha millorat en tots els aspectes, les condicions de vida són millors. A la Xina hi ha els nostres amics i les nostres famílies, aquí és difícil guanyar diners, no podem parlar la llengua. Després de venir a Espanya jo he canviat molt. Tots els amics em diuen el mateix: has canviat completament.

Uns altres immigrants, en canvi, no tenen gens clar que tornaran a la Xina, pensen que s'han establert aquí i que els seus fills estan escolaritzats aquí. Si tornessin a la Xina no tindrien les mateixes possibilitats d'ocupar una posició social equivalent a la que han aconseguit aquí o que esperen atènyer. Per a ells la Xina ha esdevingut un lloc de visita, no pas una futura llar.

3. Conservar la identitat

3.1 *Valoració xinesa de la societat d'acolliment o com és viure a Catalunya essent xinès*

En el nostre estudi ens hem trobat amb dues postures bàsiques: una és la presentada pels pares i l'altra la dels fills que duen més temps escolaritzats. Per als pares, en general, la conciliació d'ésser xinès amb ésser català és una tasca pràcticament impossible, i es mostren força preocupats per la pèrdua d'identitat xinesa que es palesa en el sentiment de separació cada cop més gran que troben amb els seus fills escolaritzats aquí. Per als fills, significa una escissió de la seva persona, que viu entre dos mons: el de l'escola i els companys de classe, amb els valors i actituds que hi rep, i el de la família. Aparentment, semblen dos mons irreconciliables, amb una separació radical família/escola. Una alumna ho manifesta tot dient que «en sortir de l'escola desconnecta d'aquest món i es connecta amb el de la família»: la seva experiència personal és d'esquinçament i incomprensió.

El primer tema destacat pels immigrants concerneix a la societat d'acolliment. Segons ells, existeix un racisme encobert i quotidià, que els rebutja i margina. Per exemple, en aquells centres on comença a haver-hi petites concentracions d'immigrants escolaritzats, els alumnes xinesos poden arribar a ésser assetjats i rebutjats pels seus companys d'estudis, i a vegades arriben a haver-hi baralles i conflictes violents. És curiós com alguns nens xinesos desqualifiquen els gitanos perquè han sentit que els altres els desqualificaven: «La nena gitana és dolenta i la del Marroc és la meva millor amiga». L'aliança amb un altre estranger acaba focalitzant-se en el desplaçament d'una altra minoria ètnica exclosa i marginada; són actituds que d'alguna manera han après del medi que els envolta.

Les actituds racistes són sentides en l'ús de les paraules que els són adreçades. Per exemple, «hi ha persones que et diuen "xineta"»; sembla que això no li agrada a la informant, que mostra el seu disgust i empipament en recordar-ho. Sent que quan li diuen «xina» en passar pel carrer és un insult i per intentar evitar-ho el que fa és parlar en castellà amb el seu germà per demostrar que també és d'aquí. Uns altres recorden que en arribar aquí els seus companys els insultaven i els deien que marxessin a la Xina. Tenir consciència d'ésser diferents pot molestar o no als alumnes xinesos, però el que sí que els afecta és que hom els recordi que

són estrangers. Ésser tractat com un estranger a vegades s'associa amb racisme i exclusió.

Així doncs, la seva vida ací es caracteritza per la inseguretat. Pensen que mai no seran tractats com a persones, sinó com a «xinesos» sotmesos a tot un seguit de prejudicis i estereotips. El sentiment d'inseguretat que els produeix viure aquí sorgeix per la conducta i les actituds que perceben i amb les quals són tractats, més enllà del fet que siguin ciutadans nacionalitzats de l'Estat espanyol, o residents regularitzats des de fa molts anys.

Les imatges projectades sobre el col·lectiu xinès, estereotips creats pel desconeixement dels seus valors i la seva cultura, es tradueixen, per exemple, en la persecució policial i d'inspectors d'hisenda que pateix. La societat d'acolliment no comparteix ni comprèn les actituds i les estratègies d'estalvi, d'acumulació de capital i crèdits financers, pròpies del col·lectiu xinès, el qual no utilitza els mecanismes habituals de la nostra societat. Sembla impossible comprendre que vivint en una societat de consum i hedonista com la nostra, algú sigui capaç d'estalviar i no pas de consumir. La manca de comprensió d'aquests mecanismes els converteix en sospitosos d'activitats criminals als ulls de la policia, d'hisenda, dels mitjans de comunicació i de la societat en general. No compartir uns determinats valors (el consum i el malbaratament) ha acabat criminalitzant-se i esdevenint sospita de delictes.

En general, consideren que els mitjans de comunicació difonen una mala imatge del col·lectiu xinès i de la Xina en general. Els nens creuen que als espanyols no els interessin ni els agraden gaire «les coses xineses» ni els xinesos, ni tampoc aprendre res sobre la Xina. Fins i tot pensen que no són ben vistos. Alguns arriben a afirmar que ni els professors ni els seus companys nadius no tenen gaire interès pels alumnes estrangers. La manca de comprensió dels seus valors és quelcom que lamenten molt profundament.

Un altre aspecte important, destacat per residents xinesos, és que consideren que els espanyols accepten els immigrants pobres, la mà d'obra que fa feines pesades, però, en canvi, si els immigrants «tenen negocis, no ho veuen bé». En comparació amb altres col·lectius, diuen que per exemple els marroquins ho tenen més mal parat, perquè els espanyols diuen que roben, mentre que l'opinió general és que els xinesos vénen a treballar i que no es fiquen amb ningú. Per tant, perceben una sèrie de sentiments ambigus envers ells: per una banda, un cert rebuig davant la seva posició d'empresaris, perquè deixen de ser el que la societat general n'espera, mà d'obra barata per realitzar feines pesades; i per una altra banda, un cert respecte, ja que, en comparació amb altres immigrants, hom considera que ells no són conflictius.

Més enllà de les imatges i dels estereotips mutus, de les actituds racistes percebudes, etc., la convivència i el tracte quotidians també els porten a valorar positivament i de bon grat les relacions que mantenen en general amb la societat d'acolliment. Així, consideren que els espanyols/catalans són molt amables quan es relacionen amb els altres i que, fins i tot en comparació amb ells mateixos, són millors a l'hora de fer les coses i de tractar amb la gent: els qualifiquen de «persones molt bones». Per exemple, quan van al metge són tractats amb una gran amabilitat i les persones que els atenen els somriuen, cosa que troben a faltar a la

Xina, on el tracte amb la burocràcia i els funcionaris és més impersonal. Els espanyols són considerats educats, amables, gent que mira d'ajudar.

3.2 «Mentir», ocultar, callar. El silenci com a estratègia d'adaptació

Molts ciutadans xinesos afronten l'alternativa de perdre els seus valors i la seva identitat davant la pressió d'uns valors hegemònics que es pretenen homogenis, tal i com són conceptualitzats per la societat d'acolliment i, en gran part, per l'escola. Els immigrants xinesos es consideren generalment com uns invitats i, com a tals, tracten de passar desapercebuts, de no «molestar» i de no «incomodar» la societat d'acolliment. Per poder sobreviure, i com a mostra de la seva adaptació a les exigències imposades per qui deté el poder, a vegades es troben exposats a mentir, ja que pensen que si expliquessin la veritat no serien comprensos pels seus amfitrions. L'estat i els seus agents els obliguen a mentir per sobreviure, a ocultar-se i a callar. «La minoria silenciosa» ha estat l'estereotip aplicat al col·lectiu xinès immigrant a l'Europa occidental i a altres parts del món: la seva millor estratègia d'adaptació passava pel silenci i per passar desapercebuts. Ultra els problemes de la llengua, de la incapacitat d'intercanvi a causa de les barreres lingüístiques, des de molt aviat són conscients de la diferència de valors i de pràctiques entre el col·lectiu xinès i la societat d'acolliment. El resultat ha estat recórrer a les aparences com a mostra de normalitat i normalització, d'adaptació i «integració».

A l'escola, els alumnes amb prou feines comparteixen la vida familiar quotidiana que experimenten els seus companys. Per exemple, en les habituals redaccions sobre la família o les vacances es veuen dolorosament forçats a mentir, a dir allò que hom espera que diguin, no pas el que de debò fan. Amb la finalitat de passar desapercebuts, de tractar d'esborrar les diferències, miren d'explicar el que suposen, des del seu punt de vista, que és el normal per a nosaltres; d'aquesta manera, fan veure que realitzen les mateixes activitats que nosaltres, que ells no són diferents, encara que sigui mentida. Si diuen la veritat, pensen que això els distanciarà dels seus companys, que els farà sentir-se diferents, aliens als valors que els envolten. Mentir pot ser, senzillament, amagar o no dir tota la veritat, en la mesura en què es considera que no seria entesa ni acceptada perquè no es conforma a les normes que imposa l'homogeneïtat hegemònica. El silenci, passar desapercebut, no cridar l'atenció, són estratègies d'adaptació per a una suposada integració en situacions de subordinació, a banda que a la pràctica existeixin resistències que defensin sistemes de vida alternatius.

Els xinesos es mostren força reticents a invitar els ciutadans espanyols a casa seva per diverses raons. Primer, perquè és un espai d'intimitat que els pertany i no desitgen compartir, i després perquè pensen que tal vegada el sistema de vida xinès no s'adequa al de la societat catalana pel que fa a netedat, amuntegament de persones, etc. És habitual que les escasses notícies que es difonen relatives a l'accés a cases xineses sempre en destaquin les condicions higièniques, d'amuntegament, etc. Les persones xineses empen l'espai de l'habitatge d'una manera diferent de la nostra: per a ells abans que la comoditat preval el criteri econòmic, la

qual cosa implica que les despeses per a la llar siguin molt minses. La llar és un lloc per descansar mínimament abans de continuar la feina. Solament quan hom ateny un determinat nivell de prosperitat econòmica comença a transformar-se l'actitud envers l'habitatge: s'hi inverteix més i s'hi passen més estones lliures.

Ens agradaria, finalment, assenyalar una altra situació en la qual hom acostuma a mentir, encara que en aquest cas els destinataris són les pròpies famílies. A aquells que romanen a la Xina no se'ls explica tota la veritat sobre la vida que duen aquí, entre altres coses «per no preocupar els pares», com assenyala un informant:

Nosaltres som així. Els diem que tot va bé, els mentim perquè estiguin tranquils, perquè si els diem la veritat es preocuparan i no hi poden fer res. Per això els diem que la vida aquí és molt bona i a les nostres cases pensen que és veritat. La realitat no l'expliquem, que tot això és difícil i dur. No ens agrada dir-ho, i a més nosaltres els xinesos som així amb els nostres pares, intentem d'evitar-los disgustos, cada persona xinesa és així. Quan arriba l'Any Nou xinès, malgrat que és força difícil guanyar diners, enviem diners a les nostres famílies a la Xina i els expliquem que tot va bé.

Si per adaptar-se aquí cal mentir, també cal fer-ho en separar-se dels seus pobles d'origen. Els emigrants ocupen un lloc imaginari, inventat, que oculta la seva veritable experiència als uns (societat d'acolliment) i als altres (societat d'origen). Estan condemnats a la solitud i a treballar de valent i el seu prestigi només serà reconegut després de l'èxit als negocis dintre del col·lectiu xinès.

3.3 *Actitud xinesa davant els matrimonis mixtos*

Un indicador que es fa servir per determinar la integració d'un determinat col·lectiu d'immigrants és la proporció de matrimonis mixtos portats a terme amb la societat d'acolliment. Hi ha casos de matrimonis mixtos d'homes xinesos amb dones catalanes des de la dècada de 1930. Per exemple, una dona catalana es va casar durant la Guerra Civil amb un ciutadà xinès i se'n va anar a viure amb ell a la Xina, fins que va tornar a la dècada de 1960. Els seus fills actualment viuen aquí, són empresaris i exerceixen treballs professionals independents.

La majoria de matrimonis mixtos són de dones xineses casades amb nadius espanyols; és molt menys freqüent el cas d'homes xinesos casats amb ciutadanes espanyoles. Malgrat la presència d'aquests matrimonis, el col·lectiu xinès demostra un rebuig generalitzat a establir relacions de parentesc amb els membres de la societat d'acolliment. Les raons adduïdes són de caràcter cultural: la dificultat d'entendre's mútuament per haver estat socialitzats en valors diferents. Els matrimonis mixtos són considerats conflictius i problemàtics, espais on els valors xinesos entren en conflicte directe amb els espanyols i catalans i corren un risc seriós de perdre's. Els xinesos consideren que entre nosaltres els matrimonis es poden desfer amb relativa facilitat i freqüència, mentre que ells reben una gran pressió perquè el matrimoni sigui per a tota la vida, ja que el divorci és socialment molt mal mirat. A més, s'enfronten al problema que els fills perdrien fàcilment la llengua, la identitat i els valors que els identifiquen amb la seva cultura.

La pitjor conseqüència d'això seria la pèrdua del respecte als pares i del deute que s'hi té.

Per tal de resoldre la qüestió matrimonial, abans que hi hagués a l'Estat espanyol un nombre suficient de dones immigrants núbils, era habitual tornar als seus pobles d'origen per contreure matrimoni amb dones xineses, que posteriorment també emigraven. Els pares desaconsellen els matrimonis mixtos i pressionen els fills perquè es casin dintre del col·lectiu, cosa que, ultra reproduir-lo, impedeix la pèrdua de la seva identitat, tal com ells ho veuen. Els fills són conscients que als seus pares no els agradaria que es casessin amb espanyols. Solen aduir les dificultats de l'idioma i, especialment, la manca de responsabilitat dels espanyols envers la família. Hom considera que casar-se amb xinesos es fa per al bé dels fills. Si no es casessin amb xinesos «es perdria la sang».

3.4 *L'escola xinesa*

Les escoles xineses, que funcionen en horari extraescolar i que han estat fundades per iniciativa dels immigrants, són els llocs on van preferentment els alumnes xinesos nascuts aquí i escolaritzats des del principi en el sistema d'educació català. Els pares, ultra tenir en compte consideracions pragmàtiques al voltant del coneixement i el domini de la llengua escrita xinesa, la qual pot obrir futures oportunitats de negocis als fills, veuen en l'escola xinesa l'últim refugi per a la difusió dels seus valors, que són transmesos no tan solament amb l'aprenentatge de la llengua sinó també mitjançant les classes de cultura, història i política xineses incloses dins del currículum escolar.

A les escoles xineses s'utilitza el sistema educatiu xinès, que posa èmfasi en les bones formes i la diligència, s'inculca respecte al professor, a les persones grans i a l'autoritat i la jerarquia, es recorre a la repetició i la memorització, i s'exigeix un aprofitament escolar que és contínuament avaluat i que es basa en el foment de la competitivitat i els exàmens. Els nens xinesos que vénen a Catalunya, quan ja són adolescents no assisteixen a l'escola xinesa, perquè no els aporta res ni a nivell de coneixements ni de socialització escolar.

Els valors morals que es transmeten a l'escola són el principal motiu de la seva existència; allí s'ofereix, a més de la llengua, allò que l'escola de la societat d'acolliment és incapaç d'ensenyar.

3.5 *L'escola privada*

Els xinesos són un col·lectiu amb un percentatge relativament elevat d'escolarització a l'escola privada. El 1992, el 36% del total d'alumnes estava matriculat a centres d'educació privats, i el 1998, el 28%. Aquí hi conflueixen diversos factors. En primer lloc, els xinesos consideren que l'educació privada és més seriosa i exigent amb els seus fills, cosa que s'apropa més a l'ideal d'educació xinès. També hi influeix el fet que es tracta d'un col·lectiu amb un percentatge alt d'empresaris i l'esperança de tots d'arribar a ser-ho algun dia (vegeu capítol 2), amb un

nivell de vida determinat i amb recursos econòmics que poden dedicar a l'educació dels seus fills. Per acabar, es dóna el cas que l'escola privada exerceix habitualment un dret d'admissió encobert, i que, mentre discrimina determinats col·lectius d'immigrants als quals es nega a escolaritzar, no rebutja a priori els alumnes xinesos. Ens trobem davant un cas de discriminació diferenciada. Els fills de famílies d'altres col·lectius en situacions socioeconòmiques semblants a les dels xinesos no són admesos, mentre que ells sí que ho són.

Segons la perspectiva del col·lectiu xinès, l'escola privada és l'alternativa oferida per la societat d'acolliment que més s'apropa als seus ideals sobre l'educació pel que fa a disciplina, atenció, seguiment personalitzat, importància donada en el currículum a les llengües estrangeres (especialment l'anglès). A més, l'accés a l'educació privada constitueix un signe de prestigi social estretament relacionat amb l'èxit econòmic. Una manera de mostrar a la resta del col·lectiu que hom ha triomfat econòmicament és escolaritzar els fills a l'escola privada.

4. El difícil camí vers la integració

4.1 *Nens xinesos cuidats per ciutadans de l'Estat espanyol*

Una estratègia d'integració, si més no pel que fa als nens, consisteix a contractar dones o famílies catalanes perquè en tinguin cura mentre són petits. Els pares xinesos paguen aquests serveis com a alternativa a haver d'enviar els seus fills a la Xina amb els avis o a haver d'encarregar-se'n ells, cosa que els impediria dedicar-se a altres tasques productives.

Les famílies espanyoles s'encarreguen d'estar amb els nens petits xinesos, els quals, d'aquesta manera, des de molt aviat, reben una educació «espanyola» (i/o «catalana»), cosa que fa que després s'integrin de manera menys traumàtica a la societat general. Els «pares subrogats» espanyols compleixen una funció integradora de primer ordre i els nens els tenen com a punt de referència de cara a la seva interacció escolar. Els nadius espanyols/catalans que se'n van de vacances, s'hi emporten els nens xinesos, els quals després podran explicar les seves experiències en igualtat de condicions als seus companys catalans que durant les vacances també hagin estat fora de la seva llar habitual. Els pares subrogats també els inicien en el calendari festiu local i moltes vegades esdevenen veritables «padrins». Els vincles que sorgeixen entre ambdues famílies són molt estrets i inclouen des de l'intercanvi de regals fins a favors mutus, amistat i afecte.

4.2 *Intermediaris esquinçants. Viure en dos mons*

Els pares que deixen els fills sota la cura d'espanyols, així com aquells que escolaritzen els fills en el sistema educatiu català, malgrat que objectivament són conscients dels avantatges que suposa dominar la llengua i els costums de la societat d'acolliment, també són conscients que els valors que reben des de fora del

col·lectiu xinès en moltes ocasions són contradictoris amb els seus i temen perdre el control sobre els fills, que la distància cultural entre ells (sobretot de valors i actituds) augmenti i que deixin d'ésser xinesos, és a dir, que perdin la seva identitat. El cavall de batalla, l'aspecte d'atenció primordial, és el valor que hom dóna a la pietat filial dins la cultura xinesa. Els nens educats aquí no donen tanta importància al respecte a l'autoritat paterna, que hauria de caracteritzar-los en cas d'haver estat educats a la Xina. El respecte davant de les jerarquies d'edat i sexe es difumina a l'escola, on a més a més no es recompensa la diligència i els professors són massa indulgents. Quan un pare xinès rep les notes del seu fill i veu que «Tot bé», es pregunta què significa, això: no pot creure's que tot sigui igual i que tots siguin igual, segur que hi ha aspectes en què el seu fill sobresurt i uns altres en què està per sota de la mitjana. Pensen que per passar curs caldria exigir un aprofitament mínim, que els nens s'haurien d'esforçar a l'escola i no dedicar-se a jugar ni a perdre tant de temps en temes secundaris.

El valor social fonamental que negligeix el nostre sistema és la pietat filial: inculcar als fills que han d'obeir i respectar sempre els seus pares i, el que és més important, que ells seran els responsables dels seus pares quan siguin vells, que els hauran de mantenir i cuidar, i que els hauran de lliurar diners periòdicament fins al dia que es morin, encara que no ho necessitin, com a mostra de respecte i com a pagament del deute que hi han contret pel fet d'haver-los portat a aquest món i haver-los cuidat i criat quan eren nens:

Els espanyols no comprenen que la família xinesa té les seves pròpies regles, una d'elles és que els fills han de cuidar els seus pares, han de donar-los diners sempre, encara que estiguin en una bona posició econòmica. Els fills han de donar diners als pares.

El pares, de fet, actuen com un banc: els diners que els fills aporten al pressupost comú del grup familiar, els seran tornats al moment de la divisió familiar o de l'herència, ja sigui en forma de diners ja sigui rebent les propietats i els béns en els quals s'haguessin invertit aquests diners.

Un exemple del que això significa i de les conseqüències que pot tenir ens l'aporta una informant que ha estat escolaritzada aquí i que, per tant, ha adquirit certs valors de la nostra societat, quan parla del supòsit que la reunificació amb els seus pares s'hagués produït tenint ella 18 anys (és a dir, amb majoria d'edat). Vegeu què en pensa aquesta noia:

Els meus pares no podrien controlar-me ara, no serien capaços de controlar-me perquè ja sóc gran. Perquè ells el que em diuen, qui són ells per dir-me tot això si no han viscut mai amb mi? Per a mi ells són desconeguts, és com si vingués un desconegut i et diu «ara has d'obeir-me perquè sóc el teu pare i has de fer això, això i això», que és el que contínuament diuen.

Aquesta ruptura del principi jeràrquic d'autoritat a causa del contacte amb la societat d'acolliment és un dels problemes més importants que subratllen els pares xinesos.

Els alumnes xinesos saben que els seus companys no comparteixen els mateixos valors, i senten que viuen en dos mons: un de conformat per una gran pressió familiar que fomenta la unitat i la independència del grup, l'estalvi, la frugalitat; i un altre que els orienta envers l'individualisme i l'hedonisme. Una alumna xinesa afirma que els problemes que semblen tenir les seves companyes a ella li semblen «rucades», i gairebé no comenta res del que li passa a la seva família perquè està segura que no l'entendrien. Aquesta alumna no entén la manera «ruca» de divertir-se de les seves amigues ni la manera com es gasten els diners sense pensar en el futur.

La generació escolaritzada aquí que ha entrat en contacte amb la societat autòctona d'acolliment i ha començat a assimilar nous valors sense deixar del tot els procedents de la seva família i del seu medi en el col·lectiu xinès, considera que fa d'intermediària, que viu entre dos mons, i afirma que els seus fills, és a dir la següent generació, ja no patiran l'esquinçament que ells han experimentat. Així, una informant espera donar als seus fills més del que els seus pares li han donat a ella, idea que trenca amb el valor fonamental de la pietat filial al món xinès, on els nens no poden exigir res als seus progenitors, ans al contrari, els han d'obeir en tot sense protestar. Continua comentant aquesta informant que el seu objectiu consistiria que «els fills visquin com els espanyols, integrats, no com els meus pares o com nosaltres que encara no podem viure totalment com si fóssim espanyols, però volem que els que vinguin després s'integrin bé». Incidint en aquesta idea s'arriba a la situació de la impossibilitat d'expressar els propis sentiments i de parlar sobre els problemes personals i familiars amb els amics xinesos, ja que podrien ésser acusats pels iguals de ser fills no filials. En canvi, als amics espanyols (no xinesos) sí que poden plantejar-los els seus problemes, perquè saben que els seus pares els consideren com estrangers i que no hi parlaran mai.

D'altra banda, els nens xinesos nascuts i escolaritzats aquí poden arribar a perdre la seva llengua materna, amb la conseqüència de tenir unes expectatives de vida difícils, en el sentit que perden una oportunitat. En cas que puguin «integrar-se» (entès com tenir les mateixes oportunitats que els nadius) a la societat d'acolliment, tot anirà bé, però si no, ja no poden romandre ni pertànyer al col·lectiu d'origen, ja que no poden comunicar-s'hi. La majoria d'aquests informants tenen la certesa que mai no seran espanyols:

Mai podràs viure com els espanyols perquè ja t'hi diferencies per la teva cara, la teva pell, el teu color. Quan et creguis que en certa manera et tracten diferent, aleshores ja no ets espanyol. No ets espanyol i tampoc ets xinès, perquè un xinès hauria de parlar xinès, ets com una barreja, però no pots anar ni cap aquest costat ni cap a l'altre.

El domini de la llengua xinesa es considera com una marca d'identitat xinesa, aquells que no la parlen només són xinesos d'una manera ambigua i podrien tenir tancades les portes del col·lectiu. L'èmfasi dels pares perquè els seus fills nascuts aquí aprenguin a llegir i escriure xinès i parlin més en xinès té a veure amb aquesta sentida amenaça a la identitat, ultra a altres consideracions més pragmàtiques i instrumentals.

4.3 Cap a una cultura híbrida

L'avantatge d'estar al mig, de dominar encara la llengua materna i viure immers en el col·lectiu i la família xinesa, tot i haver estat escolaritzat al sistema educatiu català, és que encara es poden incorporar al món xinès. I certament això és un avantatge, en la mesura que a la nostra societat existeixen molts mecanismes d'exclusió social que posen barreres a ciutadans procedents d'altres cultures, que els impedeixen la plena igualtat de drets i d'oportunitats. Dintre del col·lectiu xinès és possible d'accedir a tota una sèrie de recursos que permeten la mobilitat social ascendent. A hores d'ara, ateses les condicions existents, perdre la possibilitat d'accedir als esmentats recursos deixa moltes persones xineses en desavantatge enfront de la societat general. Per tant, la incorporació al món xinès no és quelcom que hom eludeixi sense cap motiu un cop s'ha conegut una altra manera d'entendre el món (el català, en aquest cas concret), encara que signifiqui el que expressa aquesta informant:

M'hauré de reprimir molt perquè totes les coses que vull fer ja no les podré fer, i si me'n vaig de casa meva, per exemple, i visc com els espanyols, aleshores seguiré com els espanyols, però seria una barreja, perquè espanyola, espanyola, no ho seré, però xinesa tampoc ho seré, perquè la forma de ser és totalment diferent.

Els dos mons semblen irreconciliables, mancats de comprensió mútua. Són viscuts simultàniament a l'interior dels alumnes escolaritzats, que no deixen de respondre a les expectatives dels seus pares per bé que estan exposats i oberts a noves idees. En la mesura que el seu món continuï dependent del nínxol econòmic ètnic, els valors que dominen el col·lectiu continuaran predominant en la seva vida, ja que han demostrat que són útils per obtenir l'èxit social i econòmic, si més no dintre del col·lectiu xinès, que és el seu marc de referència fonamental.

La integració és vista com un procés que demana molt de temps, esforç i dedicació. Molts alumnes estan en contacte amb la societat d'acolliment exclusivament dins el marc de l'escola, durant l'horari escolar. Quan tornen a casa després de les classes, durant els caps de setmana o les vacances, han de canviar completament i reintegrar-se a la societat xinesa, per la qual cosa estan totalment dividits. A casa seva tenen obligacions i feines per fer i han de col·laborar amb l'economia domèstica, la qual cosa els treu temps per estar amb els seus companys fora de classe. A l'escola s'aprèn una mentalitat que contradiu el que han après dels pares. Si segueixen el comportament i les actituds dels companys corren el risc d'ésser censurats pels pares. La integració es fa difícil, i allunyar-se de determinats valors dels pares acaba essent inevitable.

Els alumnes que es troben en aquesta situació estan començant a crear una nova cultura híbrida, un nou mestissatge. El problema fonamental al qual s'enfronten és la manca de referents obvis i el sentiment personal d'incomprensió general per part de tots els que els envolten, llevat dels seus iguals o tots aquells que es troben en la seva mateixa situació i passen per la mateixa experiència. No se senten acceptats ni pel col·lectiu xinès ni per la societat d'acolliment, i sí exclosos per ambdós. Per tal de normalitzar la seva situació, caldrà integrar a la socie-

tat la nova identitat que proposen, la seva cultura híbrida. I per integrar entenem el seu reconeixement, el respecte a la seva dignitat i la valoració positiva del mode alternatiu d'entendre el món que proposen, i que no siguin estigmatitzats ni exclosos ni per la societat d'acolliment ni pel propi col·lectiu xinès. Els cal trobar i ocupar un nou espai social que s'afegeixi a la diversitat cultural ja existent. La síntesi, el sincretisme, és el resultat d'un procés que tracta d'integrar valors i comportaments diferents, i que dóna com a resultat una cultura híbrida.

4.4 Actituds i valors diferents

La meua germana em diu que «tu estàs estic canviant molt i al papa ni li sembla bé i a mi tampoc em fa gràcia». Jo veig normal la meua manera de ser, però per als meus pares riure així quan estic feliç a qualsevol lloc per ells està malament, mal vist, una noia no pot riure així, amb veu. I mentre parlo, si ric, doncs fatal, fatal, fatal... Són coses que ells no accepten i aquí, a Espanya, són conductes normals que fa tothom...

L'experiència de la minoria d'alumnes amb èxit escolar que viuen dos mons simultàniament és d'una gran pressió. Quan es troben amb espanyols no poden deixar de seguir determinats costums propis, encara que saben que són diferents dels dels seus companys. Són conscients que si canvien en apropar-se als seus iguals espanyols desagradaran als seus pares i acabaran per no poder comunicar-s'hi, per bé que de fet ja tenen molts problemes de comunicació. I d'incomprensions. Els pares són incapaços de posar-se al lloc dels seus fills, perquè no han viscut aquesta situació de compaginar dos mons diferents, el col·legi i la societat espanyola d'una banda, i la casa i el col·lectiu xinès per una altra. A vegades, els adolescents xinesos qualifiquen d'endarrerida i antiga la manera d'ésser dels pares i, per extensió, del col·lectiu xinès immigrant, que també ha perdut el contacte amb els canvis que s'han produït a la Xina els darrers anys.

Els fills xinesos no poden expressar les seves opinions dins de la família, ni contradir allò que diguin els pares, encara que pensin que està malament. El que diguin o pensin els fills no se sol tenir en compte. Això contrasta amb el que aparentment succeeix a les famílies espanyoles, on existeix una altra mena de relacions intrafamiliars i on es tracta de satisfer els desitjos dels fills.

Un exemple de les diferències de valors entre la societat d'acolliment i el col·lectiu xinès el trobem en l'actitud envers la feina i l'estalvi:

A vegades ens pregunten [*els funcionaris i la policia*] d'on vénen els diners [*per obrir un negoci*]. Jo vaig venir a treballar a Espanya, durant el dia treballava a una empresa xinesa i de nit en una altra, no comprava roba ni cap altra cosa, només gastava diners per comprar oli i pagar el lloguer de l'habitació. Cada més gastava mil o dues mil pessetes per poder estalviar i obrir una botiga, per ser propietària d'un negoci. Som així, treballem i estalviem tot el que podem per tenir el nostre propi negoci. Les persones xineses estem força unides, amb els amics i parents posem diners en comú per obrir aquesta botiga. De veritat, no és fàcil. Aquí no tenim bons moments. Sempre treballant durament, les persones xineses treballem tan durament que vosaltres no us ho podeu imaginar. Curosos, industriosos, estalviadors, sense descansar ni al matí ni a la

nit, aquesta és la nostra vida aquí per aconseguir un negoci i alguna cosa millor per a la nostra família, per facilitar-los un lloc segur.

Els xinesos són més treballadors i com que són de fora no és com el d'aquí, hem de treballar més. No gastem gaires diners, com la gent d'aquí, que guanya cent mil i aquest mes s'ho gasta tot. I nosaltres no, guanyem cent mil i n'estalviem quaranta mil. Els joves d'aquí, si no tenen diners van a casa dels seus pares, però nosaltres, on podem anar? Ni tenim amics ni ningú. On viurem i menjarem? Hem d'estalviar una mica per quan estàs malalt o no pots treballar per qualsevol altra cosa, o per posar un negoci. Sempre estem pensant en alguna cosa.

4.5 Actituds i valors compartits: l'emprenedor

Habitualment, quan fem referència a la diversitat cultural i en parlem, tenim tendència a fixar-nos en les peculiaritats específiques d'aquells a qui anomenem «els altres», oposats a «nosaltres». L'èmfasi en la diferència acostuma a ésser un mecanisme emprat per expressar i manifestar la pròpia identitat. És a dir, la identitat sempre es construeix per comparació amb els altres, de manera que hom assigna als «altres» una sèrie de característiques suposadament alienes a la societat general, que constitueix el «nosaltres». Moltes vegades la distància que separa els valors i les actituds del col·lectiu xinès dels de la societat d'acolliment és una simple aparença o ficció, més que no pas una dada objectiva.

Hi ha molts valors que en realitat són compartits per ambdós: la diferència és una qüestió de grau o d'èmfasi. Per exemple, quant a la feina, actualment la societat i els polítics valoren de manera molt positiva i promouen cada cop més les empreses autònomes, al capdavant de les quals hi ha persones emprenedores que creen llocs de treball; doncs bé, això és el que són fonamentalment els membres del col·lectiu xinès, emprenedors i autònoms, i la seva vida està orientada precisament a promoure aquests valors d'independència i d'autonomia.

La família i la solidaritat familiar, les xarxes familiars, també són pròpies de la nostra societat d'acolliment. Hi ha molts valors i moltes estratègies familiars que la societat catalana comparteix amb el col·lectiu xinès, i per tant la distància i la diferència que els separen en molts casos és menor del que hom pressuposa.

5. L'escola, els agents educatius autòctons i la integració del col·lectiu xinès

A l'escola, una institució fonamental per a la reproducció social, hi conflueixen els valors dominants de la societat. Els directors i els educadors dels centres escolars contemplen la qüestió dels nens xinesos des de tres punts de vista diferents: la integració a l'aula, la integració al centre escolar i la integració a la societat. Les seves opinions reflecteixen maneres diferents de veure les coses, ideologies diferents, etc. El seu discurs no és homogeni ni unitari, sinó que és tan divers com la mateixa societat on vivim. En general, sembla que amb la paraula «integració» es fa referència a l'adaptació dels col·lectius immigrants a la societat

autòctona, a l'acceptació dels valors dominants que es pretenen homogenis i que l'escola té com a objecte transmetre. Integració, per tant, també s'identifica amb assimilació.

Una opinió repetida és que la integració no s'assolirà mai a causa de la imensa diferència cultural i idiomàtica que ens separa. De fet, sembla que els nens xinesos tendeixen a relacionar-se molt més entre ells que no pas amb la societat d'acolliment, la qual cosa endarrereix la seva possible assimilació. La manca de coses en comú dificulta encara més les relacions i l'intercanvi, segons els docents. Alguns professors consideren fins i tot que el fet que els nens assisteixin els caps de setmana a les escoles xineses reforça les pautes diferents que els marquen les seves famílies, que no s'han integrat en aquesta societat.

Hom té la sensació que els nens xinesos són força reticents a l'hora d'explicar les seves coses: cal insistir-hi molt, solen remetre als seus pares com a font de referència i autoritat, i els costa molt de manifestar els sentiments i opinions. Aquests nens sembla que integren la diversitat cultural a la qual s'enfronten en el context de l'escola com una cosa personal que després no comparteixen amb la seva família. Expliquen a la família molt poc del que viuen i de les experiències que tenen a l'escola.

Segons la major part dels docents, si els comparem amb alumnes procedents d'altres col·lectius d'immigrants, als alumnes xinesos els costa més «integrar-se». Estan d'acord que el primer pas per a la integració és aprendre la llengua, imprescindible per comunicar-se i poder sentir-se còmode i feliç. La integració passa per la comunicació, i a mesura que hom és capaç de comunicar-se augmenta la sensació de benestar. Aprendre la llengua i integrar-se són dos processos que corren paral·lels. La integració es nota en els nens amb el canvi de la seva expressió, del seu estat general: se senten bé, encara que no aprenguin gaires continguts. Integració també és participar en les festes, en els jocs, en les petites activitats quotidianes. Uns altres professors, en canvi, es queixen de la seva tendència a aïllar-se, a relacionar-se exclusivament entre ells, a viure al seu món, i se senten incapaços d'«atrapar-los», d'establir-hi contacte.

D'altra banda, i d'una manera aparentment contradictòria amb el que hem assenyalat anteriorment, per a determinats professors serà justament la seva forta autodisciplina i el fet de posseir uns coneixements bàsics acceptables al moment de la seva arribada allò que fa que la integració d'aquests nens a les aules sigui molt més ràpida i fàcil. Se'ls cita com a exemple d'èxit enfront de nens procedents d'altres llocs, als quals se'ls fa molt més difícil la integració a causa de la seva manca de disciplina i de no tenir els mínims coneixements bàsics per poder seguir les classes. És curiós com, sota aquesta perspectiva, la llengua i la cultura resten en un segon pla pel que fa a la integració. En aquest sentit, també hi ha l'opinió que entre els xinesos gairebé no es troben casos d'alumnes conflictius, i que s'integren força bé. També s'acostuma a associar la participació a classe amb la integració. Les classes de música, d'educació física i de plàstica són les que poden seguir amb més facilitat al principi mitjançant estratègies d'imitació.

A nivell social, hom equipara la seva manca d'integració amb l'ús exclusiu del seu idioma i la falta de contacte amb la població autòctona, cosa que dona lloc a nuclis tancats. Un indicador de la seva integració seria, per exemple, el fet de

posar-se noms castellans o catalans, cosa que fa una minoria. En canvi, solen assistir a classes de religió, ja que molts d'ells són cristians. El fet que els seus fills estiguin estudiant aquí demostra que volen ser espanyols i integrar-se, segons el parer de molts docents. A nivell de centre escolar, un cop coneixen el funcionament de l'escola se'ls considera integrats.

Tot i que determinats professors creuen que els alumnes xinesos són ben rebuts pels seus companys, uns altres observen que els costa més integrar-se. Mentre que participen en les activitats dirigides pel professor, al pati tendeixen a aïllar-se en grups de la seva comunitat o a relacionar-se amb altres immigrants abans que amb els companys de la societat autòctona. A nivell de gènere, hom observa la diferència entre nens i nenes: els nens juguen a futbol i s'integren més, però a les nenes no els resulta tan fàcil. Les dificultats per integrar-se s'accentuen en els que han arribat ja grans, pel fet de posseir una escala de valors diferent.

6. A manera de conclusió

L'emigració i l'educació, juntament amb la integració, són processos que unes vegades convergeixen i unes altres segueixen camins separats. A la fase actual del procés migratori i de l'establiment del col·lectiu xinès a Catalunya, ens trobem amb una demanda específica que el sistema educatiu —tot i les seves declaracions de principis respecte a la «integració de la diversitat cultural» i a l'obligació d'«atendre les necessitats educatives especials de determinats alumnes», ja sigui mitjançant «adaptacions curriculars personalitzades» o mitjançant «classes de reforç específiques» — sembla que no satisfà. Allò que demana el col·lectiu xinès és que s'ensenyi bé i aviat la llengua castellana, preferentment, als seus fills escolaritzats. Malgrat que els docents consideren que és imprescindible el domini de la llengua utilitzada a l'escola i al carrer per a la «integració» dels alumnes, necessitat en la qual coincideixen el pare xinès, i malgrat que s'han desenvolupat una sèrie d'esforços pedagògics en aquest sentit (classes de reforç de llengua, TAE), els resultats, de moment, deixen molt a desitjar. Resulta una mica exagerat que els alumnes xinesos d'incorporació tardana necessitin al voltant d'un any d'escolarització per començar a parlar les nostres llengües oficials, i que el seu nivell després de dos anys sigui merament l'imprescindible per seguir les classes.

Pensem que s'han creat unes grans expectatives respecte a la integració de la diversitat cultural, però que no hi ha hagut el consegüent augment de recursos per tal d'assolir aquests fins ni uns objectius clars. Caldria ésser una mica més realista, baixar les expectatives en relació amb el que hom espera dels nouvinguts i concentrar-se en l'ensenyament de la llengua, que, en aquesta primera fase, és el que demanen i necessiten i el que la societat d'acolliment n'espera. Entenem per coneixement de la llengua no simplement la utilitzada en el context de les classes, sinó la quotidiana per moure's a la societat d'acolliment. Per exemple, un pare es queixava que el seu fill, tot i que aparentment era capaç de seguir les classes de l'escola, era incapaç de llegir un rebut de l'electricitat. Els immigrants xinesos que es matriculen a les escoles de formació d'adults i a les escoles oficials d'idio-

mes, també senten la necessitat d'aprendre la llengua i hi dediquen un gran esforç.

Hom entén habitualment la integració com una aculturació i una adaptació a la societat d'acolliment. Per als xinesos l'adaptació no és problemàtica, i més quan la seva vida transcorre en un medi fonamentalment xinès que satisfà la majoria de les seves necessitats vitals (socials, econòmiques, afectives, d'oci, etc.). Si integrar-se és aculturar-se, amb la consegüent pèrdua d'identitat, aleshores el col·lectiu xinès considera que es tracta de quelcom no desitjable i perillós, en la mesura que afecta els seus mecanismes de seguretat i que desestructura els seus valors i institucions socials. Tanmateix, els nens escolaritzats acaben vivint en dos mons amb una gran pressió sobre ells, tant de l'escola i dels companys com de les seves famílies i del col·lectiu. Se'ls demana que aprenguin la llengua i els costums del país sense deixar d'oblidar els propis. La barreja a vegades resulta conflictiva, perquè els valors sovint es contradiuen, per bé que en altres aspectes les semblances són més grans del que es pensa. El risc d'allunyar-se dels pares i de la cultura que representen es troba present en tot moment, sobretot en els nens que han estat més temps escolaritzats.

En cert sentit, es dona una coincidència entre l'actitud xinesa enfront de la integració i la realitat que ens envolta. Malgrat tota la retòrica sobre la integració de la diversitat cultural que domina a la nostra societat, el cert és que les actituds i les pràctiques encara predominants són les d'imposició de la cultura dominant i hegemònica. Tot allò que puguin aportar de nou les persones que conviuen amb nosaltres i que tenen unes altres maneres d'entendre el món que ens envolta és rebutjat. Si la societat general no fa gaire res perquè es produeixi una veritable integració de col·lectius d'immigrants amb uns altres pressupòsits culturals, els xinesos, al seu torn, tampoc no pretenen perdre la seva identitat, encara que això signifiqui viure al marge de la societat. A la vida quotidiana se senten assetjats, discriminats, mal vistos, incompresos, no respectats, considerats sospitosos i moltes vegades fins i tot criminals, tot el contrari al que seria rebre un tracte d'igualtat. És a dir, de moment s'ha avançat poc envers una consideració d'igualtat en la mesura en què les lleis d'estrangeria del país han creat ciutadans de primera i segona categoria, i fins i tot hi ha persones que conviuen amb nosaltres que no són reconegudes com a tals. Mentre no es faci un esforç per canviar aquesta situació, la discriminació i l'exclusió continuaran essent una cosa quotidiana.

CONCLUSIONS: PROPOSTES I REFLEXIONS

La finalitat d'aquest apartat és oferir un resum dels aspectes tractats al llarg de l'estudi que considerem que caldria tenir en compte per millorar la qualitat de l'ensenyament i els processos d'interacció escolar amb els alumnes procedents d'altres països, tot i que fan referència concretament a l'alumnat xinès, objecte específic de la investigació. Es presenten com a línies d'actuació a considerar, debatre i desenvolupar referides a diversos nivells d'actuació: institucional, docent i relacional, és a dir, amb els companys de classe.

1. Nivell institucional

a) En primer lloc cal assenyalar que tant l'educació com l'emigració són processos socials que mai no poden ésser considerats tancats en si mateixos ni quan conformen dos factors del procés més ampli de la integració. A la fase actual dels processos migratoris, sobretot pel que fa referència al col·lectiu xinès, no podem pretendre que els seus membres pensin i actuïn com si fossin persones nascudes i socialitzades al nostre país. I molt menys respecte als seus fills, especialment aquells nens i adolescents que han passat els primers anys de la seva vida a la Xina, on han estat escolaritzats. En arribar aquí, el fet de ser emigrant condiciona la seva percepció de la societat d'acolliment i també el seu procés d'adaptació. A més a més, les necessitats de la família, segons sigui la seva situació en aquest país, determinen les expectatives d'aquests alumnes i dels seus pares en relació amb l'escola. Expectatives que en la majoria dels casos es resumeixen en la necessitat d'adquirir la llengua del país (per al col·lectiu xinès la llengua del país és el castellà). Si aquesta és la situació real, caldria prendre-la en consideració per tal d'establir uns objectius educatius adreçats a ells, relacionats amb aquesta necessitat. En aquest sentit, quan els alumnes xinesos adquireixin un bon nivell de llengua a l'escola, s'assolirà un èxit escolar real, ja que l'ensenyament estarà servint els interessos d'aquests ciutadans, els quals, cal no oblidar-ho, contribueixen amb els seus impostos al manteniment del seu sistema i institucions. Pensar en aquests moments que la totalitat d'alumnes xinesos d'incorporació tardana escolaritzats en educació primària i secundària poden aprendre alguna cosa més que la llengua i uns coneixements generals bàsics, és desitjable, però, com hem vist, sembla allunyat de la realitat. Probablement seran els seus fills els que puguin realitzar una escolarització equiparable a la dels alumnes autòctons.

b) Existeix una gran distància entre la legislació i la pràctica real, entre la llei d'educació, on es recull i s'assenyala com a objectiu realitzar un ensenyament basat en la diversitat dels alumnes tant pel que fa a la procedència com a necessitats educatives específiques, i s'apunten els instruments per portar-lo a terme, i la situació concreta d'insuficiència de mitjans, recursos i instruments a la qual s'enfronten quotidianament els centres i el professorat (manca de personal especialitzat en l'ensenyament de la llengua vehicular als alumnes d'incorporació tardana, manca de materials de treball per a l'esmentat ensenyament, manca de coneixements sobre els països de procedència d'aquests alumnes, manca de plans d'acolliment, d'avaluacions diagnòstiques a escala institucional, tot i saber que aquestes s'han d'adequar a les situacions específiques de cada centre i tipus d'alumnat, necessitat d'interprets, manca d'ensenyament mínim de les llengües maternes, etc.). Així les coses, sembla necessari i convenient reduir l'esmentada distància i adequar els objectius educatius a les possibilitats reals, és a dir, establir una política educativa coordinada tant a escala de direcció com d'organització, amb objectius gradualment assolibles.

c) La manca de recursos també ha d'incloure els de tipus econòmic per dotar els centres amb més personal docent especialitzat i i amb més materials. Segons el nostre estudi, la majoria d'alumnes d'incorporació tardana es troben a l'escola pública. Hem vist que per als alumnes xinesos existeix una certa «discriminació positiva», exercida per les escoles privades i les concertades, però aquesta pauta no és general per a la resta d'alumnes d'incorporació tardana. Per tant, és l'escola pública la que està escolaritzant, en termes generals, els alumnes immigrants, per la qual cosa és on caldria invertir més en l'educació de la diversitat.

d) L'existència de dues llengües oficials a Catalunya dificulta als alumnes xinesos d'incorporació tardana la ràpida adquisició d'una nova llengua, tenint en compte que el català és la llengua vehicular a l'escola i que enfront d'aquest món escolar hi ha la prioritat d'aprenentatge del castellà, llengua dominant al carrer per a la major part d'ells i també llengua dominant del col·lectiu xinès, en general, en la seva relació amb la societat d'acollida. Aquesta situació especial també condiciona la feina del professorat, que té com a prioritat de començar a entendre's, al més aviat possible, amb aquests alumnes. En aquest sentit sembla oportú fer una reflexió a nivell institucional sobre la pertinència de considerar quina de les dues llengües constitueix una necessitat comunicativa i/o educativa per als alumnes immigrants. En la mesura en què es tingui en compte aquest aspecte i se n'estableixin criteris més flexibles, la labor docent serà més eficaç en rebaixar la pressió que recau sobre el professorat davant la urgència d'establir vincles relacionals amb els alumnes.

e) D'altra banda, caldria determinar exactament en què consisteix l'aprenentatge o adquisició de la llengua. Tal com ara es fa als centres educatius, les classes destinades al reforç de llengua estan orientades al seguiment de les diverses assignatures impartides a les aules. No obstant això, per a molts dels alumnes d'incorporació tardana la necessitat educativa rau en l'adquisició de l'ús d'una llengua

útil en la seva vida quotidiana i en relació amb la societat d'acolliment, atès que molts d'aquests alumnes esdevenen intermediaris dels seus pares. És el cas de la impossibilitat d'alguns alumnes escolaritzats aquí d'entendre els diversos documents i impresos administratius i factures de curs normal a la vida quotidiana del nostre país.

f) Tant professors com alumnes han assenyalat la conveniència que els centres disposin de persones que tinguin coneixements de la llengua i la cultura dels països de procedència dels alumnes immigrants per tal de facilitar el procés d'adaptació, procés que no tan solament han de realitzar els alumnes sinó també el professorat, ja sobrecarregat amb el treball docent i administratiu. Hom considera que aquesta figura podria portar a terme una tasca de mediació entre alumnes i professors, a manera de pont, és a dir, apropar els uns als altres, tant des del punt de vista de la comunicació, a vegades impossible per manca de coneixements de les llengües, com del significat propi de l'educació per als membres de la comunitat dels alumnes. El professorat dedicat a reforçar la llengua dels alumnes immigrants a vegades ocupa aquest espai simbòlic de mediació tant per als alumnes com per al professorat del centre, fet que d'alguna manera demostra la necessitat i la conveniència que existeixi aquesta figura.

2. Nivell docent

a) Segons la diferent tipologia d'alumnes xinesos que aquí hem presentat, bo i tenint en compte la seva incorporació a l'escola catalana i l'escolarització rebuda al seu país d'origen, sembla escaient dissenyar bones proves diagnòstiques que permetin detectar aquells alumnes que provenen de centres educatius on han rebut un ensenyament de qualitat. Aquests d'alumnes, tot i que són pocs, tenen possibilitats d'aconseguir bons resultats acadèmics al nostre país un cop superat l'obstacle de la llengua. A més, pel fet de ser alumnes acostumats a treure bon profit acadèmicament, i per tant a estudiar, esforçar-se i exigir-se, convindria seguir en aquesta pauta d'exigència, en la mesura de les seves possibilitats, per facilitar-los, d'aquesta manera, la incorporació a un sistema educatiu diferent del que han conegut. Des del punt de vista xinès, l'exigència no és incompatible amb unes relacions cordials i fins i tot estretes entre professors i alumnes, de la mateixa manera que disciplina no és sinònim de severitat. Cal tenir present que els «bons alumnes» xinesos quan arriben aquí són els «últims» de la classe, pel fet de no entendre la llengua escolar, situació a la qual no estan acostumats; per això seria convenient no forçar-los a parlar fins que no estiguessin preparats per fer-ho. Estan acostumats a «ser perfectes» i utilitzaran la llengua quan considerin que la parlen bé.

b) El professor és una figura molt valorada tant pels alumnes com pels pares. Així, el professorat autòcton gaudeix del respecte per part de la comunitat xinesa. No obstant això, un bon professor ha de demostrar que ho és i una de les seves funcions és preocupar-se pels seus alumnes. Per als nens i adolescents xine-

sos és important des del punt de vista emocional comptar amb aquest referent. Per exemple, és el cas d'aquells alumnes que han respost bé a les classes de reforç de llengua i que es desmotiven quan passen al grup-classe. Per tal d'intentar evitar o reduir la desmotivació, el professor tutor de la classe podria estar més amantent a aquest alumnat durant els primers dies o setmanes d'inserció a la classe: preguntar-los com els va, si entenen el que els diuen, si hi ha alguna dificultat, etc.; es tracta, en definitiva, d'establir una «relació amistosa» entre professor i alumne.

c) Els alumnes xinesos escolaritzats a la Xina porten a sobre el model de comportament d'un bon alumne a classe. Una pauta que segueixen els alumnes al sistema educatiu xinès i que es valora positivament és no interrompre la tasca docent: per això és molt estrany que un alumne preguntin a classe espontàniament. No obstant això, el fet que no preguntin no vol pas dir que no tinguin dubtes o que ho entenguin tot. Des del seu punt de vista, és el professor qui ha d'adreçar-se a ells personalment, i això és interpretat com a preocupació i interès del docent pels seus alumnes.

d) Des del punt de vista xinès, estudiar és un treball en si mateix: no es tracta solament de divertir-se, sinó que demana un esforç per part dels alumnes i dels professors. Per aprendre cal estudiar, l'estudi exigeix constància i la constància esdevé un hàbit, un mètode eficaç per fer front a qualsevol activitat professional futura. No obstant això, és a l'escola, i concretament en l'educació primària, on s'assenten els fonaments per adquirir aquesta capacitat de treball, per la qual cosa resulta convenient exercitar-se diàriament, és a dir, realitzar treballs escolars amb regularitat. Els deures escolars poden ajudar els alumnes xinesos, especialment els d'incorporació tardana, a situar-se en el sistema educatiu català i són un bon mètode per aprendre la llengua escrita. A part d'això, reforçarien la idea d'exigència, necessària a més per contrarestar la desídia que a vegades pot provocar en els alumnes emigrants d'incorporació tardana la certesa que en aquest sistema sempre se supera el curs, sense tenir en compte l'aprofitament personal.

e) Pel que fa a l'avaluació dels alumnes d'incorporació tardana, convindria no oblidar que no poden competir amb els autòctons i que, per tant, no se'ls ha d'avaluar com a ells, si més no durant els seus primers cursos a l'escola catalana. Fem referència al cas dels alumnes que hom decideix que repeteixin el curs perquè no han adquirit els coneixements bàsics, objectiu inassolible per als qui no tenen un nivell acceptable de la llengua escolar. Pel que fa a ells, seguir amb el seu curs o estar en un altre grup ha de respondre a criteris de tipus relacional, és a dir, si en estar amb un altre grup poden obtenir millors resultats en l'aprenentatge de la llengua, no del contingut de les assignatures. S'hauria de seguir el mateix raonament per assignar nivell acadèmic als alumnes que s'incorporen a l'escola catalana procedents de països de llengües no romàniques.

3. Nivell relacional

Entenem per nivell relacional la interacció amb professors i alumnes, a més a més de les relacions entre companys; en aquest apartat ens ocuparem del paper dels companys.

a) Atesa la importància que té una bona relació amb els companys autòctons per aprendre la llengua, i les dificultats que han revelat els alumnes xinesos per entaular aquesta mena de relacions, seria convenient realitzar un treball educatiu amb els alumnes de l'escola catalana per tal de conscienciar-los de la importància d'una bona convivència amb tots els companys independentment del seu lloc de procedència. La problemàtica relació entre alumnes nadius i immigrants s'accentua quan es dona una concentració de membres d'una mateixa comunitat d'origen, llocs en els quals s'hauria d'incidir més en l'aspecte relacional i de companyonia. Com portar a terme aquest treball, que considerem important, així com no gens fàcil de desenvolupar, sobretot amb alumnes adolescents, si tenim en compte l'especial situació de la immigració al nostre país, hauria de partir de la idea de societat que pretenem construir en un futur mediat, construcció en què l'escola té molt a aportar.

b) La concentració d'alumnat i de població immigrant a algunes àrees molt localitzades influeix en les relacions entre els estudiants, tot produint-se brots de xenofòbia o racisme a l'escola, encara que aquests no siguin sempre conflictius o violents. Convindria mirar d'establir les veritables causes d'aquestes manifestacions, que no sempre són les recurrents diferències culturals. No hem d'oblidar que a zones de concentració d'immigrants, zones en general on resideix població amb menys poder econòmic, cultural i social, els emigrants són visualitzats com a veritables competidors econòmics i aquesta pot ésser una de les causes de la, a vegades, difícil convivència. Per tant, caldria establir o determinar la veritable dimensió del racisme a l'escola, desenvolupar activitats i tasques en les quals no tan solament s'eduqui els estudiants en els valors de la tolerància, igualtat, solidaritat, etc., sinó també es doti els alumnes amb eines que els permetin d'analitzar el món que els envolta.

Annex 1. La mostra del treball de camp

1. Informants

La mostra seleccionada inclou diversos tipus d'informants:

1. *Informants clau*. Alumnes d'origen xinès escolaritzats als diferents nivells (infantil, primària, secundària), sectors (públic i privat) i tipus (obligatòria o voluntària: escoles d'adults, escoles xineses) d'educació presents al nostre medi.
2. *Pares*. Especialment els pares dels nens més petits, els quals esdevenen un altre tipus d'informants clau.
3. *Agents educatius*. Professors, mestres i membres de l'EAP, SEDEC i PEC relacionats amb els alumnes xinesos, a més dels *responsables dels centres* on estan inscrits.

El treball de camp ha consistit bàsicament en la realització d'entrevistes en profunditat estructurades i semidirigides per tenir accés al discurs propi dels alumnes i dels pares xinesos pel que fa al tema que ens ocupa, tot tractant de determinar actituds, valors i expectatives respecte a l'educació, l'escolarització i la integració a la societat catalana. La informació recollida d'aquesta manera ha estat completada amb la realització d'entrevistes informals, com també d'entrevistes informatives per obtenir dades específiques de persones rellevants per la posició que ocupen dins del sistema educatiu institucionalitzat (directors d'escoles, representants dels programes especials relacionats amb l'educació d'alumnes immigrants), o del sistema educatiu complementari (per exemple, les denominades «Escoles xineses»).

2. Mostra

Han estat realitzades un total de 36 entrevistes a alumnes i a adults xinesos escolaritzats al sistema d'ensenyament públic i privat, així com a pares de nens escolaritzats.

A partir de les dades estadístiques sociodemogràfiques generals del col·lectiu xinès i les dades específiques sobre l'escolarització de nens, joves i adults xinesos, el treball de camp ha consistit a entrevistar una mostra d'informants representativa d'acord amb els criteris que tot seguit detallem.

2.1 Educació obligatòria i educació d'adults

Segons les dades disponibles del curs 1997/98, hi havia 685 persones xineses enregistrades en diferents àmbits de l'educació, és a dir, 454 nens matriculats a l'ensenyament obligatori (66%) i 231 adults matriculats a Centres de Formació d'Adults (44%). A la nostra mostra vam decidir recollir només cinc casos d'adults, perquè pensem que ja mostren la casuística general i que ofereixen una bona panoràmica de les seves característiques i interessos. Pel que fa als nens i joves, el procés educatiu és més complex, hi intervenen un major nombre de variables, que cal que siguin preses en consideració i contrastades mitjançant la recollida de diversos casos.

Adults: Cinc entrevistes a adults matriculats a Escoles de Formació d'Adults i a Escoles Oficials d'Idiomes. Tots ells estan estudiant llengua castellana.

Alumnes a l'educació obligatòria: Trenta-una entrevistes corresponen a alumnes escolaritzats i/o a pares amb fills escolaritzats. D'aquestes entrevistes, un total de sis poden considerar-se de casos múltiples: una entrevista simultània a tres nens i cinc entrevistes a pares amb alguns fills escolaritzats (dos casos de tres fills i tres casos de dos fills).

Si considerem cada un dels fills escolaritzats com a cas individual, i els tres nens entrevistats a la mateixa sessió com a tres casos enlloc d'un, aleshores a les trenta-una entrevistes cal sumar-hi nou casos més, la qual cosa dona un total de quaranta casos recollits de primera mà (no considerem els germans i germanes dels nens entrevistats personalment que també estan escolaritzats aquí, segons ens han informat ells mateixos).

Total casos: Educació d'Adults: 5; Educació obligatòria: 40.

Els quaranta casos d'alumnes escolaritzats (i/o els seus pares) han estat seleccionats segons diversos criteris i variables que reflecteixen la seva distribució, d'acord amb les dades estadístiques disponibles per als cursos acadèmics 1997/98 i 1998/99. Cal llegir les dades següents entenent que la primera referència al percentatge del total de matriculats, que apareix entre parèntesis, es correspon amb les dades estadístiques i que sota l'epígraf de «Casos» hi apareixen els recollits a la mostra. La correspondència no és exacta, en primer lloc perquè originalment es va dissenyar una mostra de vint entrevistes, encara que a l'últim se'n van realitzar trenta-sis, i en segon lloc perquè es tracta d'un treball fonamentalment qualitatiu, sense oblidar, tanmateix, els criteris objectius de la representativitat dels casos.

2.2 Nivells

	<i>Casos</i>
Educació infantil (20% del total matriculats)	6 (15%)
Educació primària (47% del total matriculats)	20 (50%)

Educació secundària (33% del total matriculats)	12 (30%)
Batxillerat (educació no obligatòria)	2 (5%)

2.3 Sectors

	<i>Casos</i>
Sector privat (20% del total matriculats)	6 (15%)
Sector públic (80% del total matriculats)	34 (85%)

2.4 Distribució geogràfica

El 84% dels matriculats es troba a la província de Barcelona, el 8% a Tarragona, el 6% a Girona i el 2% a Lleida. Atès que la mostra no és gaire alta, hem decidit limitar-nos a la província de Barcelona, que d'alguna manera recull tota la variabilitat possible.

	<i>Casos</i>
Barcelona (40% del total provincial)	22 (55%)
Badalona i Sta. Coloma de Gramenet (34% del total provincial)	12 (30%)
Baix Llobregat (7% del total provincial)	2 (5%)
Maresme (7% del total provincial)	1 (2,5%)
Vallès Occidental (6% del total provincial)	3 (7,5%)

Dins del municipi de Barcelona, els 22 casos es distribueixen de la següent manera entre els diversos districtes:

	<i>Casos</i>
Eixample (40%)	7 (32%)
Sants-Montjuïc (11%)	6 (27%)
Les Corts (9%)	1 (4,5%)
Ciutat Vella (9%)	4 (18%)
Sant Andreu (9%)	2 (9%)
Sant Martí (4%)	2 (9%)
Altres districtes (18%)	—

3. Llengua utilitzada a les entrevistes

Xinès	15 casos
Castellà	25 casos

4. Calendari

El treball de camp es va realitzar entre els mesos de març i juny de 2000.

Annex 2. Fitxes dels informants

Oferim les dades d'identificació dels informants. Una de les variables clau del treball ha estat la tipologia d'alumnes elaborada a partir dels resultats de l'anàlisi. Aquesta variable és emprada per a la seva presentació:

1. Inici de l'escolarització a Catalunya	Alumne grup 1
2. Escolarització prèvia a altres llocs d'Espanya	Alumne grup 2
3. Alumnes d'incorporació tardana	Alumne grup 3

Les entrevistes realitzades als pares també estan codificades en relació amb els seus fills, cadascun d'ells amb un codi:

- I Cursant estudis d'Educació Infantil
- P Cursant estudis d'Educació Primària
- E Cursant estudis d'Educació Secundària Obligatòria (ESO)
- B Cursant estudis de Batxillerat

1. Alumnes d'Educació Secundària Obligatòria (ESO)

1. ESO 1r. Públic · Badalona · 12 anys · Nascut a l'Estat espanyol.
E1 - Pares (de Qingtian) treballen a la confecció. Germana petita. Alumne grup 2. Entrevista realitzada en castellà.
2. ESO 1r. Públic · Santa Coloma de Gramenet · 14 anys · Nascuda a la Xina.
E2 - Pare treballa de venedor. Tres germans, dos de més grans i un de més petit. Alumna grup 2. Entrevista realitzada en castellà.
3. ESO 1r. Públic · Cornellà de Llobregat · 16 anys · Nascuda a la Xina.
E3 - 10 mesos a Espanya. Pares treballen a restaurant de la família. Germà petit (14 anys, estudia al TAE). Alumna grup 3. Entrevista realitzada en xinès.
4. ESO 2n. Públic · Santa Coloma de Gramenet · 14 anys · Nascut a la Xina.
E4 - Pare treballa a restaurant. Mare treballa a la confecció. Germà petit. Alumne grup 3. Entrevista realitzada en castellà.
5. ESO 2n. Públic · Sants-Montjuïc · 14 anys · Nascut a la Xina.
E5 - Pare treballa de cuiner. Dues germanes petites a la Xina. Alumne grup 3. Entrevista realitzada en castellà.

6. ESO 2n. Públic · Santa Coloma de Gramenet · 15 anys · Nascut a la Xina.
E6 - Pare ven bosses de mà. Germà gran. Alumne grup 3. Entrevista realitzada en xinès.

7. ESO 3r. Públic · Les Corts · 15 anys · Nascuda a Catalunya.
E7 - Pares treballen a restaurant. Tres germanes petites. Alumna grup 1. Entrevista realitzada en castellà.

8. ESO 3r. Públic · Santa Coloma de Gramenet · 15 anys · Nascut a la Xina.
E8 - Pare treballa a la confecció. Germana petita. Alumne grup 3. Entrevista realitzada en castellà.

9. ESO 3r. Públic · Santa Coloma de Gramenet · 15 anys · Nascuda a la Xina.
E9 - Pares treballen a restaurant. Germà petit. Alumna grup 3. Entrevista realitzada en xinès.

10. ESO 3r. Públic · Santa Coloma de Gramenet · 16 anys · Nascuda a la Xina.

E10 - Pare cuiner. Mare treballa a confecció. Fill únic. Alumne grup 2. Entrevista realitzada en castellà.

11. ESO 1r. Públic · Sants-Montjuïc · 13 anys · Nascuda a la Xina.
E11 - Pare treballa de cuiner. Procedent de Hong Kong. Germans petits. Alumna grup 3. Entrevista realitzada en xinès i en castellà. Entrevista a la mare.

12. ESO 1r. Privada concertada · Ciutat Vella · 14 anys · Nascut a la Xina.
E12 - Pare treballa en una botiga. Germana petita. Alumne grup 3. Entrevista realitzada en xinès. Entrevista a la mare.

2. Alumnes de Batxillerat

13. Batxillerat 1r. Públic · Cornellà de Llobregat · 18 anys · Nascuda a la Xina.

B1 - Família propietària de restaurant. Dos germans grans (home i dona). Alumna grup 3. Entrevista realitzada en castellà.

14. Batxillerat 1r. Públic · Ciutat Vella · 18 anys · Nascut a la Xina.

B2 - Pares i germà gran treballen a restaurant. Germana gran. Alumne grup 3. Entrevista realitzada en castellà.

3. Alumnes d'Educació Primària

15. Primària 1r. Privada concertada · Eixample · 6 anys · Nascut a Catalunya.
P1 - Pares restaurant en propietat. Procedents de Hong Kong. Germà gran. Alumne grup 1. Entrevista en castellà. Entrevista a la mare.

16. Primària 2n. Privat · Calella · 7 anys · Nascut a Catalunya.

P2 - Mare (procedent de Taiwan) va treballar a restaurant fins que va tenir el

seu fill. Pare de Síria (fa 32 anys que viu a Espanya). Metge a Calella. Germana gran. Alumne grup 1. Entrevista realitzada en castellà. Entrevista a la mare.

17. Primària 2n. Públic · Sant Martí · 7 anys · Nascuda a Catalunya.

P3 - Treballen a restaurant. Alumna grup 1. Entrevista realitzada en castellà. Entrevista a la mare.

18. Primària 2n. Privada concertada · Sant Andreu · 8 anys · Nascut a Catalunya.

P4 - Restaurant en propietat. Alumne grup 1. Entrevista realitzada en xinès. Entrevista als pares.

19. Primària 2n. Públic · Santa Coloma de Gramenet · 8 anys · Nascuda a Catalunya.

P5 - Pares amos d'un restaurant. Germà gran i dues germanes petites. Alumna grup 1. Entrevista realitzada en castellà. Entrevista al pare.

20. Primària 4t. Públic · Eixample · 13 anys · Nascut a la Xina.

P6 - Pares amb botiga de fotografia. Fill únic. Alumne grup 3. Entrevista realitzada en xinès i en castellà.

21. Primària 4t. Públic · Eixample · 9 anys · Nascuda a Catalunya.

P7 - Família procedent de Hong Kong. Pares treballen a restaurant. Germana més petita. Alumna grup 1. Entrevista realitzada en castellà.

22. Primària 4t. Públic · Eixample · 9 anys · Nascuda a Catalunya.

P8 - Família procedent de Taiwan. Pares han treballat a restaurants. Germana d'11 anys i germà de 8 anys. Alumna grup 1. Entrevista realitzada en castellà.

23. Primària 4t. Públic · Eixample · 11 anys · Nascuda a la Xina.

P9 - Pares treballen en una botiga. Dos germans petits nascuts a Espanya. Germà està a la Xina. Alumna grup 3. Entrevista realitzada en xinès.

24. Primària 5è. Públic · Santa Coloma de Gramenet · 12 anys · Nascut a França.

P10 - Pares a la confecció. Germà gran (nascut a la Xina). Germà petit (1 any) a la Xina. Alumne grup 2. Entrevista realitzada en castellà.

25. Primària 5è. Públic · Eixample · 12 anys · Nascut a la Xina.

P11 - Pares treballen a restaurant. Germà petit a la Xina. Alumne grup 3. Entrevista realitzada en castellà.

26. Primària 5è. Públic · Eixample · 14 anys · Nascuda a la Xina.

P12 - Pares treballen a restaurant. Germà gran té 19 anys (4 a Espanya). Germà petit a la Xina. Alumna grup 3. Entrevista realitzada en xinès i en castellà.

27. Primària 5è. Públic · Santa Coloma de Gramenet · 11 anys · Nascuda a la Xina.

P13 - Pares treballen a tallers de confecció. Filla única. Alumna grup 3. Entrevista en castellà.

28. Primària 6è. Públic · Ciutat Vella · 11 anys · Nascuda a la Xina.
P14 - Pares amos de restaurant. Germana petita de 10 anys, germans petits de 8 i 2 anys (a Espanya), germana petita de 6 anys (a la Xina). Alumna grup 3. Entrevista realitzada en xinès.
29. Primària 6è. Privada · Sants-Montjuïc · 12 anys · Nascuda a la Xina.
Guarderia. Pública · Sants-Montjuïc · 3 anys · Nascuda a Catalunya.
P15 - Pares treballen a botiga. Alumna grup 3. Entrevista en castellà. Entrevista als pares.
30. Primària 6è. Públic · Sabadell · 11 anys · Nascuda a la Xina.
P16 - Pare treballa a restaurant i mare a confecció. Dos germans-germanes grans a Espanya i dos de menors a la Xina. Alumna grup 3. Entrevista realitzada en xinès.
31. Primària 1r. Públic · Sants-Montjuïc · 6 anys · Nascut a Catalunya.
P17 - Pare treballa de cuiner. Germana gran i germà petit. Alumne grup 1. Entrevista realitzada en xinès i en castellà. Entrevista a la mare.
32. Primària 2n. Públic · Santa Coloma de Gramenet · 8 anys · Nascuda a Catalunya.
P18 - Pares amos d'un restaurant. Dos germans grans i un de petit Alumna grup 1. Entrevista realitzada en castellà. Entrevista al pare.
33. Primària 6è. Públic · Sabadell · 12 anys · Nascuda a Catalunya.
P19 - Pare treballa a restaurant. Germà petit. Alumna grup 3. Entrevista realitzada en xinès.
34. Primària 5è. Públic · Sabadell · 10 anys · Nascut a la Xina.
P20 - Pare treballa a restaurant. Germana gran. Alumne grup 3. Entrevista realitzada en xinès.

4. Alumnes d'Educació Infantil

35. Infantil P3. Pública · Sants-Montjuïc · 4 anys · Nascut a Catalunya.
I1 - Pare cuiner restaurant. Mare embarassada. Alumne grup 1. Entrevista realitzada en castellà. Entrevista a la mare.
36. Infantil P5. Privada concertada · Ciutat Vella · 4 anys · Nascuda a Espanya.
I2 - Pares propietaris de botiga. Germana gran. Alumna grup 1. Entrevista realitzada en xinès. Entrevista a la mare.
37. Infantil P4. Públic · Sants-Montjuïc · 4 anys · Nascut a Catalunya.
I3 - Pare treballa de cuiner. Germà i germana grans. Alumne grup 1. Entrevista realitzada en xinès i en castellà. Entrevista a la mare.
38. Infantil P5. Públic · Sant Martí · 5 anys · Nascuda a Catalunya.
I4 - Pares treballen a restaurant. Alumna grup 1. Entrevista realitzada en castellà.

39. Infantil P5. Pública · Sant Andreu · 6 anys · Nascuda a Catalunya.
I5 – Pares restaurant en propietat. Alumna grup 1. Entrevista realitzada en xinès. Entrevista als pares.
40. Infantil P4. Públic · Santa Coloma de Gramenet · 4 anys · Nascuda a Catalunya.
I6 - Pares amos d'un restaurant. Tres germans més grans. Alumna grup 1. Entrevista realitzada en castellà al pare.

5. Adults

1. 2n curs castellà · Escola de Formació d'Adults · Dona 23 anys.
1 any i 6 mesos a Espanya. Dos germans petits. Treballa a restaurant. Escolàritzada a la Xina fins als 16 anys. Entrevista realitzada en castellà.
2. 2n curs castellà · Escola de Formació d'Adults · Dona 24 anys.
2 anys a Catalunya. Treballa de cambrera a restaurant. Casada. Va estudiar fins al batxillerat a la Xina. Dos germans menors a la Xina. Entrevista realitzada en xinès.
3. 2n curs castellà · Escola de Formació d'Adults · Dona 21 anys.
Cambrera restaurant. Estudis de secundària. No té família aquí. Dues germanes grans i un germà gran. Entrevista en xinès.
4. 2n curs de castellà · Escola Oficial d'Idiomes · Home 37 anys.
Estudis d'Econòmiques a la Xina. Botiga. 5 anys a Catalunya. Entrevista en castellà.
5. 2n castellà · Escola Oficial d'Idiomes · Dona 33 anys.
Tècnic electrònic a la Xina. Botiga. 5 anys a Catalunya. Entrevista en castellà.

Bibliografía

- AJA, ELISEO (2000), «La regulación de la educación de los inmigrantes», dins DD.AA., *La inmigración extranjera en España. Los retos educativos*. Fundació «la Caixa», Barcelona, pp. 69-98.
- (2000), «Educació obligatòria i immigració: marc jurídic», dins Francesc Carbonell, coord., *Educació i immigració. Els reptes educatius de la diversitat cultural i l'exclusió social*. Fundació Jaume Bofill / Editorial Mediterrània, Barcelona, pp. 19-48.
- BELTRÁN ANTOLÍN, JOAQUÍN (1991), «Los chinos en Madrid: Aproximación a partir de datos oficiales. Hipótesis para una investigación», dins *Malestar cultural y conflicto en la sociedad madrileña*. Comunidad de Madrid, Madrid, pp. 295-304.
- (1995), «El arte de las relaciones sociales», dins *Revista de Occidente*, 172, pp. 65-76.
- (1996), *Parentesco y organización social en los procesos de migración internacional chinos. Del sur de Zhejiang a Europa y España*. Departamento de Antropología Social, Universidad Complutense de Madrid (tesi doctoral sense publicar).
- (1997a), «La ambigüedad de la figura del emigrante en China», dins *Revista de Estudios Asiáticos*, 4, pp. 161-178.
- (1997b), «Immigrés chinois en Espagne ou citoyens européens?», dins *Revue Européenne des Migrations Internationales*, vol. 13, núm. 2, pp. 63-79.
- (1998a), «Chinese in Spain», dins GREGOR BENTON i FRANK N. PIEKE (eds.), *The Chinese in Europe*. Macmillan, Londres, pp. 211-237.
- (1998b), «¿Inmigrantes chinos en España o ciudadanos europeos?», dins *Boletín de Inmigración y Refugio*, 15, pp. 81-99.
- (1998c), «Immigrants xinesos i educació». Document de treball en el Programa d'Educació Compensatòria, Departament d'Ensenyament, Badalona / Santa Coloma de Gramenet.
- (1999), «El nou valor de la diferència», dins ADELA ROS (coord.), *Interculturalitat. Bases antropològiques, socials i polítiques*. Universitat Oberta de Catalunya, Barcelona.
- (2000a), «La empresa familiar. Trabajo, redes sociales y familia en el colectivo chino», dins *OFRIM / Suplementos*, 6, pp. 129-153.
- (2000b), «Expansión geográfica y diversificación económica. Pautas y estrategias del asentamiento chino en España». Ponència presentada al *II Congreso sobre Inmigración en España*, Madrid (octubre).
- , i GARCÍA MATEOS, CRESCÉN, (2001) «The Chinese Community», dins Mª TERESA TURELL (ed.), *Multilingualism in Spain*. Clevedon, Multilingual Matters, pp. 282-300.
- BENTON, GREGOR i FRANK N. PIEKE (eds.) (1998), *The Chinese in Europe*. Macmillan, Londres.
- BORAO MATEO, JOSÉ E. (1994), *España y China, 1927-1967*. Central Book Publishing Company, Taipei.

- CARBONELL I PARIS, FRANCESC (1997), *Immigrants estrangers a l'escola. Desigualtat social i diversitat cultural en l'educació*. Fundació Serveis de Cultura Popular / Editorial Alta Fulla, Barcelona.
- (2000), (coord.), *Educació i immigració. Els reptes educatius de la diversitat cultural i l'exclusió social*. Fundació Jaume Bofill / Editorial Mediterrània, Barcelona.
- (2000), «Desigualdad social, diversidad cultural y educación», dins DD.AA., *La inmigración extranjera en España. Los retos educativos*. Fundació «la Caixa», Barcelona, pp. 99-118.
- (2000), «L'educació obligatòria i els infants immigrants extracomunitaris», dins FRANCESC CARBONELL (coord.), *Educació i immigració. Els reptes educatius de la diversitat cultural i l'exclusió social*. Fundació Jaume Bofill / Editorial Mediterrània, Barcelona, pp. 85-155.
- CECCAGNO, ANTONELLA (1998), *Cinesi d'Italia. Storie in bilico tra due culture*. Manifestolibri, Roma.
- CHAN YIU MAN (1995), «Chinese children and education in Britain», dins *Multicultural Teaching*, vol. 13, núm. 2, pp. 11-14.
- CHANG CHI (1939), «Spanish vignettes», dins *T'ien Hsia Monthly*, vol. 8, núm. 3, pp. 235-242.
- CHEN MURONG (ed.) (1990), *Qingtian xian zhi* (monografia del districte de Qingtian). Zhejiang renmin chubanshe, Hangzhou.
- CHEN PING (1999), *Modern Chinese. History and Sociolinguistics*. Cambridge University Press, Cambridge.
- CHUANG YUAN-LING (1994), *El uso de estrategias de aprendizaje en la comunidad china de Barcelona*. Tesi de Màster de Formació del Professorat d'Espanyol com a Llengua Estrangera. Universitat de Barcelona.
- COLECTIVO IOÉ (1996), *Situación de la población extranjera en España. Un balance a partir de fuentes secundarias*. Fundación Universitaria Ortega y Gasset, Madrid.
- (1999a), *Inmigrantes, trabajadores, ciudadanos. Una visión de las migraciones desde España*. Universitat de València, València.
- (1999b), *Inmigración y trabajo en España. Trabajadores inmigrantes en el sector de la hostelería*. Instituto de Migraciones y Servicios Sociales, Madrid.
- dCIDOB (1999), «Immigrants? Nous ciutadans», núms. 67-68.
- DD.AA. (2000), *La inmigración extranjera en España. Los retos educativos*. Fundació «la Caixa», Barcelona.
- DELGADO, MANUEL (1998), *Diversitat i integració*. Empúries, Barcelona.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (1997), *II Informe sobre immigració i treball social*. Barcelona.
- DOMINGO I VALLS, ANDREU; i OSÁCAR, RAQUEL (1997), «Población inmigrada extranjera en España: borrosidad estadística y visibilidad social». *Papers de Demografia*, 126.
- FANG SHU-RU (1993), *Estudio comparativo de las gramáticas china y española*. Tesi de Màster de Formació del Professorat d'Espanyol com a Llengua Estrangera, Universitat de Barcelona.
- FUNES, JAUME (2000), «Migración y adolescencia», dins DD.AA., *La inmigración extranjera en España. Los retos educativos*. Fundació «la Caixa», Barcelona, pp. 119-144.
- GARCÍA MATEOS, CRESCÉN (1993), *La adquisición del español como segunda lengua por personas analfabetas y con dificultades de aprendizaje: Una propuesta didáctica*. Tesi de Màster de Formació del Professorat d'Espanyol com a Llengua Estrangera, Universitat de Barcelona.

- (1994), «L'immigrazione cinese in Spagna», dins GIOVANNA CAMPANI I ALTRES (eds.), *L'immigrazione silenziosa. Le comunità cinesi in Italia*. Edizioni della Fondazione Giovanni Agnelli, Milà, pp. 183-192.
- GERNET, JACQUES (1969), «China. Aspectos y funciones psicológicas de la escritura», dins MARCEL COHEN i J. S. FARE (eds.), *La escritura y psicología de los pueblos*. Siglo XXI, Madrid.
- GOLDEN, SEÁN (1994), *Informe del «Projecte pilot d'aculturació de la comunitat de parla xinesa a Catalunya»*. Centre d'Estudis Xinesos, Universitat Autònoma de Barcelona.
- HIRSCHMAN, C. i WONG, M. C. (1986), «The extraordinary educational attainment of Asian-Americans», dins *Social Forces*, vol. 65, núm. 1, pp. 1-27.
- HO, DAVID Y. F. (1986), «Chinese patterns of socialization. A critical review», dins MICHAEL H. BOND (ed.), *The Psychology of the Chinese People*. Oxford University Press, Hong Kong, pp. 1-37.
- IZQUIERDO ESCRIBANO, ANTONIO (1996), *La inmigración inesperada. La población extranjera en España (1991-1995)*. Trotta, Madrid.
- JONG, MART-JAN DE (1988), «Ethnic origin and educational careers in Holland», dins *The Netherlands' Journal of Sociology*, 24 (1), pp. 65-75.
- JULIANO, DOLORES (1993), *Educación intercultural. Escuela y minorías étnicas*. Eudema, Madrid.
- KINCHELOE, JOE L. i STEINBERG, SHIRLEY R. (1999), *Repensar el multiculturalismo*. Octaedro, Barcelona.
- LIN BIH-JAW i FAN LI-MIN (eds.) (1990), *Education in Mainland China: Review and Evaluation*. Institute of International Relations, National Chengchi University, Taipei.
- LO, LESLIE NAI-KWAI (1993), «The changing educational system: Dilemma of disparity», dins JOSEPH CHENG YU-SHEK i MAURICE BROUSSEAU (eds.), *China Review 1993*. The Chinese University Press, Hong Kong, pp. 22.1-22.41.
- MADUEÑO, EUGENIO (1997), «Luna nueva, año nuevo. Los chinos festejan la llegada del año del Buey». *La Vanguardia*, 8 de febrer de 1997.
- (1999), «China en el Eixample. Comerciantes chinos se introducen en la zona textil de la calle Trafalgar». *La Vanguardia*, 8 de març de 1999.
- MANZANO, DANIEL i SERRANO, J. C. (1993), Madrid: Un puzzle étnico. X (XII) Chinos. Conquistar por el estómago. «Soy un extraño en mi país». *YA*, 23 de maig de 1993.
- MARTÍNEZ VEIGA, UBALDO (1997), *La integración social de los inmigrantes extranjeros en España*. Trotta, Madrid.
- NIETO, GLADYS (1996), *La representación simbólica de las diferencias en el interior de los grupos migratorios: El caso de la comunidad china en España*. Dirección General de Migraciones, Madrid.
- (1998), «La enseñanza, por vocación... Identidad nacional y mujeres inmigrantes chinas», dins *OFRIM / Suplementos*, pp.143-160.
- OBSERVATORI PERMANENT DE LA IMMIGRACIÓ A BARCELONA (1998), *La immigració estrangera a Barcelona*. Ajuntament de Barcelona / Fundació CIDOB, Barcelona.
- PAJARES, MIGUEL (1998), *La inmigración en España. Retos y propuestas*. Icaria, Barcelona.
- PENG XIZHE (2000), «Education in China», dins PENG XIZHE i GU ZHIGANG (eds.), *The Changing Population of China*. Blackwell Publishers, Oxford, pp. 115-133.
- PERNAU, GABRIEL i LUQUE, CARMEN (1998), «El nostre petit Chinatown», dins *Barcelona. Metròpolis Mediterrània*, 40, pp. 83-90.
- PIEKE, FRANK N. (1991), «Chinese educational achievement and "folk theories of success"», dins *Anthropology and Education Quarterly*, 22 (2), pp. 162-180.

- i VAN DER BERG, MARINUS (1993), «Chinese», dins Guus Extra i Ludo Verhoeven (eds.), *Community Languages in the Netherlands*. Swets & Zeitlinger Publishers, University of Tilburg, pp. 279-299.
- i GREGOR BENTON (1995), «Chinese in the Netherlands», dins *Leeds East Asia Papers*, 27.
- ROCA, FRANCESC (1997), «La presencia china». *El País. Catalunya*, 16 de febrer de 1997.
- ROS, ELIANNE (1994), «De Chang Chun al Onyar. La ciudad china mantiene una intensa relación con Gerona». *El País*, 3 de gener de 1994.
- SÁIZ LÓPEZ, AMELIA (1994), *Chinese Women in Higher Learning Institutions. Analysis of their Values and Attitudes: A Case Study*. Beida Funü Wenti Zhongxi (Institut d'Estudis sobre les Dones de la Universitat de Beijing). Beijing (manuscrit sense publicar).
- SAN ROMÁN, TERESA (1996), *Los muros de la separación*. Tecnos / UAB, Madrid.
- SANTAMARÍA, ENRIQUE i GONZÁLEZ PLACER, FERNANDO (comp.) (1998), *Contra el fundamentalismo escolar. Reflexiones sobre educación, escolarización y diversidad cultural*. Virus, Barcelona.
- SIGUAN, MIQUEL (1998), *La escuela y los inmigrantes*. Paidós, Barcelona.
- SOLÉ, CARLOTA (1994), *La mujer inmigrante*. Instituto de la Mujer, Madrid.
- STAFFORD, CHARLES (1995), *The Roads of Chinese Childhood. Learning and Identification in Angang*. Cambridge University Press, Cambridge.
- THOGERSEN, STIG (1989), «Through the sheep's intestines. Selection and elitism in Chinese schools», dins *The Australian Journal of Chinese Affairs*, 21, pp. 29-56.
- THUNO, METTE (1996), «Chinese emigration to Europe: Combining European and Chinese sources», dins *Revue Européene des Migrations Internationales*, vol. 12, núm. 2, pp. 275-296.
- VALVERDÚ I BORRÀS, MARTA (1999), «Visions de l'Orient a la Catalunya d'entreguerres (1918-1938)», dins *Revista de Catalunya*, 136, pp. 21-52.
- VILA, IGNASI (2000), «Inmigración, educación y lengua propia», dins DD.AA., *La inmigración extranjera en España. Los retos educativos*. Fundació «la Caixa», Barcelona, pp. 145-165.
- WANG DINGXI (1991), *Xibanya, Putaoya huaqiao gaikuang* (Situació dels emigrants internacionals xinesos a Espanya i Portugal). Zhengzhong shuju, Taipei.
- WU, DAVID Y. H. (1985), «Child training in Chinese culture», dins TSENG WEN-SHING i DAVID Y. H. WU (eds.), *Chinese Culture and Mental Health*. Academic Press, Orlando, pp. 131-134.

Sumari

<i>Introducció</i>	5
1. <i>Els xinesos a Catalunya. Breu història i dades sociodemogràfiques bàsiques</i>	9
1. Volum de la població.....	11
2. Distribució geogràfica	13
3. Distribució per sexe, edat i estat civil	16
4. Ocupació i professions	17
2. <i>Família xinesa i emigració</i>	20
1. Les característiques de la família xinesa	20
2. La família com a empresa	24
3. La família en el context de l'emigració	26
3.1 La cadena migratòria	27
3.2 Les xarxes familiars i econòmiques	29
4. Els fills i els germans	31
5. Notes generals del procés de socialització	34
3. <i>L'educació i el sistema educatiu a la Xina</i>	36
1. La posició tradicional de l'educació a la societat xinesa	36
2. El sistema educatiu xinès actual	37
3. Estructura del sistema educatiu xinès	40
4. Problemes i desenvolupaments recents de l'educació a la Xina.....	44
4. <i>Estudiants xinesos a Catalunya. Característiques bàsiques de població</i>	46
1. L'escolarització d'alumnes xinesos en el sistema educatiu català.....	47
2. Centres de Formació d'Adults	51
3. Estudiants universitaris	52
5. <i>Els alumnes xinesos: interacció escolar</i>	54
1. Tipologia dels alumnes xinesos	54
2. La incorporació a l'escola catalana	55
3. Visió i valoració del professorat.....	60
4. Els companys de classe i els amics	66

6. <i>Les llengües</i>	70
1. Adquisició de la llengua: mètodes i estratègies d'aprenentatge	70
2. Usos de les llengües	74
3. Els professors i la llengua	77
4. Els pares i la llengua	80
5. Els alumnes adults xinesos i la llengua	81
7. <i>Estudi i aprofitament escolar</i>	85
1. Assignatures	86
2. L'aprenentatge a l'aula	89
3. Expectatives dels alumnes xinesos	91
4. Conseqüències de l'escolarització	92
8. <i>Els pares xinesos i l'educació</i>	97
1. L'escola	98
1.1 Valoració del sistema educatiu	101
2. La casa	102
3. Expectatives sobre els fills	104
9. <i>Els professors. La diversitat cultural a l'escola en relació amb els alumnes xinesos</i>	107
1. Imatges i estereotips	108
2. Experiència docent amb alumnes xinesos. Les representacions i la pràctica	109
3. Acolliment. El primer contacte i l'avaluació inicial	112
4. L'escola i l'educació intercultural	114
5. Mitjans i recursos	115
5.1 El treball del professor	115
5.2 Intèrprets	116
10. <i>Els ciutadans xinesos i la integració</i>	118
1. Aproximació a la integració de la diversitat cultural al món xinès ..	119
1.1 Neiwai youbie (no és el mateix el de dins que el de fora)	120
2. El col·lectiu xinès d'immigrants i la integració	121
2.1 Expectatives d'assentament i de retorn	123
3. Conservar la identitat	124
3.1 Valoració xinesa de la societat d'acolliment o com és viure a Catalunya essent xinès	124
3.2 «Mentir», ocultar, callar. El silenci com a estratègia d'adaptació	126
3.3 Actitud xinesa davant els matrimonis mixtos	127
3.4 L'escola xinesa	128
3.5 L'escola privada	128
4. El difícil camí vers la integració	129
4.1 Nens xinesos cuidats per ciutadans de l'Estat espanyol	129
4.2 Intermediaris esquinçants. Viure en dos mons	129

4.3 Cap a una cultura híbida	132
4.4 Actituds i valors diferents	133
4.5 Actituds i valors compartits: l'emprenedor	134
5. L'escola, els agents educatius autòctons i la integració del col·lectiu xinès	134
6. A manera de conclusió	136
<i>Conclusions: propostes i reflexions</i>	<i>138</i>
<i>Annex 1. La mostra del treball de camp</i>	<i>143</i>
<i>Annex 2. Fitxes dels informants</i>	<i>146</i>
<i>Bibliografia</i>	<i>151</i>

¶ CULTURA POPULAR

1. *Ll. Prats, D. Llopart, J. Prat · LA CULTURA POPULAR A CATALUNYA. Estudiosos i institucions (1853-1981)*

Estudi de les principals iniciatives personals i institucionals relacionades amb la cultura popular a Catalunya des de la Renaixença fins a l'època franquista. El breu apèndix final intenta una reflexió sobre l'etapa actual.

2. *Gabriel Janer Manila · PREGONER DE QUIMERES*

Un aplec de treballs on l'autor insisteix en els conceptes de cultura i educació que ha plantejat al llarg de la seva obra.

3. *LA CULTURA POPULAR A DEBAT*

Recull de les ponències presentades al Seminari de Cultura Popular organitzat per l'Institut Català d'Antropologia (1983-1984). La cultura popular com a camp d'estudi i com a camp d'acció. Edició a cura de D. Llopart, J. Prat i Ll. Prats.

4. *Gabriel Janer Manila · PEDAGOGIA DE LA IMAGINACIÓ POÈTICA*

La incidència dels llenguatges poètics en les estructures que configuren la imaginació de l'home. Propostes didàctiques sobre allò que ha d'ésser la pedagogia de la imaginació. D'interès especial per a mestres, pedagogs i animadors culturals.

5. *Isidre Vallès i Rovira · ARTESANIA, ART I SOCIETAT*

Anàlisi amb perspectiva històrica de l'aparició, evolució i condicionaments de l'art i de l'artesanía. Establiment dels camps propis d'aquestes dues activitats i dels seus objectius diferenciats.

6. *Fundació Serveis de Cultura Popular · CALENDARI DE FESTES DE CATALUNYA, ANDORRA I LA FRANJA*

L'inventari més complet i rigorós que mai s'hagi fet sobre el patrimoni festiu català. Enumeració cronològica i descripció de més de 8.000 festes populars, precedides i acompanyades d'àmplies informacions antropològiques, històriques, geogràfiques i artístiques. Nombrosíssimes referències bibliogràfiques i índexs detallats de festes i de llocs de celebració.

7. *Antoni Martínez i Roig · MALTRACTAMENT D'INFANTS*

Tipus de maltractaments, diagnòsi, manifestacions en el camp sanitari, escolar i social, mesures terapèutiques i preventives. Casos viscuts.

8. *Ramona Violant · LA RONDALLA I LA LLEGENDA. Contribució a l'estudi de la literatura folklòrica catalana*

A partir d'una reflexió profunda i actualitzada sobre la tradició oral i els gèneres de la narrativa folklòrica, l'autora s'ocupa sistemàticament de les rondalles i les llegendes. La presentació crítica dels Rondallaris i Llegendaris catalans dona pas a l'establiment de tipologies.

9. *D. Comas d'Argemir, I. Bodoqué, S. Ferreres, J. Roca · VIDES DE DONA. Treball, família i sociabilitat entre les dones de classes populars (1900-1960)*

A partir de nombrosos testimoniatges, s'analiza l'estatus i la situació de la dona en els àmbits de la família, el treball i les relacions socials.

10. *Gabriel Janer Manila · L'EDUCACIÓ DE L'HOMME QUE RIU*

L'home aprèn de riure en la cultura i aquest aprenentatge constitueix un camí de coneixement de la realitat i una força de socialització. Però és, sobretot, una experiència cognitiva relacionada amb els processos intel·lectuals, especialment amb la capacitat de simbolització.

11. *Fundació Serveis de Cultura Popular · CALENDARI DE FESTES DE LES ILLES BALEARS I PITIÛSES*

Relació cronològica de totes les festes que se celebren a les Illes. Segon volum de l'inventari descriptiu de les festes populars dels Països Catalans, fet amb la mateixa metodologia i rigor que el relatiu al Principat, Andorra i la Franja. Nombroses referències literàries. Índexs de noms de festes, advocacions i llocs de celebració.

12. *Josep Manyer · QUAN L'ISLAM TRUCA A LA PORTA. Per a una aproximació cultural als musulmans de Catalunya*

Descripció de la religió i cultura islàmiques: identitat, costums, creences, valors... Concebut i escrit pensant en tots aquells que, per motius professionals o vocacionals, estan en contacte amb la immigració musulmana.

13. *Edmundo Sepa Bonaba · ELS NEGRES CATALANS. La immigració africana a Catalunya*

Edició exhaurida

14. *Teresa San Román · LA DIFERÈNCIA INQUIETANT*

Història del collectiu gitano, la seva cultura i la seva situació social a Catalunya i a Espanya. Anàlisi rigorosa i crítica del tractament oficial i cívica

que han rebut en la nostra societat al llarg de la història moderna i dels principals trets socioculturals característics de la comunitat gitana.

15. *Joan Soler i Amigó · ELS ENLLOCS. Els temps i els horitzons de la utopia*

Viatge apassionat i apassionant per la realitat de la utopia. La reflexió i la inquietud socials i polítiques de grans pensadors i reformadors desfilen amb vigor per les pàgines d'aquest llibre, enriquides amb productes meravellosos de la imaginació popular.

16. *Francesc Carbonell · IMMIGRANTS ESTRANGERS A L'ESCOLA*

Desigualtat social i diversitat cultural en l'educació. Treball que vol ajudar el lector a entendre millor el problema de la immigració i les seves implicacions socials, i orientar la intervenció d'un professorat que, amb la seva feina, pot contribuir a la construcció d'un futur millor per a tothom, sense exclusions.

Informació actualitzada del nostre fons,
recerca per autors i per temes,
informació detallada de cada títol
a la nostra web:

<http://www.altafulla.com>

Si voleu rebre informació periòdica
de les nostres novetats, escriviu-nos a

Editorial Alta Fulla

Apartat 480 FD - 08080 Barcelona

(no cal que hi poseu segell)

o a l'adreça electrònica

altafulla@altafulla.com

Cultura Popular, 17

El col·lectiu d'immigrants xinesos a Catalunya, malgrat la seva llarga presència al nostre país i el volum de població que representa, és força desconegut per la societat en general. Sovint se l'associa a un grapat d'imatges i estereotips que l'envolten de misteri, exotisme i llunyania. A vegades, a la seva industriositat i el seu silenci s'afegeix la criminalitat de les «màfies». ♦ Sempre s'ha caracteritzat per la manca de conflictivitat i per una aparent «integració» social, si més no en l'aspecte econòmic, ja que molts dels seus membres són petits empresaris. En els darrers anys aquesta situació està canviant. El col·lectiu xinès ha deixat de ser una «minoría silenciosa» que passava desapercebuda i ha esdevingut un referent més en l'espai pluricultural català. ♦ Aquest llibre pretén ajudar a conèixer la seva realitat i la seva quotidianitat i escoltar-ne les veus, opinions i expectatives pel que fa a dos temes clau: l'educació i la integració.

A la coberta: caràcter *xi* i papallona, símbols de l'alegria. Paper retallat xinès (Jiangsu).

ISBN 84-7900-133-X

9 788479 001339